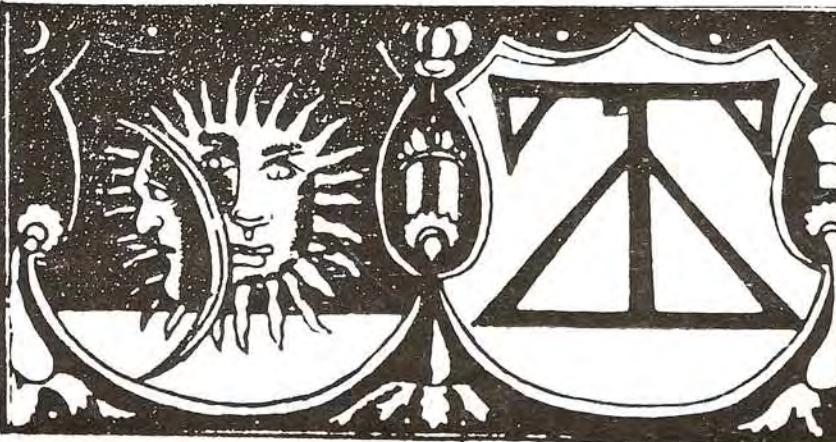

БОЖЫИ ШИНХЯН

Год XXVI

1979

№ 150

ПАДПІСКА «БОЖЫМ ШЛЯХАМ» НА 1979 г.:

У Задзіночаных Штатах Амерыкі — 3 даляры.
У Вялікабрытаніі — £ 1-00.
У іншых краінах у суме раўнаважнай £ 1-00.

ЧАСА ПІС МОЖНА ЗАКАЗЫВАТЬ:

у Задзіночаных Штатах:

Mr. Antony Bielenis, 3006 Logan Blvd, Chicago, Ill.
60647, USA.

Mr. B. Danilovich, 303 Hovard Str., New Brunswik,
New Jersey. USA.

Mr. Ch. Najdziuk, 833 N. Coronado Str., Los Angeles, Calif. USA.

Mrs. J. Kachanovska, 8 St. Mark's Pl., New York,
N. Y. USA

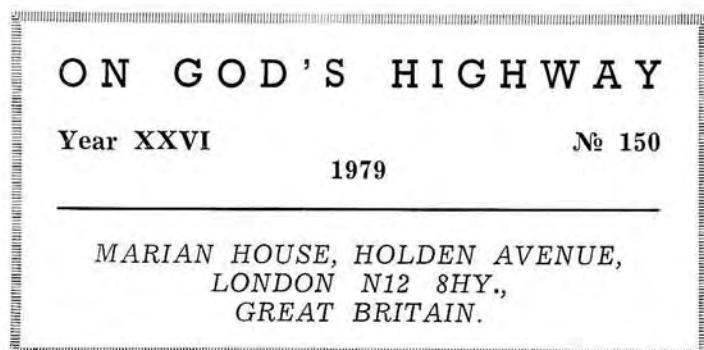
У. Каналзе:

Mr. Pituška, 116 Grand Ave., Toronto, Ont. 560,
Canada.

Матар'ялы прызначаныя да друку ў нашым час-
пісе слаць на адрес:

Rev. F. Žurnia, MARIAN HOUSE,
HOLDEN AVENUE, LONDON, N12 8HY.,
Gt. Britain.

УВАГА: Адрес просім пісати з усіма знаками — N 12, азначає North, а не нумар.

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

ГОД XXVI

1979

№ 150

ПРЫМІЦЕ ВЯЛІКУЮ ПРАЎДУ

Першы раз у гісторыі Каталіцкай Царквы паляк быў выбраны Папам і выбраны ў нязвычайнім часе. Сама Царква пасьля II-га Ватыканскага Сабору імкненца не адставаць ад сучаснага жыцьця, а наадварот разам з энергіяй, якую дае тэхніка і навука, прышчапіць яму жыцьцё ласкі, надпрыродную энергію. Каб хрысьціянства лунала веліччу сваей праўды, каб усіх абдзяляла жыватворчай сілай, трэба ўжываць усіх съродкаў. Сярод іх ключавым ёсьць мова чалавека. Мова — гэта дар Божы, гэта ключ да людzkіх сэрцаў!

Таму Папа, Галава Каталіцкай Царквы, атрымаўшы ключы ад вечных праўдаў ад самога Хрыста (Мат. 16, 19), ужывае розных моваў. Цяжка аднак было вымагаць ад Папаў італьянцаў, хаця і былі сярод іх выдатныя і здольныя адзінкі, каб яны апрача »міжнародных« моваў ведалі славянскія мовы. Урэшце Божы Прорвід даў Папу славяніна. Ён сяньня біскуп Рыму, Пастыр Усяленнай, але ён па свайму паходжанью, па свайму выглядзе, тэмпераманту паляк. Што аднак ён ня толькі паляк, але славянін, можна бачыць хоць-бы й з того, што сярод 23 моваў, у якіх у дзень калядні 25 сінегня 1978 году вітаў Горад і Сьвет, ён пра маўляў у шасьці славянскіх мовах, а сярод іх і ў беларускай.

Прыміце вялікую праўду пра Чалавека! — казаў Ян Павал II.

А гэтай Праўдай ёсьць сам Ісус Хрыстос.

»ДАРАГІ БЕЛАРУСЫ! ВЯСЁЛЫХ і РАДАСНЫХ КАЛЯДНЫХ СВЯТАЎ!«

Мы ўдзячныя Айцу Святыому, які ў гэтак урачысты дзень памятаў і пра наш беларускі народ. Так — гэта першы раз у гісторыі Царквы, у гісторыі нашай мовы! З належнай пашанай да асобы Папы і ўдзячнасцю мы выкажым наша перакананьне: наш народ і наша мова на гэта заслужылі.

L'Osservatore Romano,

27 - 28 Dicembre, 1978 No 298 (35. 981)

A quanti ci ascoltano

Di espressione francese:

*Heureux Noël, dans la joie
et la paix du Christ!*

Di espressione inglese:

*A blessed Christmas, in the
joy and peace of Christ!*

Di espressione tedesca:

*Frohe und friedvolle Weih-
nachten in Christus.*

Di espressione spagnola:

*Felices Navidades en la paz
y gozo de Cristo!*

Di espressione portoghese:

*Feliz Natal, com os melhores
votos da paz e da alegria de
Cristo!*

Di espressione neerlandese:

*Gezegend Kerstfeest aan al-
len in vrede en vreugde.*

Di espressione albanese:

Per shum mot 'Krishtlindja.

Di espressione araba:

Miládan Mubárakan.

Di espressione armena:

Sznorawór surp dzyniunt.

Di espressione croata:

*Sretan Božić i na dobro vam
doslo porodjenje Isusovo!*

Di espressione bulgara:

*Crestito Rozdestwó Christó-
ivo.*

Di espressione ceca:

*Pozehnané vánoce a radost
z narození Spasitele sveta.*

Di espressione slovacca:

*Radostné a pozehnané sviat-
ky Božieho Narodenia.*

Di espressione ungherese:

*Boldog karácsonyt. (az Udvö-
zítő Jézus áldását) a szeretett
magyar népn.*

Di espressione romena:

*Urez iubitilor credinciosi ro-
mâni. Sărbători Fericite!*

Di espressione bielorussa:

*Darahija Bielarušy! Viasio-
lych i rádasnych Kaládnych
świątań!*

Di espressione russa:

Srođđestwom Chrystowym.

Di espressione lituana:

*Brólians Lietuviams Linkiu
Kalédu Paláimos Kr̄istuje.*

Di espressione ucraina:

*Weselych Swiat z Ryzdwom
Chrystowem - Chrystoś Naro-
dylsja.*

Di espressione giapponese:

Christmas Omedeto!

Di espressione cines

Gun ho Scen Dan.

Di espressione etiop
Nquan Löbürhane
Aderesaciuh.

Di espressione polac

*Umilowani Bracia i
Rodacy w Kraju i po
granicami gdziekolwie
scie: Papież - Polak jest
i oznajmia Wam rado
winę, że "Słowo cia
stało i zamieszało mi
mi"!*

*Zyczę Wam i całej C
radosnych i błogosła
Święt Bożego Narodz*

*Przeżywajmy Te
Wcielenia jako jedna
Boża. Niech nie będą
nas ludzi samotnych
nych, zapomnianych, i
zonych, poważionych
Modlę się z Wami
kolędy:*

*"Podnieść rękę Boże
błogosław Ojczyznę
w dobrych radach
brym bycie
wsparaj jej siłę su*

Per tutti:

*Christus natus est n
nite adoremus!*

ДА ЧЫТАЧОЎ

У запрошым годзе, нажаль, наш часапіс ня выйшаў зусім. Шмат на гэта злажылася прычын, а сярод іх не былі апошнімі съмерць і звязаныя з ей турботы дарагіх нам святаў, для якіх шмат месца пасвячаем у гэтым 150-ым нумары. Можна было-б назваць яго юбілейным. Двох рэдактараў, «Божым Шляхам» ужо спачываюць у матіле, а й трэці немаладзенькі!.. Але мы будзем старацца прадоўжываць адказную працу і прынамсі выдаць часапіс два разы ў год. Просім не забывацца пра нас і прысылаць падпіскі і ахвяры.

ТРЫ ШАПЫ

Якое здарэньне ў 1978 годзе найбольш усхвалявала съвет? Хіба ўсе згодзяцца, калі мы адкажам: съмерць і выбары Папаў. У кароткім одступе часу двух іх памёрла: Павал VI і Ян Павал I; таксама два былі выбраныя: Ян Павал I і Ян Павал II і то выбраныя насуперак прадбачваньням і здагадкам розных экспэртаў і журналістаў.

Съмерць і выбары Папаў нядаўныя здарэньні, якіх мы былі съведкамі, але яны ўжо

Павал VI (1897-1978)

Ян Хрысьціцель Монтіні — пазней ён-жа Папа Павал VI — радзіўся ў вёсцы Кончесіё непадалёк гораду Брэшыя дна 26 верасьня 1897 г. Ягоны бацька, Юры Монтіні, быў па прафесіі праўнікам і журналістам. Ягоная маці Юдыта з дому Альгізі была жанчынай руплівой і рэлігійнай. Бацькі будучага Папы належалі да сярэдняга класа італійскага

Апошнія спатканьне Біскупа Ч. Сіповіча з Паўлам VI дна 19. X. 1977,
калі праходзіў V-ты Зъезд Беларускіх Каталіцкіх Святароў.

перайшлі ў гісторыю. Сучасныя камунікацыйныя сэрдкі удастунлі мільёнам людзей або быць прысутнымі ў Рыме або абсэрваваць тыя падзеі здалёк праз тэлевізоры. Тут мы затрымаемся на асобах Папаў, якія адыйшлі ў вечнасць і пастараемся пазнаёміца з новым, якому провід Божы вызначыў быць першым і найвышэйшым Паstryрам Каталіцкай Царквы.

жыхарства і былі грамадзка вырабленымі і дзейнымі.

Хлапец Янка Монтіні быў кволага здароўя, таму наважыўшы астатаца съвятаром, ня мог жыць у сэмінарыі ў Брэшыя, а прыгатаўляўся як экстэрніст. 20 траўня 1920 г. быў высьвячаны на съвятара. Пасльля паслыаць яго на далейшыя студыі ў Рым, дзе і скончыў багаслоўскі курс у Папскім Уні-

вэрсытэце Грэгорыянум, а дыплямацю і замежныя мовы ў Папской Царкоўнай Акадэміі.

У 1923 г. малады сьвятар Монтіні як атташэ знаходзіца пры Апостальскай Нунцыятуры ў Варшаве. Тады ён між іншым спаткаўся з Магілёўскім Мітрапалітам Роппам, аб чым сам успамінаў на аўдыенцыі удзеленай пішучаму гэтыя радкі. У Польшчы аднак прышлося яму аставацца нядоўга. Вярнуўшыся ў Рым працуе ў сакратар'яце стану, а таксама выпаўняе абавязкі капэляна і царкоўнага кіраўніка сярод студэнтаў Italij-skay Kataliцkay Fэderacyi (1925-1933). Калі Кардынал Пачэльлі быў сакратаром стану, а пазней Папам, Монтіні працаваў як ягоны падуладны, таксама ў цяжкія часы другой сусветнай вайны; усяго разам праз 24 гады.

У 1954 г. Ян Хрысьціцель Монтіні атрымаў біскупскія съвяченныя і быў назначаны Мілянскім архіепіскупам, а ў сінэжні 1958 г. Папа Ян XXIII надзяліў яго годнасцю кардынала. Па сімерці Яна XXIII яго наступнікам на пасад Апостала Пятра быў выбраны у 1963 г. Мілянскі кардынал і прыняў імя Паўла VI.

Без сумніву лепш прыгатаванага чалавека на рымскі пасад ад кардынала Монтіні цяжка знайсці. Супрацоўніцтва праз доўгія гады з такімі выдатнымі людзьмі як кардыналы Гаспары, Магліонэ, Пачэльлі было нагодай пазнаць тэарэтычна і практычна царкоўныя і съветавога маштабу справы.

На плечы Паўла VI лягло такое заданье як заканчэнне II-га Ватыканскага Сабору, а яшчэ важнейшае і цяжчшае — правядзенне ў жыцьцё ягоных пастановаў.

Літургічныя і юрыдычныя зымены ў лацінскай Царкве, увядзенне жывых моваў, новых малітваў і абраадаў так моцна скальхнула дагэтуль здысцьплінаваную Царкву, што не адзін з вернікаў, а нават і з пасярод герархаў, пачалі стаўляць пытаньне: ці не задалёка мы пайшли?! Некаторыя датарнаваныні Царквы да жыцьця — кліч Яна XXIII і апошняга Сабору — »зразумелі« гэтак, быццам Царква можа абысьціся без «цяжкіх» дормаў, без тайнаў, пастоў, без ніякага аўторытэту ў навучаныні й кіраваныні; без ахвяры й крыжа... Знайшліся такія традыцыяналісты, як Лефэбр, для якога Царква, гэта скасыянелы нейкі музэй, дзе пераховываюцца даўнія вопраткі і абраады. А ўсё, што новае, а пры tym і ўвесь Ватыканскі Сабор, гэта праступства і гэрэзія. З такім і ім падобнымі Папа Павал цярпіва, з любоўю, але не пагаджаўся. Тоё самае можна было-б сказаць і пра шкодных для Божай справы прагрэсістаў.

Павал VI абараняючы сутныя прынцыпы

хрысьціянства быў адначасова найбольш мадэрнім з дасюлешніх Папаў.

Ягоныя паездкі ў Істамбул, Ерузаліму, Афрыку, Індію, ў Злучаныя Штаты Амерыкі (Аб'еднаныя Нацыі); ягоны экуменізм абапёрты на Хрыстовай праўдзе і на Хрыстовым запавеце, каб усе былі адно; ягоныя натугі і малітвы, каб захаваць супакой у съвеце; наканец ягоная пакора і гераічная любоў бліжняга — ставяць яго ў рады найвыдатнейшых Папаў.

Павал VI быў прыхільнікам г. зв. дэтанту з камуністычнымі дзяржавамі. Гэта ён рабіў съведама, каб аблігчыць паложанье Царквы паза зялезнай заслонай, каб утрымаць там каталіцкую герархію. Гісторыя пазней скажа сваё слова, ці ѹ тут Павал VI асятнану жаданую мэту — дабро Хрыстовай Царквы. У добрай аднак яго волі сумніву быць ня можа.

Астаеца пытаньне: а што зрабіў Павал VI для нас беларусаў?

Ён добра ведаў якое паложанье Царквы ў нашай бацькаўшчыне, а таксама й тое, што робіцца на чужынне. Ён выклікаў у Рым съвятара беларуса, прыняў яго паайцоўску, багаславіў на далейшую працу. Ён жадаў назначыць для Беларусі біскупа беларуса, якібы мог свабодна працаваць і арганізаціаць царкоўнае рэлігійнае жыцьцё. Не дазволілі аднак на гэта тыя съвецкія ўлады, якім залежыць перадусім, каб на Беларусі надалей трываў рэлігійны балаган і каб пашыралася бязбожжа.

Павал VI таксама цікавіўся беларускай эміграцыяй. Ён надалей жадаў, каб існавалі беларускія ватыканскія радыяперадачы; ён дапамог пралату П. Татарыновічу матэрыяльна у выдаваныні ягоных беларускіх друкай і часопісу »Зыніч«.

Папа Павал VI вітаў як бацька Зъезд Беларускіх Каталіцкіх Съвятараў. Незабытныя ягоныя слова высказаныя да нас беларусаў у прысутнасці тысячы пільгримаў іншых нацыянальнасцяў:

»Гэтыя аўдыенцыя ёсьць хвілінай спаткання, хвілінай еднасці і духовай супольнасці.

Першых тут вітаем групу Съвятараў Беларусі — ужо само названьне іх тут нас усхватлёўвывае — (на залі доўгія аплодысменты) — якія аднак не знаходзяцца ў сваей уласнай краіне, але праводзяць душпастирскую працу ва ўсім съвеце сярод эміграцыі, выгнанікі са сваей Бацькаўшчыны.

Ваша Бацькаўшчына ёсьць у нашым сэрцы. НА ПРАЦЯГУ ГЭТАГА ТЫДНЯ МЫ ГУТАРЫЛІ ПРА ЕЙНЫ ЛЁС, ПРА ВАШ КРАЙ І РОБІМ УСЁ МАГЧЫМАЕ, КАБ ДАПАМАГЧЫ, КАБ ПАДТРЫМАЦЬ ТОЕ, ШТО

ДАГЭТУЛЬ АСТАЛОСЯ Ў ВАШАЙ БАЦЬ-КАЎШЧЫНЕ ВЕРНАГА, КАТАЛІЦКАГА, ДОБРАГА.

Данясеце да яе жыхарай, каб ведалі, што молімся за іх і што злучаныя з імі, ды ня-толькі з імі, але з усімі расцярушанымі ў съвеце, якіх аб'еднывае імя Беларусі».

Вось аўтэнтычныя слова да беларусаў Папы Паўла VI, высказанныя публічна дня 19 кастрычніка 1977 г., гэта значыць некалькі месяцаў перад сваей съмерцю.

За часай Папы Паўла VI праблемы й патрэбы Беларускай Царквы разглядаліся так у Ватыкане, як і ў Крэмлю. Спадзяёмся, што пры цяперашнім Папе Яне Паўле II-ім яны будуць памысна для беларусаў закончаныя.

Павал VI памёр 6 жніўня 1978 г. у сваей летній віллі Каствель Гандольфо. Пасьля трох дзён ягонае цела было перавезена ў Ватыкан. Па дарозе дамавіна з целам Папы была ўнесена ў Лятэранскую базыліку — маючыю тытул маці цэрквай — дзе тамтэйшае духавенства адправіла мольбы за душу памёршага. Ад 9-12 жніўня яно знаходзілася ў базыліцы сьв. Пятра, а шматлікі вернікі пераходзілі ля яго з ціхай малітвой на вуснах і нярэдка са съяззамі ў вачох, бо ж памёр айцец хрысьціян. 12 жніўня адбыўся пахарон на плошчы сьв. Пятра скромны урачысты. Труна ляжала на дыване, які пакрываў каменьні. Гэтак была ўшанавана воля съвятога Айца.

Два Папы: Лючыяні — Ян Павал I і Вайтыла — Ян Павал II. Съмерць хутка зъяніла паложаньне.

Ян Павал I. (26. VIII — 28. IX — 1978)

25 жніўня 1978 г. распачалася конклявэ. 111 кардыналаў увайшлі ў ватыканскія пакой і замкнуліся ад съвету. Аб выбары Папы меў закамунікаваць старавечным манерам комін сікстынскай капліцы, выпускаючы белы дым, як той стары дзед пыхкаючы люльку. На той белы дым прышлося чакаць нядоўга, бо ўжо вечарам наступнага дня памысна быў выбраны Папа. А галасы кардынальскай Калегіі згодна выбралі кардынала Альбіна Лючыяні, патрыярха Вэнэцыі. Радасную вестку падаў на ўвесь съвет кардынал Пэрыкль Фэлічы, якога звонкі голас добра памятуем з часу апошняга Сабору, якога ён быў генэральным сакратаром.

Габэмус Папам!

І так распачаліся адна за другой неспадзеўкі. Дагэтуль мала ведамы кардынал Лючыяні, а выбраны вельмі хутка! Далей — імя Папы! Першы раз у гісторыі двайное. Як сам выбраны пасьля выясньніў выбраўшы імёны Яна і Паўла ён жадаў ісъці съследам

абодвух праславутых Папаў: Яна ХХIII, каторы таксама быў патрыярхам Вэнэцыі, і Паўла VI.

Найвялікшым аднак сюрпризам для цэлага съвету была нячаканая съмерць Яна Паўла I, якая як той пярун з яснага неба закончыла ягона 33-дзённы пантыфікат 28 вересня 1978 г. каля гадзіны 11 вечарам. Папскі капэлян а. Ян Mari не дачакаўшыся Папы ў капліцы раніцай у звыклым яму часе, асьмеліўся заглянучы у спальню. Над ложкам гарэла електрычная лямпа, у руках книга «Съледам за Хрыстом», а Папа ляжаў заснуўшы на векі! Прыкліканы доктар съцвердзіў съмерць з прычыны вострага інфарту сэрца.

Папа Ян Павал I аказаўся той яркай зоркай на небасхіле, якую паміма яе кароткай зъявы, усе заўважылі. Быў ён просты поўны ўнутранай радасці Пастыр. Радзіўся ён у беднай сям'і ў мястэчку паўночнай Італіі Канале д'Агордо. Бацька Альбіна быў сацыяліст. Часта яго не бывала дома, бо выїжджаў на заработкаўшую працу ў суседнюю Швайца-

рыю або ў Нямеччыну. Не перашкаджаў аднак сыну пайсьці ў сэмінарью. І так Альбін Лючыяні здабываў асьвету ў Фэльтрэ, у сэмінарі ў Бэльлюно і наканец на тым самым рымскім універсітэце, што і ягоны папярэднік Монтіні, Грэгорыянум. Вярнуўшыся ў сваю дыяцэзію быў душпастырам, прафесарам у сэмінары. Апрацаваў католізм, які дачакаўся аж шэсцьць выданьняў. У 1958 г. Папа Ян XXIII высьвяціў яго на біскупа. Павал VI перавёў у Вэнэцыю.

Пры ўсіх сваіх занятках кардынал патрыярха Лючыяні знаходзіў час пісаць артыкулы ці расказы ў італьянскія рэлігійныя часопісы. Між іншым ён астаўся ведамым з лістоў пісаных да розных гістарычных асоб, як Марак Твэйн, Дыкэнс, Чэстэртон, а нават Ісус Хрыстос. Гэтыя лісты паслья былі надрукаваны ў кніжцы «Іллюстрысім» або «Слаўныя».

За кароткі час Папа пакінуў у спадчыне некалькі прыгожых прамоваў, пару назначэнняў у рымскай куры і... незабыўны ўсьмех.

Адзін з казнадзеяў у час Літургіі за супакой душы Папы Яна Паўла I ў Рыме сказаў: «Гэтага Папу, з якога ўсе каталікі былі гордыя, якога так хутка прыняў і палюбіў увесь съвет, ці-ж мы не падглядалі зонку на працягу 33 дзён, з цікавасцю чакаючи, што ён будзе рабіць? А ці-ж ня трэба было нам далучыцца да яго ўнутранна, каб прынамсі часткова дапамагчы яму несьці той цяжар праблемаў і трывогаў перш чымся яны яго скрышылі? А тым цяжарам была Царква, якой ён меў кіраваць. Ад хвіліны свайго выбару яна толькі адзіная сталася прадметам ягоных дум, ягонай любві і ягонага жыцця. Ён жыў, ён існаваў толькі для яе. ... Ён памёр адзінокі. Ці-ж можа быць сумніў, што ён аддаў сваё жыццё за Царкву, як той добры пастыр з Евангельля». (L'Osservatore Romano, 12. X. 78).

Ян Павал II.

Раптоўная съмерць Папы Яна Паўла I была моцным устроносам для ўсіх, а ў першую чаргу для Каталіцкай Царквы. Як самаход без матору, або дзяржава без ураду, так Царква без Галавы ёсьць моцна спараліжованай. Годзе сказаць, што ў час сэдэ вакантэ ўсе папскія ватыканскія дыкастэріі ня могуць нічога важнейшага пастанаўляць ці ращаць. Таксама ніхто ня можа назначаць новых біскупаў або забіраць голас у сусьеветнай вагі справах ад імя Апостальскага Пасаду. Зрэшты ѹ матэрыяльныя выдаткі ў сувязі з паховінамі ѹ выбарамі Папы ёсьць значныя. Калі яно здарaeцца, так як гэтым

разам, што на працягу двух месяцаў памёрла аж двух Папаў, устроіўся нятолікі на ўзгорках Ватыкану. Тымболыш завастрылася людзкая цікавасць: а хто-ж будзе наступны?

Журналісты не ўгадаўшы, што Альбін Лючыяні будзе выбраны Папам, гэтым разам былі асьцеражнайшымі. Але адзываліся галасы за выдатнейшымі кардыналамі італійцамі, а англо-моўная прэса ўспамінала імя лёнданскага ўзвестніцэрскага архіепіскапа кардынала Васіля Гюма. Бачна, што гэтым разам і выбарчая калегія кардыналаў на хутка дайшла да згоды, каб 2/3 плюс адзін голас укінуць у чашу на таго самага кандыдата. Белы дым з коміна сыкстынскай капліцы паказаўся толькі паслья восьмага галасаванья.

Але-ж! Ані прысутныя на плошчы сьв. Пятра, ані тыя, што сачылі радыя і тэлевізію, не маглі паверъці сваім вачам і вушам, калі пачулі ізноў голас кардынала Фэлічы, які аб'яўляў, што маю Папу, а ім ёсьць Кароль Вайтыла, архіепіскап мітрапаліт кракаўскі!

На працягу ўсей 2000-ай гісторыі Царквы 264-ы наступнік Апостола Пятра быў выбраны першы славянін, першы паляк! Пачуцьцё радасці, як той прыбой вагромністай марской хвалі, што залівае бераг і ўсе прыбрежныя валуны, заліло сэрцы палякаў незалежна ад того, дзе-б яны не знаходзіліся. І гэта зусім зразумела. Стаўся цуд над Тыбрам і яго значэння цяжка пераацаніць. Італійцы і ўся сусьеветная прэса прыняла гэтае здарэньне з задаваленнем. Аб савецкай гаварыць не прыходзіцца...

Чым-жа Айцы кардыналы кіраваліся ў выбарах, парушаючы даўжэсную традыцыю, што Папа выбіраецца з паміж дастойнікамі італьянскіх? А калі не італ'янец, дык чаму-ж з паза зялезнай заслоны?

Перадусім трэба тут сказаць, што для каталікоў, якой-бы нацыянальнасці Папа ня быў, ён ёсьць Галава Царквы, наступнік Апостола Пятра на рымскім пасадзе. Да яго тарнуюцца слова Хрыста, некалі сказаныя да Пятра: «І я табе кажу, што ты ёсьць Пётр (Скала), і на гэтай скале збудую маю Царкву і брамы пекла не перамогуць яе». (Мат. 16, 18).

Апрача дагматычнага рэлігійнага элементу ў выбарах Папы мелі і маюць важную ролю іншыя матывы ці прычыны, якія можам называць другараднымі, але-ж не абыякавымі для хрысьціянскага съвету. Сама асона на такое становішча павінна быць адпаведнай і належна прыгатаванай.

Кароль Вайтыла радзіўся ў Вадавіцах непадалёк ад славацкай мяжы ў кракаўскай

**Беларускія Святары з Папам Янам Паўлам II. З права ад Папы: Біскуп Ч. Сіповіч, мітраф.
прот. А. Надсон, а. К. Маскалік. На лева ад Папы: Архімандрит У. Тарасевіч, а. др. Р.
Тамушанскі. Ватыкан, 19 лютага 1979.**

дышыцзыі 18 траўня 1920 г. Ня маючы 10 гадоў страдзіў матку, а ў час апошняй вайны згінуў яго бацька ў вайсковым рангу падафіцэра. Будучы ў сярэдняй школе мусіў цяжка працаваць, каб дапамагаць сваей сям'і. У вайну працаваў у копнях каменя, у хэмічнай фабрыцы, студзюючы адначасова тэалёгію перш тайна, а пасля ў кракаўскай сэмінарыі. 1 лістапада 1948 г. быў рукапаложаны ў святары. У гадах 1946-48 працаў жае студыі ў Рыме ў дамініканскім універсытэце «Анджэлікум». Тут у праф. Гаррыгу-Лягранжа абараняе дакторскую тэзу »Праблема веры у творах сьв. Яна ад Крыжа«. У тым самым часе ягонымі сябрамі студыяў былі сяньняшнія кардыналы дамініканцы: Павал Філіп і Марыё-Людовік Чяппі, якія прыймалі удзел у конклюзіі. Далей мы бачым святара Вайтылу на парахві, прафэсарам у Любліне, занятым з акадэміцкай моладзью. 4 ліпня 1958 г. высьвячаюць пралата Вайтылу на біскупа і ён ёсьць біскупам аўгустінскім Архіепіскапа Базяка, а пасля ягонаі съмерці ў 1964 г. заступае ягонае месца. 26 чэрвеня 1967 г. Папа Павал VI надае яму годнасць кардынала.

Біскуп Вайтыла быў вельмі дзеіным на II-ім Ватыканскім Саборы, асабліва, калі парушаліся такія справы як свобода рэлігіі, праблемы моладзі, сужэнства. Помню, як у час генэральной сесіі дня 25 верасьня 1964 г., кракаўскі біскуп гаворачы аб свободзе прыгожа тлумачыў евангельскія слова »Праўда вас высвабадзіць«. Тады ён між іншымі скажаў: каб зынклі царкоўныя падзелы, трэба пазнаць праўду. Атэісты ѹмкнущыца асвабадзіць чалавека ад Бога.

Біскупу Вайтылу было даручана рэдакцыя часткі Канстытуцыі »Гайдіум эт Спэс«, якая разглядае умовы і лятуценыні сучаснага чалавека. У кнігцы »Любоў і адказнасць« глыбей парушыў тайну сужэнства і прыгатаваны да яго.

Папа Павал VI цаніў кракаўскага Архіпастыра. У сакавіку 1976 г. даручыў яму кіраваныне 8-мі днёвымі рэкалекцыямі, у якіх сам і ягоныя супрацоўнікі бралі ўдзел.

З гэтага кароткага жыццялісу цяперашнягага Папы Яна Паўла II бачым, як Бог прыгатаўляў яго да вельмі адказнога становішча. Будучы з натуры здольным, ён моцна працаваў над сабой і каб здабыць веду. Ён

прысвоіў некалькі чужых моваў, любіў горы і спорт.

Вельмі важным у яго выбары было і тое, што ён знае камунізм і то нятолькі ў тэорыі. З выбарам Папы Яна Паўла II славянскі съвет выхадзіць са сваіх межаў. Як ня дзіва, але выбраны ён быў у каstryчніку, у дзень сьв. Ядвігі. Каб-жа ад гэтага каstryчніка ды пачалася новая эпоха, якая зъмяніла-б харктар сацыялістычна-бязбожны, камуністамі прапагаванай сусветнай рэвалюцыі!

У адкрытым нядайным пасланні да польскага народу Папа выказаў асаблівую падзяку кардыналу Вышынскаму і філядэльфійскому Кролю. Без сумніву абодвы гэтыя дастойнікі нятолькі звязаныя крою і прыязню, але кожны з іх, розным спосабам, мелі таксама ўплыў на вынік апошняй конклава.

Чаго мы беларусы можам спадзявацца ад новага Папы паляка?

Ён для нас з'яўляецца Папам, Айцом, як і для ўсіх іншых. Разумеіцца, як нікто ня зменіць цячэньня Віслы ці Нёмана, таксама нікто не пераменіць той існасці, што нашымі суседзямі ёсьць палякі і наша гісторыя зазублянецца і пераплятаецца з іхнай. У

мінульым мы мелі шмат горкіх дасьведчанняў з боку палякаў і што мы сёньня ня маем на Беларусі дастаткова свайго собскага духавенства, нясуць за гэта адказнасць у вялікай меры польская перадваенная адміністрацыя і іхняя герархія. Беларуская мова была недапусканая у съвятыні, а нямногія беларускія съвятары ня мелі змогі працаваць сярод свайго народу. Мы спадзяёмся, што калі Бог пасылае Польшчы асаблівія дары, то і палякі будуть мець адвару прызнацца да кры́даў, якія нам спрычынілі і тады між намі і імі заўладае запраўдная братэрская любоў.

Пасъля апошняй вайны група беларускіх съвятароў пачала душпастырскую працу сярод сваіх суродзічаў на чужыне. Мы заўсёды мелі ласкавую дапамогу з боку Папаў Піуса XII, Яна XXIII і Паўла VI. Мы маемо надзею, што і новы Папа, сын суседняга нам народу, які знайшоўся ў падобнай сітуацыі як і наш народ, будзе апякавацца намі і паводле магчымасцяў нам дапаможа на бацькаўшчыне і на чужыне.

Мы молімся за Папу Яна Паўла II і шчыра жадаем, каб Бог захаваў яго на многія годы!

а. Т. ПАДЗЯВА

ДОБРАЯ НАВІНА —

21-я КАТЭХЭЗА

Закон Запавету. Адносіны чалавека да Бога.

У кнізе Другога Закону чытаем: »Слухай, Ізраіль, наш Бог ёсьць Ягвэ і толькі адзін Ягвэ. Любі свайго Бога Ягвэ усім сэрцам сваім, усёй душой сваей, усей сілай сваей. Хай гэтыя слова астанутца ў тваім сэрцы, слова, якія для цябе ёсьць загадам. Навучыш іх сваіх дзяцей, гавары пра іх ў доме, ў падарожжы, кладучыся спаць і ўстаючы з пасыцелі«. (Др. 3, 6, 4-7).

Абавязкі чалавека ў адносінах да Бога выявіў сам Бог у законе запавету на Сынаі, а прыпамінаў іх пасъля шмат разоў у розных часах праз выбраных людзей. Выводзяцца яны з галоўнага загаду любіць Бога. (Др. 3, 6, 5). Гэта ёсьць першы і найвялікшы загад. З любві да Бога вынікае ўсё тое, аб чым гавораць трэй першыя загады Дэкалёгу.

Хто любіць Бога, той аддае Яму пашану як адзінаму сапраўднаму Богу »Абрагама, Богу Ізаака, Богу Якуба«. (Вых. 3, 6). Стა-

рецца Яго пазнаць. (Мудр. 15, 3). Чым хто пазнае лепш Бога, тым больш Яго любіць, ёсьць Яму паслушны ды праслаўляе Яго. Ён съцеражеца ўсяго, што ад Бога адводзіць і што памыкаеца заняць месца Бога ў душы чалавека.

Хто любіць Бога, той ня будзе без патрэбы ўжыванаць Божае ім'я Ягвэ. (Др. 3, 5, 11). Ён будзе выгаварываць гэтае імя з пашанай і толькі ў сапраўднай патрэбе.

Хто любіць Бога, той помніць пра загад: »Шэсьць дзён будзеш працаваць і выконываць усю сваю працу, а сёмы дзень — гэта адпачынак Твойго Госпада Ягвэ. Ня будзеш нічога рабіць...« (Др. 3, 5, 13-14).

Чалавек найлепш выказвае сваю залежнасць ад Бога цераз ахвяры: Прынясі Богу пахвальнную ахвяру, малітвы свае дай Найвышэйшаму». (Пс. 49, 14). Хто любіць Бога, той дбае пра Ягоную съвятыню і ахвотна яе адведывае і паўтарае з псалмістым: »Люблю, Госпадзе, дом, у якім Ты жывеш і месца, дзе праўбывае Твая слава«. (Пс. 25, 8).

Аднак Бог жадае, каб людзі аддавалі Яму пашану ня толькі славамі, але і учынкамі (Із. 29, 13). »Сынок, дай мне сваё сэрца, хай твае вочы трывающа Maix шляхоў«. (Прып. 23, 26).

*

Бог Запавету, Ягвэ, ёсьць і нашым Богам. Закон, які Ён даў, ёсьць і нашым законам. Хрыстос не прыйшоў скасаваць Закон або Прарокаў, але каб выпаўніць. (Мат. 5, 17). Калі адзін з жыдоўскіх настаўнікаў запытаў у Яго: які загад ёсьць найбольшы ў Законе? Хрыстос адказаў: »Будзеш любіць Господа Бога свайго ўсім сэрцам сваім, усёй душой сваей і ўсім сваім розумам. Гэта ёсьць найвялікшы і першы загад«. (Мат. 22, 35-38). Ісус Хрыстос загадаў нам любіць Бога так, як дзецы любяць бацьку, бо хрысьціянін цераз хрост ёсьць сынам Бога.

НАШ АДКАЗ БОГУ: Пакажу, што люблю Бога, выконываючы Ягоныя загады.

ПРЫКЛАД МАЛІТВЫ: »Каго-ж маю на небе? І на зямлі — акрамя Цябе — не жадаю нічога. Хаця-б знямагалі маё цела і сэрца, Бог скала майго сэрца й удзел мой на векі«. (Пс. 72, 25-26).

БОЖАЕ СЛОВА: »Як-жа прыемная сяліба Твая, о Госпадзе сілаў! Нудзілася душа мая і тужыла на панадворках Госпадавых; сэрца маё і цела маё весяляцца ў Богу жывым«. (Пс. 83, 2-3). »Хто любіць бацьку або матку больш чым Мяне, той Мяне няварты. І хто больш любіць сына або дачку чым Мяне, той няварты Мяне«. (Мат. 10, 37). »Бо тое ёсьць любоў да Бога, каб мы выпаўнілі Ягоныя загады; а загады Ягоныя не цяжкія«. (1 Ян 5, 3).

ПЫТАНЬНЕ ДА 21-АЙ КАТЭХЭЗЫ:

38) **Які ёсьць першы і найвялікшы Божы загад?**

АДКАЗ: Першым і найвялікшым Божым загадам ёсьць: Будзеш любіць Господа свайго Бога ўсім сэрцам сваім, усею сваю душою і ўсім сваім розумом.

*

22-Я КАТЭХЭЗА

Закон Запавету. Адносіны чалавека да бліжніх.

»Будзеш любіць бліжняга як сябе самога«. (Лев. 19, 18).

Закон Запавету ахоплівае ня толькі загад любіць Бога, але таксама загад любіць бліжняга: »Не адмоў у дабры таму, хто мае да яго права, калі рука твая можа даваць. Не кажы

бліжняму: ідзі сабе, прыйдзі пазыней, дам заўтра, — калі можаш даць цяпер. Не рабі змовы супроць бліжняга, калі ён жыве пры табе безтурботна«. (Пр. 3, 27-29).

З бліжніх трэба любіць перадусім бацькоў. Трэба іх шанаваць. Стары Табіяш казаў свайму сыну: »Зрабі мне прыгожыя паховіны. Шануй сваю маці і не забывайся аб ей пакуль яна будзе жыць. Рабі тое, што ей можа спадабацца і не засмучай ейнае душы ані адным сваім паступкам. Прыпомні сабе сынок на сколькі розных небясьпек наражалася яна дзеля цябе, калі насліла цябе ў сваім улоньні. А калі памрэ, пахавай яе радам са мной у той самай магіле«. (Таб. 4, 3-4).

Таксама трэба любіць і чужых і добра ім рабіць: »Ня будзеш крыўдзіць чужынцаў, бо ведаце, якое жыцьцё чужынца, бо-ж і самі вы былі чужынцамі ў Егіпце«. (Вых. 23, 9). Нікога нельга крыўдзіць: »Забярэце проч з Maix вачей зло вашых праступкаў! Перестаньце рабіць зло! Вучыцца рабіць добро! Клапаціцесь пра справядлівасць, памажыце прыгнечанаму, аддайце сіраце належнае, выступайце ў абароне ўдавы«. (Із. 1, 16-17). »Калі спаткаеш вала свайго ворага або заблудзішага ягонага асла, адвядзі іх да яго«. (Вых. 23, 4). »Заработку якога-колечы чалавека, які ў цябе працаваў, не затрымлівай да заўтра, а выплачывай а сразу«. (Таб. 4, 14). »Дурны той, хто чужажоніць, бо на сваю згубу робіць ён гэта. Цялеснае пакаранье і сорам ён знойдзе, а ганьбы ніколі ня змые«. (Прып. 6, 32-33). »Бо людзкія шляхі перад вачыма ў Ягвэ. Ён бачыць усе людзкія съцежкі, калі грэшніка зло агартае, ды калі звяяжуць яго путы ягонага грэху. Памрэ ён з настачы навукі ў множасці шалу свайго заблудзіць«. (Прып. 5, 21-23). У вадносінах да ўсіх людзей прарок вучыць: »любіце праўду і згоду«. (Зах. 8, 19).

Закон Запавету бярэ ў асаблівую абарону ўбогіх: »Калі пазычыш гроши ўбогаму з Майго народу, які жыве поруч з табою, дык не паступай з ім як ліхвар і не загадывай яму плаціць табе працэнты«. (Вых. 22, 24). »Хто білжнім пагарджае — той грашыць; шчаслівы, хто ўбогаму спагадае«. (Прып. 14, 21). »На сколькі хопіць тваей маємасці, давай з яе міласціну. Будзеш мець мала — давай менш, але ні аднеківайся даваць міласціну нават з невяліким маємасці«. (Таб. 4, 8).

Як бачым, са святых Кніг вынікае ясна, што Бог жадае, каб людзі любілі адны. другіх.

Закон Запавету імкнецца да того, каб між людзьмі заўладалі любоў і ўзаёмная згода, ды каб не было самалюбства й ненавісці. Гэты Закон забавязвае ўсіх людзей у кожным

часе. Ісус Хрыстос пацьвердзіў гэты закон і паставіў яго побач закону любові Бога. Аб законе, які загадывае любіць Бога, Хрыстос сказаў: «Гэта ёсьць найвялікшы і першы загад». И тут-же дабавіў »А другі падобны да яго: будзеш любіць свайго бліжняго, як сябе самога. На гэтых двух загадах апіраецца ўвесь Закон і Прапоркі«. (Мат. 22, 33-40).

Такім чынам для нас хрысьціян любоў бліжняга ёсьць меркай любові Бога. Аб гэтым вучань Хрыстовы кажа: »Калі-б хто казаў: я люблю Бога, а брата ненавідзіўбы, той брахун; бо хто ня любіць брата свайго, якога бачыць, як можа любіць Бога, якога ня бачыць? (І Ян 4, 20).

НАШ АДКАЗ БОГУ: Буду як найлепши выпаўняць загад любові бліжняга.

ПРЫКЛАД МАЛІТВЫ: »Цешуся я з Твой слова, як той, хто прыдбаў вялічэзную карысьць. Ненавіджу ілжы ды брыджуся ю, а Закон Твой люблю«. (Пс. 118, 162-163).

БОЖАЕ СЛОВА: »Загад новы даю вам, каб вы адны другіх любілі; як Я палюбіў вас, так і вы любіце адзін другога. Па гэтым пазнаюць усе, што вы Мае вучні, калі будзеце любіць адзін другога«. (Ян 13, 34-35).

ПЫТАНЬНЕ ДА 22-ОЙ КАТЭХЭЗЫ:

39) Які Божы загад у Законе Запавету любіць бліжняга?

АДКАЗ: Бог загадаў у Законе Запавету: »Будзеш любіць бліжняга як сябе самога«.

*

23-Я КАТЭХЭЗА

Бог заўсёды са сваім народам.

»Буду жыць сярод сыноў Ізраіля... И пазнаюць, што Я Ягвэ ёсьць Богам, Які вывеў вас з зямлі егіпецкай і быў з вами Я, ваш Бог Ягвэ«. (Вых. 29, 45-46).

У кнізе Быцця ёсьць гутарка аб tym, як Бог стварыўшы першых людзей паказываўся ім і сябраваў з імі. Цераз первародны грэх чалавек парваў лучнасьць з Богам. Але заключыўшы на Сынаі запавет Бог аб'явіў, што жадае аставацца са сваім народам. Гэта азначала, што Бог жадае даваць азнакі сваей прысутнасці, бо-ж Ён ёсьць заўсёды прысутны на небе, на зямлі і на кожным месцы, хаця Яго ня можна бачыць вачамі, бо Ён ёсьць духам. Нашыя очы могуць бачыць толькі матэрыйальныя рэчы.

Знакам Божае прысутнасці для жыдоўскага народу была перш Арка (Скрыня) Запавету, у якой перахоўваліся 10 Божых

Загадаў, выпісаных на каменных плітах. (Вых. 25, 16). Арку Запавету Бог загадаў памясьціць у падарожнай съвятыні, якую жыды пераносілі з аднаго месца на другое ў час свайго падарожжа з Егіпту да Зямлі Абіянай. Жыды верылі, што калі Бог ёсьць з імі, дык Ён апякуеца народам, асабліва, калі ім прыходзілася змагацца з ворагамі. Аднак здаралася, што Арка трапляла ў рукі ворогаў. (І Сам. 5, 1-7). Тады жыды маглі пераканацца, што Бог і надалей імі апякуеца, хаця Аркі між імі не было.

Цар Давід памясьціў ужо на заўсёды съвятыню ў Ерупаліме, а ягоны сын, Саламон, пабудаваў першую съвятыню з дрэва і каменьняў. У гэтай съвятыні, таксама як перш у падарожнай, было месца »съвятое« і аддзеленае ад яго »съвятое съвятых« або »найсъвяцейшае«. Тут перахоўвалася Арка Запавету. Съвятыня з Аркай у Ерусаліме была новым знакам Божае прысутнасці ў сваім народзе: »Буду жыць сярод Ізраілітаў і не пакіну свайго ізраільскага народу«. (ІІ Ц. 6, 13).

Саламонаву съвятыню разбурыў вавілонскі цар. Загінула тады й Арка Запавету. Бог аднак не пакінуў свайго народу. Жыды зразумелі, што і без Аркі Бог усёроўна ёсьць з імі. Прапорок Езэхіель запісаў: »Вось што кажа Госпад Ягвэ: Хаця я і выгнаў іх у съвет іншых народаў і расцярушу ў па землях, аднак празней час буду ім съвятынія на гэтых землях, где яны знайшліся«. (Эз. 11, 16).

Вярнуўшыся з няволі жыды адбудавалі съвятыню. Аркі Запавету ўжо ў ей ня было і месца »найсъвяцейшае« было ўжо пустое. Бог Запавету, дапусціўшы разбурэнье съвятыні ды загубу Аркі, цяпер навучаў народ свой праз прарокаў аб tym, што Ягоным домам і съвятынія ёсьць увесь выбраны народ. Гэты дом Бог абіцаў адчыніць для ўсіх людзей. (Із. 56, 5).

*

Хрыстос заключыў Новы Запавет паміж Богам і новым Божым народам. Стары Запавет уступіў сваё месца Новаму. Калі Хрыстос уміраў на крыжы, заслона ў съвятыні »раздзярлася надвое ад верху да нізу«, (Мат. 27, 51), »съвятое съвятых« перестала быць знакам Божае прысутнасці. Ад таго часу Бог ёсьць у Хрыстовай Царкве, у Божым народзе Новага Запавету. Съвятыя Тайны сталіся цяпер знакамі таго, што Бог жыве і дзейнічае ў нас. Асаблівым знакам гэтае Божае прысутнасці ёсьць съвятая Літургія або Эўхарыстычны сход веруючых. Присутнасць Бога ў Царкве съведчыць, што Ён хоча аставацца з усімі людзьмі, каб

іх ратаваць. »Каб урэчайсніць гэтак вялікае дзела, Хрыстос ёсьць заўсёды прысутны ў сваей Царкве, асабліва ў літургічных дзеяньнях. Ён ёсьць прысутны ў Эўхарыстычнай жэртве святой Літургіі... прысутны сваей сілай у святых Тайнах... прысутны ў сваім слове... прысутны тады, калі Царква моліца і пле...« (Канстытуцыя аб Літургіі, нр. 7).

НАШ АДКАЗ БОГУ: Хачу ўсьцяж лепш зразумець, што Бог астaeцца з намі, з новым Божым народам.

ПРЫКЛАД МАЛІТВЫ: Божа, Ты з жывых і выбранных каменінья прыгатаўляеш Сваю Велічы вечнае месца праўбіваньня, памажы Свайму народу, які пакорна Цябе просіць, каб рост будынка Тваей Царквы павялічыў духовы ўзрост вернікаў. (З Літургіі на пасъвячанье Царквы).

БОЖАЕ СЛОВА: »Неба маім тронам і зямля ў мяне пад нагамі! Які-ж дом вы мне можыще паставіць і якое месца прыдбаць мне на жыльлё? Гэта-ж усё зрабіла мая рука і да мяне ўсё яно належыць!« (Із. 66, 1-2). »Ці-ж вы ня ведаецце, што вы ёсьць святынія Божай і што Дух Божы жыве ў вас? ... Божая святыня ёсьць святой, а гэтаю святыню вы ёсьць!. (І Кар. 3, 16-17).

ПЫТАНЬНІ ДА 23-АЙ КАТЭХЭЗЫ:

40) Што было знакам асаблівай сувязі Бога з выбранным народам?

АДКАЗ: Знакамі асаблівай сувязі Бога з выбранным народам былі Арка Запавету і Святыня.

41) Як мы спатыкаемся з Богам прысутным у Царкве?

АДКАЗ: З Богам прысутным у Царкве мы спатыкаемся ў малітве Царквы, у Божым Слове, у Святых Тайнах, а перадусім на Эўхарыстычным сходзе або зборцы.

*

24-Я КАТЭХЭЗА

Бог ёсьць Валадаром і Бацькам свайго народу.

Бог жаліўся на свой народ прароку Малаху: »Сын павінен шанаваць свайго бацьку, а слуга свайго спадара; дык калі я ёсьць вашым бацькам, дзе-ж мая пащана? І калі я спадар, дзе-ж мая чэсьць?« (Мал. 1, 6).

Бог аб'явіў жыдоўскому народу, што Ён ёсьць ягоным Госпадам і Бацькам. Цераз выбранных пасрэднікаў прыпамінаў яму, што Ён ёсьць таксама Валадаром гэтага на-

роду, бо ён яго стварыў: »Мы толькі гліна, а Ты наш ганчар. Усе мы ёсьць творам Тваіх рук.« (Із. 64, 8). Бог называе сябе спадаром Ізраіля, бо выбраў яго з паміж усіх народаў і выкарыстоўываў яго ў гісторыі выратаваньня. Вывяў яго з Эгіпту, у дарозе карміў яго маннай і падаў яду са скалы, прывёў яго ў Абяцаную Зямлю: »Я ёсьць Ягве, Які вывяў вас з эгіпецкай зямлі, каб быць вашым Богам.« (Лев. 11, 45). Бог кіраваў падзеямі Ізраіля, пасылаваў яму правадыроў і прарокаў. Надзяліў свой народ усялякім багацьцем: »На вяршыну зямлі вывяў яго, каб жыў ён пладамі поля, каб смактаў мёд са скалы, ды аліву з найцвярдзейшага каменінья.« (Прып. 32, 13). Калі жыды змагаліся, Бог даваў ім перамогу. »Ня бойцеся!... Ягве будзе змагацца за вас, а вы будзеце спакойныя.« (Вых. 14, 13-14). Гэтак заахвочываў Майсей жыдоў.

»Горы акружаюць Ерузаліму — гэтак Господ акружает свой цяпер і на векі.« (Пс. 125, 2).

Аднак жыды іншы раз забываліся пра свайго Господа і не трymаліся Ягонага Закону. Тады паўставалі прарокі і перасьцерагалі іх: »Чаму нарушаецца загады Ягве? Таму вам і не шанцуе! Таму што вы пакінулі Ягве, дык і Ён вас пакінуў.« (2 Хрон. 24, 20). Бог сапраўды ў такіх выпадках быў суроўы, »пакідаў« свой народ, дапускаючы на яго розныя няшчасці, як няволю ці разбурэнне Ерузалімы. Гэтак Ён паступаў, каб прывесці выбраны народ на шлях выпаўненьня Божых загадаў.

Бог, калі вёў жыдоўскі народ цераз розныя цяжкасці і цярпеньні, аднак заўсёды аставаўся для яго бацькам. Калі зажадаў, каб фараон выпусціў жыдоў з Эгіпту, назваў народ гэтым сынам. (Вых. 4, 22-23). Вёў яго як бацька свайго сына цераз пустыню. (Др. 3, 1, 31). Калі жыды саграшылі, Майсей казаў ім: »Дык вось гэтак хочаш адплаціца свайму Ягве, дурны й неразумны народ? Ці-ж ня Ён твой бацька й твой Стварыцель? Гэта-ж ён цябе стварыў і даў табе моц існаваньня?«. (Др. 3, 32, 6). Цераз прарокаў Бог пагражаяў жыдам, як бацька няверным сынам: »Гора збунтаваным сынам!« (Із. 30, 1). Але адначасна прымаў іхнія просьбы ды й зноў дапускаў да свайей любvi. (Із. 43, 1-7; Ер. 31, 8-10, 20). Асабліва ставаўся бацькам для справядлівых і прасльедаваных. (Пс. 67).

Аб'яўляючы Сябе Господам і Бацькам Ізраіля, гэтым самым Бог вучыў, што Ён ёсьць Госпадам і Бацькам усіх народаў: »Госпад для ўсіх ёсьць добры і для ўсіх Сваіх стварэнняў міласэрны«. (Пс. 144, 9).

*

Гісторыя выбранага народу ёсьць знакам і прыкладам таго, як Бог уваходзіць у жыцьцё паасобных людзей і народаў. Сёньня таксама Бог як Госпад і Бацька кіруе ўсімі. Кіруючы выбраным народам ён вёў усё чалавецтва да выратаванья ў Ісусе Хрысьце. Сёньня ён вядзе людзей да выратаванья цераз Христовую Царкву. Ён кіруе ю таксама як даўней выбраным народам. У Царкве Ён пакінуў надпрыродныя Дары — Божае слова і Тайны (Сакраменты). Дапускае ѹ цярпеньні, бо цераз іх Царква асягае аканчальную перамогу. (Ян 16, 33).

НАШ АДКАЗ БОГУ: Бог ёсьць майм Госпадам — буду Яму паслушны. Ён ёсьць майм Бацькам — даверуся Яму, хаяць-б мне прышлося пераносіць найвялікшыя цяжкасці.

ПРЫКЛАД МАЛІТВЫ: «Альлелюя! Хваліце Господа ўсе народы, слаўце Яго ўсе людзі! Бо вялікая ласка Яго над намі, і праўда Яго будзе трывалаць навекі! Альлелюя!» (Пс. 116).

БОЖАЕ СЛОВА: «Я ёсьць Ягвэ, што вас асьвяціў». (Вых. 31, 13). «Тады пераканаешся, што Я ёсьць Ягвэ; хто на мяне надзеіцца,

ня будзе пасаромленым». (Із. 49, 23). »І пазнаеш, што Я ёсьць Ягвэ, твой Выратавальнік (Спас) і ўсёмагутны Якубаў — твой Адкупіцель«. (Із. 60, 16). »Ён будзе клікаць да мяне: Ты ёсьць майм Айцом, майм Богам і скалой майго збаўленья. А Я яго зраблю першаком, найвышэйшым паміж валадарамі зямлі«. (Пс. 88, 27-28). »Бо для Ізраіля Я Бацька«. (Ер. 31, 9).

ПЫТАНЬНІ ДА 24-АЙ КАТЭХЭЗЫ:

42) Дзеля якой мэты Бог выбраў жыдоўскі народ і кіраваў ім?

АДКАЗ: Бог выбраў жыдоўскі народ і кіраваў ім дзеля той мэты, каб ён стаўся знакам і прыкладам таго, што Бог ёсьць Госпадам і Бацькам усіх людзей і хоча іх ратаваць.

43) Як Бог вядзе сяняня новы Божы народ — Царкву, да выратаванья (збаўленья)?

АДКАЗ: Бог вядзе сяняня да выратавання Царкву — новы Божы народ, цераз Божае Слова і Тайны, а таксама цераз цярпеньні і змаганьні.

АЙЦЕЦ ЯНКА ТАРАСЭВІЧ

(1892-1978)

У асобе айца Янкі Тарасэвіча мы згубілі пабожнага манаха сьвятара, ведамага беларускага дзеяча, прыяцеля шматлікіх незалежна ад таго, якой яны былі рэлігіі, нацыі і расы. У гэтых чалавеку неяк лучылася ўсё разам: неабмежаная любоў да Беларусі, праз нейкі час сымпаты да Саветаў, пакора і щыхасць манаха з задорнасцю дзеяча, а нават дэмагога. Гэтыя крайнасці прыцягавалі да яго людзей. Дарагой для яго была ідэя еднасці царкоўнай і ён народжаны і ўзгадаваны ў лацінскім абрадзе, пазнаёміўшыся з усходнім абрадам, нятолькі яго прыняў, але палюбіў і ён стаўся ягоным прапагатарам сярод бэнэдыктынцаў і іншых сьвятароў і сьвецкіх людзей. Але адначасова ён служыў і ў лацінскім абрадзе і ніколі ім не гардзіў. Вось гэта толькі некалькі галоўных штрыхаў багатай асабавасці айца Янкі або Івана (неяк абодвы імяні аднолькава да яго тарнаваліся) Тарасэвіча.

*

Радзіўся Янка Тарасэвіч 20 кастрычніка (н. ст.) 1892 г. ў Клешняках, Васілішскай

Гміны. Сяньня Клешнякі належаць да шчучынскага раёну, гродненскай вобласці. Бацькі Янкі — Міхал і Хрыстына з дому Рамашкевіч. Мелі яны двух сыноў і трох дачак: Гануля, Казіміра і Адэльфіна. Дзед айца Янкі быў гандляром. Пазычыў камусьці гроши, а той замест зьвярнуць доўг, забіў яго ў лесе. Міхал Тарасэвіч, бацька, памёр у час першай вайны.

Народную школу скончыў Янук у Бакштах, а двухкласную ў Васілішках. Добра запамятаў ён з тых часоў свайго настаўніка ў Бакштах Васіля Чарняўскага.

Яшчэ перад першай сусветнай вайной малады хлапец Янук Тарасэвіч у сакавіку 1911 г. прыехаў у Злучаныя Штаты Амерыкі і затрымаўся ў мясцовасці Нашуя ў Нью Гэмпшар. Перш працеваў у фабрыцы бавоўны падмітальшчыкам падлогі. Страшэнны пыл грыз вочы і грудзі. Мусіў зъяніць працу і знайшоў новую ў фабрыцы ботаў. Вечарамі вучыўся пры керасінавай лампе.

У 1912 г. ўступае ў закон Салятынаў у Гардфорд, Каннектікут. Плакаў ад радасці,

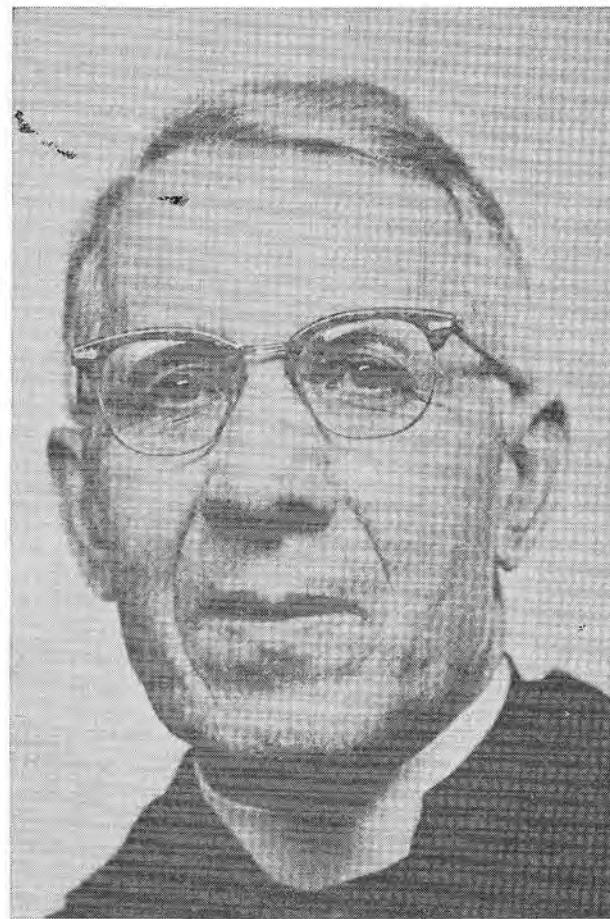
калі пайшоў у школу. Хутка праляцелі годы навукі ў гімназіі, калегіі і адзін год навіцыяту. На вышэйшыя студыі паслалі супэрыёры Янку ў Канаду, Монрэаль (1917-1918), а пасля ў Швайцарыю ў Фрыбург. Тут студыю тэалёгію (1919-1925) і заканчывае яе са ступенькай доктара тэалёгіі, абараніўшы сваю дакторскую працу на тэму: »Пакора паводле сьв. Тамаша Аквінскага«. Тут жа у Фрыбургу і быў высьвячаны 23 ліпня 1923 г. на святара біскупам Бессонам.

Між першай і другой сусветнымі войнамі а. Тарасевіч адведаў тры разы сваю бацькаўшчыну Беларусь у гадох 1921, 1924 і ў 1935. Як яму там паводзілася, асабліва ў 1935 г. ў час найвялікшага разгару польскага нацыяналізму вярнуўшыся ў Злучаныя Штаты ён апісаў у »Хрысьціянскай Думцы«. Тады ваявода наваградзкі Сыцяпан Сывідэрскі праста выкінуў яго, а прычына ўсяго, што айцец Янка выступаў усюды як беларускі сьевятар, з народам і да народу гаварыў пабеларуску. Без сумніву гэта зрабіла ювой уплыў на псыхэ айца Янкі і на яго пазнейшыя адносіны да Польшчы, якой паводле яго кіравалі масоны, паны і ксяндзы шовіністы.

Будучы ў Польшчы жадаў спаткацца з кс. Язэпам Рэшецям, але не ўдалося. Але затое пашчасльвіла яму сустрэць кс. Віктара Шутовіча, які перш быў праз нейкі час у Зл. Штатах і жыў у тым самым кляштары Айцоў Салятынаў. Кс. Шутовіч адвёз а. Янку з Доўнараў у Варшаву, пасадзіў на міжнародны цягнік, які паймчыўся ў напрамку Вены. У рукапіснай зацемцы а. Янкі знаходзім гэткія слова пра той мамэнт: Кс. Віктар Шутовіч »стаяў на пероне, спаглядаў на мяне і калі цягнік імкнуўся наперад у далёкі шлях, выняў ён з кішэні белененькую хустачку і махаў: гуд бай! Шчасльвай падарожжы! Ці пабачымся шчэ калі?«

Кс. В. Шутовіч памёр 1 сакавіка 1960 г. ў Барысаве (гл.: В. Карасевіч, Кс. Віктар Шутовіч праўдзівы патрыёт і добры пастыр, Зыніч, Сак.-Травенъ 1964 №р. 76). Тут падаём адзыў айца Тарасевіча пра свайго сьевятара сябру.

»Ці пабачымся шчэ калі? Не, не пабачымся... Вайна, перавароты, прасльеды зачынілі ўсе дзвіверы, зруйнавалі ўсе хаты, вёскі, гарады, краіны, а бедны а. Віктар быў сасланы на цяжкія, катаржныя работы, а вярнуўшыся, пачаў зноў працаваць і вясці місіянерскую працу супроць усякіх труднасцяў і прасльедаў. Урэшце, вымучан, струджан, памёр ад разрыва сэрца, аднойчы ноччу, калі супакойна адпачывалаў і раніцай ранюсенька меўся ехаць на працу, на сваю місіянерскую работу. Паховіны былі такія, якіх людзі

Айцец Янка Тарасевіч

ніколі не бачылі і ніхто нідзе не памятаў гэтакіх, з народнай любоўю к сапраўднаму духоўнаму айцу...« Гэты адзыў гаворыць штосьці і пра самога аўтара! Айцец Янка знаў савецкую рэчаіснасць і прынамсі ў гэтым выпадку яе асуздзіў.

*

Вяртаючыся ў Зл. Штаты а. Янка заехаў у Фрыбург у Швайцарыю, дзе адведаў зачоньніцу дамініканку Марыю, Аўсянінікаву, якая пасля съмерці свайго мужа Міколы за парадай айца Янкі уступіла ў закон. Адведаў таксама Рым і Парыж. Вярнуўся на старое месца ў Амэрыку і працаваў прафэсарам у Стамфорд і сярод сваіх суродзічаў. Калі ягоныя Супэрыёры запрапанавалі яму паехаць на скрай Канады ў Саскачuan, каб там працаваць сярод польскай эміграцыі, ён моцна задумаўся: »Дык вось як усё тут выходитці — пісаў — і сплятаеша ў бязвыходнае палажэнне, у тупік... Дык што далей рабіць, як паступіць? Бліснула іскра думкі: махні драла ў Бэнэдыктынцы!..«

Спаканьне з Абатам Пракопам Неўжылем, чэхам, вырашыла канчаткова пра далейшы жыццёвы шлях айца Янкі: з дазволу Рыму пакідае Салітынаў і ўступае да Бэнэдыктынцаў. У гадох 1936-37 адпраўляе наўцыят у Сент Джон у Міннесота. Было яму тады 44 гады. Быў ён найстарэйшым сярод паслушнікаў. Памысна скончыўшы навіцыят прыехаў у 1937 г. ў манастыр сьв. Пракопа. Хутка пасль спісаўся з кс. Язэпам Рэшэціем у Польшчы, які таксама пераехаў у Зл. Штаты і ўступіў у той самы манастыр што і а. Тарасевіч. Абодвы яны высока эдукаваныя, палымяныя беларусы плянавалі заснаваць беларускі манастыр Бэнэдыктынцаў. Мелі ўжо нават добры лік кандыдатаў у Беларусі (пад Польшчай) і ў Зл. Штатах: усяго 24! Як на початак вельмі многа, аднак вайна пакрыжавала вялікія пляны. Далучыўся да іх толькі Ўладзімір Тарасевіч, пляменьнік айца Янкі, цяперашні архімандрыт і кіраўнік Беларускага Цэнтра ў Чыкага.

*

Дзейнасць айца Янкі ня гледзячы на ягоны скромны габіт бэнэдыктынскага манаха была даволі складанай і рознаякай. У сэмінарыі і калегіі быў ён прафесарам, адначасова выдаўцом расейска-ангельскага часапісу «Голос Царквы», дапамагаў лацінскім парафіям у Чыкага і быў душой Беларускай-Амерыканскай-Нацыянальнай Рады, якая была заснована ў канцы 1941 г.

Першае арганізацыйнае паседжаньне БАНР-ы адбылося 9 лістапада 1941 г. у доме пры вуліцы 2623 ўвест Аўгуста Булевард. Арганізацыя гэта не была масавай і лік сяброў быў невялікі. Галоўнымі яе дзеячамі і адначасна сябрамі Управы былі: праф. Янка Тарасевіч, Янка Чарапук-Змагар, Ігнат Лабач, Паўлюк Чопка, Макар Аблажэй і Язэп Варонка. Належаў да яе і а. Язэп-Апанас Рэшэці, які на першым паседжанні быў выбраны кіраўніком рэлігійнай асьветы, разумеецца сярод беларусаў.

Нам ведамыя з кнігі пратаколаў 14 паседжанняў або сабранняў БАНР-ы у часе ад 9 лістапада 1941 г. да 29 траўня 1948 г. Праз цэлы час Старшынём як самой арганізацыі так і паседжанняў быў а. Я. Тарасевіч, сакратаром Ігнат Лабач.

Дзеля таго, што БАНР была адна з першых беларускіх арганізацый на тэрэне Зл. Штатаў, варта было-б з ей пазнаёміцца бліжэй. Каб аднак не аддаляцца задалёка ад нашай галоўнай тэмы, якой ёсьць асоба а. Я. Тарасевіча, аб самой арганізацыі успомнім коратка. Пададзём насамперш выняткі са Статуту або Уставу, які знаходзіцца ў кнізе пратаколаў, дзе ўпісаў яго Ігнат Лабач, а

прынялі яго і падпісалі дня 10 траўня 1942 г. а. Я. Тарасевіч, Пётра Чопка, Янка Чарапук-Змагар, Макар Аблажэй і Ігнат Лабач. Тэкст падаёт даслоўна так, як у пратакольнай кніжцы, стр. 18:

Устаў I

- а) Б.А.Н.Р. абавязавайца шанаваць Амерыканскі сцяг-флак канстытуцію і ўсе дзяржаўныя законы
- б) Б.А.Н.Р. абавязавайца шанаваць релігію без разбору: праваслаўны каталік і гэдак далі

Устаў II

- а) Б.А.Н.Р. ёсь сама дапамогавай асьвятай беларусам (Cook County) (non profit)
- б) памагаць гуманітарным адміністраціям, каторыя кіруюцца дазволам амарыканскага ураду.
- в) арганізаваць беларускія школы і лекцыі

Устаў III

- а) Б.А.Н.Р. павінна кожды год выбараць урад з чалавек: старшыну, сакратара пратаколаў, казначея і трох чалавек так звана дырэктары ці тrustyees
- б) да гэтага яще можна выбираць і другія патрэбныя камітэты у склад ураду

Далей ідуць артыкулы у якіх гутарка пра абавязкі старшыні, сакратара і г. д. Вымагалася, каб перавыбары Управы адбываліся кожны год, а звычайнія сабраныні раз у месяц. У арт. VII ёсьць правіла, што Б.А.Н.Р. ня можа быць далучана да ніякай іншай арганізацыі.

*

Першая думка арганізатарав Б.А.Н.Р-ы была назваць сваю арганізацыю «Беларуское Амерыканское Тараўства Помачы Жэр-вам Вайны на Беларусі», але на гэтакі назоў не згадзіўся Урад Штату Іллінойс. У запраўднасці Б.А.Н.Р. была нятолікі грамадзка-культурнай арганізацыяй, але й палітычнай. На адным са сваіх паседжанняў разглядаўся, прыкладам, дагавор генэрала Сікорскага са Сталінам. Сябры Б.А.Н.Р-ы баяліся, каб Сталін не аддаў польскім паном беларускіх земляў і таму ў гэтым духу высыпаліся да найвышэйшых амерыканскіх установаў адпаведныя мэмарыялы. Таксама на іншым паседжанні было прынята поўнасцю падтрымоўываць палітыку Рузвэльта, бо сябры Б.А.Н.Р-ы ёсьць амерыканцамі...

На паседжанні 22 лютага 1942 г. разглядалася справа святкавання 25 Сакавіка. Было пастаноўлена, што набажэнства з гэтай нагоды адбудзеца ў касцёле сьв. Пракопа ў Чыкага, а сьв. Літургію «славянскім

дам» адслужаць айцы Тарасевіч і Рэшець. Ладзілася таксама акадэмія ў чэсьці Янкі Купалы і то разам з расейцамі, на якой дэкламавалі творы паэта ў беларускай і расейскай мовах. Былі навязаныя адносіны Б.А.Н.Р.-ы з Усёславянскім Кангрэсам, а П. Чопка прыймаў ад імя беларусаў у ім удзел. Вялася карэспандэнцыя з амэрыканскімі, а пасля і з беларускімі дзеячамі у Францыі (Абрамчык) і ў Нямеччыне. Айцец Тарасевіч спатыкаўся з Вакарам »тоже белорусам«.

Можна не згаджацца з некаторымі рапшэннямі Б.А.Н.Р.-ы, бо-ж некаторыя з іх былі аж занадта съмелыя, а іншыя вельмі-ж прымітыўныя і наўныя, аднак сама арганізацыя зрабіла шмат, каб спапулярызаваць імя Беларусі сярод суседніх народаў, а нават амэрыканцаў. Наш ціхі манах ціраз падымаў голас як той Саванароля, або кіпрыйскі мітрапаліт Макарыос.

*

З прылівам новай съвежай хвалі беларускай эміграцыі зъмяніўся нятолікі лік сяброў Б.А.Н.Р.-ы, але і яе характар. Айцец Я. Тарасевіч пачаў арганізацію рэлігійнае жыццё для беларусаў. Ён адпраўляе сь. Літургію для іх, гаворыць беларускія казані, выдае »Лісток к Беларусам« (1952-1961). Паволі перамагаючы розныя цяжкасці паўстае ў Чыкага першая беларуская парахвія Хрыста Спаса. Яе заснавальнікам слушна уважаецца Янка.

Яшчэ пару слоў пра беларускасць айца Янкі. Выехаўшы маладым юнаком у Амерыку ён мог зусім затраціць пачуцьцё беларускасці, як гэта сталася з многім іншымі нават з яго ваколіцаў і вёскі. Аднак у айца Янкі заўважваецца адваротны працэс: чым ён становіўся старэйшым у гадох, тым больш любіў ён Бедарусь і пры нагодзе аб гэтым варыў. Быў ён сумным, што некаторыя нават з ягоных сваякоў гэтага не разумелі.

Скуль-жа ў яго ўзялася палымяная беларускасць?

Ягоныя дзяды і бацькі былі шчырыя беларусы. Будучы яшчэ хлапцом ён пазнаў ксяндза Цілевіча, які прыяжджаў да хворых нятолікі са съвятym Дарамі, але і з кніжыцай Мацея Бурачка. І вось той съвятар, аб якім нажаль мы нічога больш ня ведаем, зрабіўшы духоўную прыслугу хворому, чытаў пасля творы Багушэвіча. Гэта быў першы крок да съведамай беларускасці. Пасля студыі ў Фрыбургу, дзе была запраўдная міжнародка сярод студэнтаў, мэральная змушала чалавека да самаапазнання сябе, сваей нацыянальнасці. Ўрэшце знакомства і прыязнь з такімі волатамі як кс. Адам Станкевіч, Віктар Шутовіч, Язэп Рэшець закончылі працэс съпеласці айца

Янкі. У выніку а. Янка Тарасевіч сам стаўся пашыральнікам праўды пра Беларусь і беларусаў. Яго кніжка »Беларусы ў съвяtle праўды« ёсьць адзінай у нашай літаратуры, якая бярэ пад развагу глыбокія прынцыпы хрысьціянскай філізофіі і этикі, якія нічуть не пярэчаць съведамасці й самаакрэсленнасці беларуса. Чуваць больш сэрца і ліюцца ў аўтара сълёзы, калі піша пра нядоблю беларуса, але адчуваеца і моцная вера ў ягоныя непахісныя сілы.

»Няма на съвеце народу, які-б быў больш гаротным, бяздольным і балей пакінутым на зыдзекі злых людзей, як наш беларускі народ... Зусім здаліся мы на апеку над намі і турботы пра нас чужых народаў... Нас так ачмуцілі чужынцы!« Але падобна як нашыя паэты-будзіцелі, так і а. Я. Тарасевіч з'явітае ўвагу на толькі на нашыя злыбяды, але й на дынамічныя сілы нашага народу:

»Ёсьць сіла ў беларускай душы, якой мы самі не пазнаём яшчэ, але якую добра зна- юць чужбы людзі. Дзеля гэтага яны вядуць між сабой заўзятую барацьбу за яе, а мы астаёмся ў іх руках нявольнікамі. Сыкірый гену сілу на правільны шлях у імкненіях да нашага Узору (Бога) і ніякая перашкода ня вытрывае перад ёй і яна усякае спраці- леніне зломіць і зынішчыць».

Айцец Янка пісаў прозай, але нямала і вершам. Верш яго моцна кульгае формай, рытмікай і рымам, але часамі вельмі багаты рэлігійным і патрыятычным зъместам. Яго творы друкаваліся ў «Хрысціянскай Думцы», ў «Божым Шляхам», у «Сябўшчыне». Сабраць іх ў адну кніжчу, дык гэта быў бы даволі аб'ёмсты том і не пазбаўлены вар- тасыці.

*

Апошні раз а. Янка быў на Беларусі ў 1967-68 гадах. Пражыў там 9 месяцаў. Як там яму жылося, але не жадаў вяртацца ў Зл. Штаты. Трэба было прыказу ягонага Абата, каб ён завярнуў аглоблі назад... Ён

ізноў жадаў ехаць на Бацькаўшчыну, маг- чыма, каб у сваёй роднай зямлі супачыць на векі. Памёр аднак у манастыры съв. Пракопа ў нядзелю 11 чэрвеня 1978 г. пабожна і з поў- най съведамасцю перапрасіўшы ўсіх і пры- няўшы съвятыя Тайны.

Пахароны былі незвычайна ўрачыстыя. Рэдка дзе здараецца, каб на іх было столькі біскупаў (5), съвтароў (каля сотні) і маса вернікаў, не гаворачы ўжо пра шматлікіх ягоных сваякоў, акія разьвіталіся з ім са съяззамі. Былі прысутныя на паховінах і нашыя суродзічы праваслаўныя на чале з Архімандритам Строкам, які ля труны ў час паніхіды адгаварыў за супакой душы памёршага малітву. Цела дарога айца Янкі супачыла на манастырскіх могілках съвятога Пракопа ў Лайл побач з пахаванымі там айцамі беларусамі Язэпам-Апанасам Рэшечем іprotoерэем Васілём Гапановічам. Там беларусы праспявалі для ўсіх іх малітву- гімн »Магутны Божа, Ўладар сусветаў...«

A. Д-ка

Біскуп Ч. СІПОВІЧ

ПРАЛАТ ПЁТР ТАТАРЫНОВІЧ

(1896-1978)

Чуў я пра кс. П. Татарыновіча яшчэ перад маім выездам у Італію (1938), аднак ніколі не давялося мне тады з ім спаткацца. Ведаў, што ягоныя артыкулы друкуе «Хрысціянская Думка» і што ён добры беларускі съвтар. Сустрэліся мы толькі ў 1945 г. ў Рыме. Ня помню дакладна дня, але сам факт мне надоўга астаўся ў памяці. Жыў я ў Доме Айцоў Марыянаў пры вуліцы Корсіка й правоўжываваў мае студыі на Ўсходнім Папскім Інстытуце. Аднаго дня неяк пад вечар увалилася у наш Дом са сваімі хатулямі з шумам група съвтароў, клерыкаў і законных братоў. Усе быў летувісі Марыяны, уцекачы з Летувы, ахвары вайны. Сярод іх, як нейкі вынятак з правіла, быў і кс. П. Татарыновіч. Калі ўсе гаманілі голасна й вясёла — бо-ж наканец дабралісы жывыя да свайго законнага Дому — наш Пётр стаяў абапёршыся аб балісі сходаў бледны і змучаны, поўны нейкай задумы. Чакаў, як і ўсе іншыя, пакуль знойдзеца яму пакой.

Мая радасць была нязвычайнай: наканец у Вечным горадзе я буду не адзін толькі беларус! Радасць аднак мая хутка перамешвалася з сумам: наш съвтар нейкі занадта маўклівы, таёмы, толькі ягоныя вочы га-

раць быццам ненатуральным перамучаным агнём. У чым-жа справа? Толькі крыху пасьля я даведаўся, што кс. Пётр хворы на сухоты і плюе крывёй. Ваенныя падзеі зрабілі сваё: ягонае хілае здароўе падкасілі яшчэ больш. Я запраўды спалохаўся. Рымскі клімат ёсьць славны з таго, што акурат дапамагае гэтай хваробе разьвівацца. І ёсьць ведамым, калі біскупы высылаюць сваіх здальнейшых клерыкаў на студыі ў Рым, дык іх перасыцярагаюць: »Лепш вярніся дамоў здаровы аслом (без дактарату), чымся мёртвым львом«. А наш а. Пётр прыяжджае ужо хворы, каб паддялчыцца і студыяваць!..

Будучыня аднак паказала, што ўпарты беларус можа асянгнучы тое, што здавалася-б зусім немагчымым. Кс. П. Татарыновіч паправіўся на здароўі, здабыў вучоную ступень і шмат папрацаў у розных іншых галінах.

*

Пётр Татарыновіч радзіўся 2 чэрвеня 1896 г. ў вёсцы Гайнін на Случчыне. Яна належыла да мядзьвеждзіцкай парафіі, але таму што каталіцкі касцёл царскім ўладамі быў зачынены хлапца хрысцілі ў Клецку 29 чэрвеня таго самага году. Бацькі будучага съвтара Станіслав і Караліна з дому Пашукевіч адзна-

ПРАЛАТ ПЁТР ТАТАРЫНОВІЧ

чаліся працавітасцю і стойкасцю ў сваій веры. У 1866 г. мядзьвеждзіцкі касыцёл царскі урад жадаў перамяніць на царкву і перадаць да ўжытку праваслаўным. Парафіяне супрацівіліся. Тады зачынілі съвятыню разам са Съвятымі Дарамі (1887 г.). Праз 19 гадоў народ маліўся пад згрыбелымі ейнымі съценамі аж да адкрыцца яе ў 1906 г., гэта значыць пасля царскага маніфэсту. І сталася дзіўная рэч: Съвятыя Дары вельмі добра захаваліся, як съведчыў пробашч Ваньковіч, які адправіў першую съвятыню Літургію ў адчыгненай съвятыні.

Пра туую съвятыню а. Пётр пакінуў гэтакі ўспамін: »І я з сваімі родзічамі, яко маленъкі хлопчык, там маліўся, там прыймаў першую Камунію Съвятую, там нарадзіўся для ідэі. У 1910 г. магчыма ў той самай съвятыні яй атрымаў сакрамант крыжмаваньяня.

Сярэднюю асьвету Пятрусь здабыў у Слуцку і Петраградзе. У той-жа паўночнай сталіцы цароў студыяваў філозофію і тэалёгію ў мітрапалітальнай магілёўскай сэмінарыі, затым у Менску, дзе рэктарам сэмінарыі быў а. Фабіян Абрантовіч, а адным з прафэсараў а. Андрэй Цікота. Тут у Менску з рук ягонага біскупа Лазінскага атрымаў съвячаныні суб-дыхканату ў 1919 г. Калі аднак менкая сэмінарыя разам са сваім біскупам была перанесеная ў Наваградак, некаторыя сэмінарысты, а ў тым ліку і П. Тата-

рыновіч пераехалі ў Польшчу ў Влоцлавак. Там ён і быў высьвячаны біскупам Зьдзіта-вецкім разам з 6-ма іншымі сябрамі беларусамі ў съвятары.

*

Першай пляцоўкай працы новавысьвячанага съвятара П. Татарыновіча быў Пінск (1921-22), сталіца Палесься. Дзялянкамі ягонай працы апрача звыклай душпастырской былі: рамонт спаленай съвятыні і кляштару, дзе пасля мясцілася катэдра і пінская сэмінарыя; школьніцтва, абслуга далёкіх асяродкаў пінскага дэканату, арганізацыя «Ювэнтус Хрыстіана». Доўга аднак тут не прышлося быць. »У тракце змаганьня з найбольшымі труднасцямі ў Пінску — піша пра гэта сам а. Пётр — ордынарыят адклікае мяне у тагдышнюю стаціцу біскупскую, Наваградак, дзе даручае вучыцельства ў Ніжэйшай Сэмінарыі Духоўнай, у школах элемэнтарных і нотарыят пры дыяцэзыяльным судзе, пасля яшчэ і вікарый пры ташнім дзекане кс. Букрабе, пазнейшым біскупе. Але дзеля нястачы духовенства муши пасля блізу трохлетняй там працы (1922-24) съляшыць на пляцоўку ня менш працавітую ў Баранавічы, дзе на долю маю выпала будова для школьнай моладзі спэцыяльнай капліцы... і префектура ў пяцёх школах элемэнтарных і адной сярэдняй. Першыя труднасці былі пакананы ў пер-

шым-жа годзе працы. І калі жыцьцё наладзілася і здавалася можна ўжо было папрацаваць на адным мейсцы спакайней, падась-пела шовіністычна інтрыга, паводле якое я аказаўся »яко прэфект взоровы, а яко Бялорусін шкодлівы«. Апінія школьнага інспектара Гульбіна, ноторычнага бязбожніка».

«Кс. Біскуп З. Лазінскі прызнаў маю няянінасьць, бо бачыў як да мае беларускасцьці ліпла навет праваслаўная моладзь і грамадзтва, аднак для сьвятога супакою парадзіў мне уступіць і паслаў на глухую мазурскую вёску (1926 г.). Пасля году зноў аднак вярнуў мяне на тэрыторыю Беларусі, павяраючы мне, 6 месяцаў ужо вакуючае працьства, Дамачэва, брэскага дэканату, убогае і надта труднае да адміністраванья, адкуль парафіяне чынна выгналі майго папярэдніка».

У Дамачэве працаваў цяжка кс. П. Татарыновіч 5 год (1927-32). Аднавіў ён там касьцёл (паставіў трох новых аўтары), плебанію, пабудаваў каталіцкі народны Дом. Дапамагаў усходнім каталіцкім парафіям (Дэлятычы ў Навагрудчыне), знайшоў і паслаў у езуіцкую калегію ў Холме добрага кандыдата на сьвятара — Гмэнюка.

Наступным месцам працы айца Пятра быў Столін, рэзыдэнцыя князя Радзівілла. У той ваколіцы знаходзіліся таксама 4 пункты вуніяцкія: Горадно, Альпень, Мэрлінскія Хутары і Калкі. Тут аставаўся а. Пётр ад 1932 да 1939 году. Аб сваіх працы ў Століне запісаў сам ён наступна:

»Трудная была праца на гэтых прыграничных разлеглых тээрэне, будучы у частых выпадках азылям для ўсякага роду банкрутаў і афэрыстаў. Парафія складалася з разсваранага элемэнту наплыдовага: войска, паліцыі, урадаўцаў, настаўніцтва і асадніцтва, якога месны праваслаўны і каталіцкі элемэнт паляшчукі ды земянскі не любіў. Утрымаць якоенебудзь залатое мэдіум у гэным контглёмэраце, вывесыці лінію Каталіцкай Акцыі і развою унійнага абсолютна нельга было без страты ласкі якой із старон. Найгоршы гнеў гразіў за ўспамаганье Уніі, утрудняючай палянізацыю; ён не астаўся бязследным у майм жыцьці і працы... Паміма ўсяго гэтага ў працягу 6 год удалося аднак згуртаваць людзей добрае волі да каталіцкага чыну...«

Апошнюю парафію, Перлеева, на якую паклікаў кс. Татарыновіча ягоны біскуп, дзеля ваенных абставінай ня мог абняць.

Што ёсьць харацэрным для кс. Татарыновіча на працягу блізу 20 гадоў ягонай душ-пастырскай працы ў Пінскай дыяцэзіі, гэта ягоная стойкасць як сьвятара і як беларуса.

Сярод шматлікіх заняткаў ён знаходзіць таксама час, каб пісаць і друкаваць свае артыкулы і кніжкі ў розных віленскіх тагачасных часопісах, а такжэ ў выдаваным езуітамі вунійным часопісе »Да Злучэння«. Ведамыя ягоныя кніжкі: »Святы Ізыдар хлебароб«, Вільня, 1928; »Купальле«, Вільня, 1930, і іншыя.

*

Пакінуўшы Палесьсе кс. Татарыновіч едзе у Варшаву. Тут ён цесна супрацоўнічае з Беларускім Камітэтам (др. Шчорс), вучыць рэлігіі ў беларускай школе, адпраўляе набажэнствы і гаворыць казані для беларусаў у касьцеле сьв. Марціна пры вуліцы Піўной (дазвол на гэта быў дадзены Варшаўскай Мітрапалітальнай Курыяй дnia 22. II. 1942). Пасля бачна трэба было зъмяніць касьцёл і на гэта быў дадзены дазвол ад тойжа Варшаўскай Каталіцкай Курыі з дня 19 лістапада 1943 г., № 6278. Як прыклад адносінаў польскай касьцельнай улады да беларусаў у сталіцы Польшчы падаю гэты дакумент у беларускім перакладзе.

»У адказ на ваш ліст з дня 17 лістапада г. г. ветліва паведамляеца, што з боку Архідыяцэзіяльнай Улады няма перашкодаў, каб Паважаны Ксёндз Дабрадзей адпраўляў сьвятыню Імшу (Літургію) для вернікаў беларускай народнасці ў касьцеле Айцоў Васіліянаў у Варшаве, замест у касьцеле сьв. Марціна, як гэта было дагэтуль«.

Гэнэральны Вікарый Кс. А. Фаенцкі
Натарыюс Кс. Т. Каўльбэрг

Дахавалася таксама з часу працы айца Татарыновіча ў Варшаве віншавальная папера вучаніц і вучнаў I-ае Беларускае Шкользы, якія ў дзень ягоных імянінаў выказываюць яму сваю ўдзячнасць і пажаданьні. На першай бачынцы аркушованага ліста ёсьць намаліваны букет чырвоных розаў. Да таго самага ліста прышпілены бел-чырвонабелы падвойны бант. У нізе цераз увесь ліст вялікім зялёнымі літарамі маецца напіс: з павіншаванем іменінаў. Аб ідэйным настроем вучняў той школы няма ніякага сумніву. Аб ім съведчыць вось хоцьбы гэтых словы, якія каліграфічна выпісаныя знаходзім на другім лісце віншавальнай паперы:

»Жывецце нам доўга, доўга і працуіце на ніве нашага Беларускага маральна-хрысьціянскага адраджэння і на хвалу Нашай Ка-ханай Маці-Беларусі«. Там-же маецца дата: 29. VI. 1944.

У 1944 г. перад выбухам варшаўскага паўстання большасць беларусаў выехалі са сталіцы, а зь імі і кс. Татарыновіч. Адvedаў ён Вільню, быў на 2-гім Кангрэсе ў Менску і прамаўляў на ім. У лютым 1945 г.

Варшава 1941

Дэлегацыя да Папы Пія ХII:
З лева на права стаяць — Кс. П.
Татарыновіч, Кс. Ф. Чарняўскі, Інж. Л.
Рыдлеўскі, а. Ч. Сіповіч. Рым, 8. XI. 1946.

Беларускі Камітэт у Варшаве з
праваслаўнымі Біскупамі. Кс. П.
Татарыновіч стаяць 2-гі з лева.
Варшава 1941.

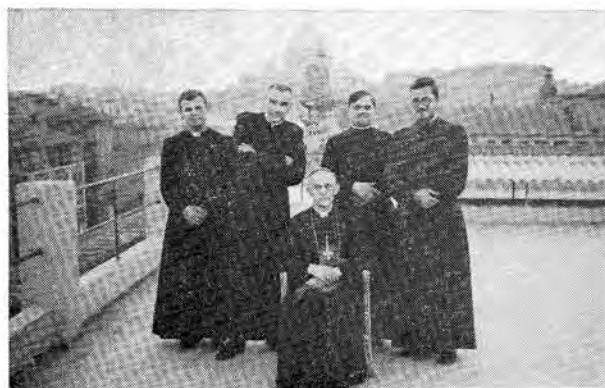
Спаканьне беларусаў у Вечным Горадзе.
Рым, лістапад 1946.

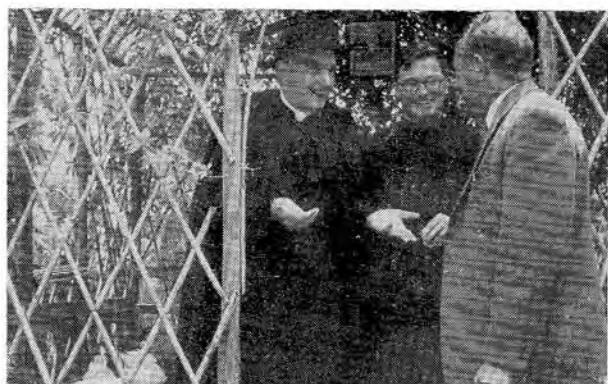
Кс. П. Татарыновіч, а. Ч. Сіповіч
Рым, 19. XII. 1946.

Кс. П. Татарыновіч і кампазытар
Алесь Карповіч. Рым, 1954.

Беларускія съятары з Біскупам
Б. Слосканам. Рым.

Вітай госьцю!
Кс. П. Татарыновіч, а. А. Надсон,
Пятрусь Сыч. Рым, 1958.

ён ужо знаходзіцца ў Роттэнбургу, пасъля ў Брэсляў, у Вурцах і дзесяці пад канец таго-ж году дабраўся да Рыму, аб чым ужо успаміналася.

Пralat P. Tatarynovich u Ryme (1945-1978)

Прыехаў у Рым маючы ўжо 50 гадкоў жыцця паза сабой, зь якіх шмат прысьвяціў душпастырскай працы, а таксама нямала папрацавашы ў грамадзкой і культурнай галінах для свайго народу.

У Рыме а. Пётр затрымаўся ў доме Айцоў Марыянаў і тут хутка знайшоў спрыяючага яму апякуна ў асобе біскупа Пятра Бучыса, тагочаснага генерала Марыянаў. Па ягонай рэкамандацыі ў лістападзе 1945 году быў прыняты на Папскі Інстытут Усходніх Наук. Скончыў яго ў 1949 г. з навуковай ступенькай доктара, абараніўшы тэзу пра съвяту Кірыла Тураўскага.

У верасні 1950 г. выходзіць першы нумар »Зыніча« ў Рыме, і ў тым самым годзе съвет мог пачуць беларускі голас праз ватыканскую радыю. Абодвух важных у беларускім жыцці пачынаў ініцыятарам быў кс. др. П. Татарыновіч!

У першым нумары »Зыніча«, верасень 1950 год, з хваліваньнем ягоны рэдактар і выдавец падаваў вось гэтую вестку:

»Браты Беларусы!

Ваша мова дачакалася найвышэйшага прызнаньня. Вы можаце карыстацца ёю ў кожную пятніцу ў г. 18,30, слухаючы Ватыканскіх Радыёперадачаў на кароткіх хвалях...«

Спачатку гэтыя радыёперадачы адбываліся толькі раз у тыдзень, а калі а. Пётр перадаваў сваё каханае дзіця ў 1970 а. Архімандриту Л. Гарошку, беларускую мову можна было пачуць пяць разоў у тыдні. Незаступімым памачніком у чытаныні праз радыё скрыптаў быў і да сяньня астaeцца а. Кастусь Маскалік.

Усе мы пакрысе памагалі час-ад-часу айцу Пятру, але гэта было нясталым і недастатковым. Таму ўвесь цяжар адказной працы валок на сваіх плячах сам іхні піянэр.

Побач з працай у ватыканскім радыё кіпела выдавецкая дзейнасць. Перадусім загарэўся »Зыніч«, які ў падзагалоўку адрэкамэндоўвываў сябе як »беларуская рэлігійная адраджэнская часопіс«. Калісьці беларускія вуніяты, пачынаючы ад Пацея, друкавалі ў Рыме свае маленькія рэчы, але ніколі яшчэ беларусы ня мелі ў Вечным Горадзе сваей сталай часопісі! Мэтай яго было здаволіць духовыя патрэбы беларусаў, а ў першую чаргу беларусаў каталікоў лацінскага абраду.

»Зыніч« — гэта незвычайная зяява ў гісторыі беларускага друкаванага слова! І гэта

нятолькі, дзеля мейсца свайго нараджэнья, але й дзеля доўгіх гадоў свайго існаваньня (1950-1975), а такжа й дзеля іншых абставінаў. На працягу блізу 25 гадоў адзін і той самы рэдактар і выдавец, той самы аўтар бальшыні артыкулаў, ён-жа і мастак і кольпортэр! Хто-ж ня помніць ксяндза Пятра пахіленага над невялікай машынкай, нэрвова-задуманага, прыгатаўляючага артыкулы ў »Зыніч« або наступную радыёперадачу?! Калі яго пыталі, дзе-ж рэдакцыя »Зыніча«? Ён паказываў на свой пісьменны столік і казаў з усьмешкай: тут! тут! Усё тут і рэдактарства і выдавецтва, толькі трэба ездзіць у друкарню... Італьянцы шмат робяць друкарскіх памылак...

Чатыры разы а. Пётр зъмяняў адрес свайго памешканьня ў Рыме, а пры тым мусіў пераносіць і рэдакцыю і выдавецтва. Усіх вышла 120 нумараў »Зыніча«.

»Зыніч« адзначаецца прыгожай вонкавай формай, з рознымі застайкамі, абрэзкамі, здымкамі. Усё ў гусьце »заходнім«, можна было-б сказаць XIX-га стагодзьдзя. Быў ён ці адзін раз крытыкаваны дзеля аўёмістых артыкуалаў, дзеля мовы. Ня шмат ён меў аўтараў, бо баяліся дасылаць свае артыкулы. Рэдактар зъмяняў нятолькі мову!

*

Апрача »Зыніча« кс. Татарыновіч зъяўляецца выдаўцем малітаўніка »Голос Души« (Рым, 1949); Святой Эванэліі і Апостальскіх Дзеяў (Рым, 1954); Г. Сенкевіча »Кво Вадзіс« (Рым, 1956); Лістоў Святых Апосталаў (Рым, 1974); Пакутных Псалтымаў (Рым, 1964) у вершаваным перакладзе а. Я. Германовіча; Наўзорнай (першай) Імшы Святой — Літургіі (Рым, 1965, 1966). Ён ёсьць таксама аўтарам некаторых артыкуалаў у італійскай мове: La Santissima Vergine Immacolata è l'ispiratrice dell' unità Cristiana in Biancorutenia, Academia Mariana Internationalis, Roma, 1957, pp. 247-249. — La crocefissione della fede e dell'anima Cristiana Biancorutena, Palestra del Clero, fasc. n. 18, Settembre 1954.

Праца і адданасць кс. др. П. Татарыновіча не маглі аставацца незаўважытымі найвышэйшымі асобамі таго-ж Рыму, дзе з Божай волі ёсьць цэнтр хрысьціянства. 26 траўня 1961 г. была нададзена яму годнасць Пралата Яго Святасці. Годнасць гэта вельмі вялікая, аднак звычайна яна ёсьць толькі пачеснай і выказываеца літургічна. Хутка аднак Пралат Татарыновіч быў назначаны Сябрам Найвышэйшай Рады Для Эміграцыі. Паведаміў аб гэтым біскупau Б. Слосканса і Ч. Сіповіча ад імя Консистарыяльной Кангрэгациі кардынал Конфалёніеры дnia 12 чэрвеня 1961 г. Пралат Татарыновіч уваходзіў у Раду побач усіх іншых нацыя-

нальнасьцяў і яго абавязкам была апека над беларусамі каталікамі лацінскага абраду расцярушанымі ва ўсім съвеце.

Значная карэспандэнцыя пралата са сваімі суродзічамі ёсьць доказам, што ён перад і пасыля свайго назначэння рабіў, што мог і то ня столькі, каб апраўдаць свой важны тытул, а каб запраўды дапамагчы нашым братом. Дзеля гісторычнай праўды съведчу як аўтар гэтага артыкулу і як прыяцель пралата, што да ўсіх ягоных працаў і назначэнняў я адносіўся з цэлай пашанай і ў чым толькі мог, дапамагаў. Што я яго выперадзіў у сане — гэта не была мая заслуга, а ласка Бога і Апостальскай Сталіцы.

*

Глянуўшы яшче раз на ўсё тое, што пралат Татарыновіч рабіў і што зрабіў, трэба дзякаваць Богу, які нам даў гэтак выдатнага съвятара, дзеяча. Не забывайма, што пры-

ехаў ён у Рым хворым з адчыненымі ранамі ў грудзях!

Дарагі Пётр, дазволь што яшчэ раз гляну на цябе. Бачу паважнага прыстойнага съвятара. Высокага росту, за моладу чорныя густыя бровы як дзве аркі над вачыма, таксама чорныя валасы на невялікай фарэмнай галаве. Пад канец жыцця быў белы, а тая бель раскіданых валасоў прыдавала яму нейкага рамантычнага палёту

У сяброўскім кругу быў вясёлы, гасцінны, знаў шмат анэгдотаў і ўмеў рассказываць. Ніколі не шкадаваў яды і напітку для гасцей. Меў залатую канарэйку, якая ці раз вылятала з клеткі, сядала яму на плячо, калі ён пісаў...

Ужываючы ягонага слова закончым гэтыя радкі: пралат доктар Пётр Татарыновіч быў съвятар наўзорны, паламянай веры, поўны любові Бога і сваіх братоў беларусаў.

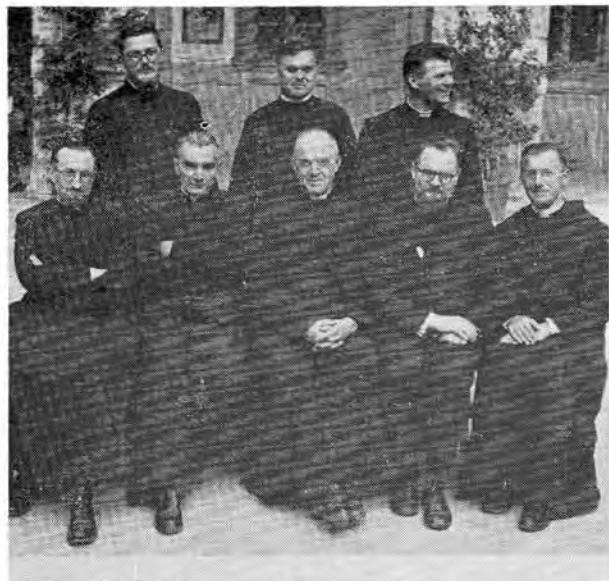
In paradisum deducant te Angeli!
Requiem aeternam dona ei Domine!

Праца над Евангельлем. Трэvi.

Нашия царкоўныя Дастойнікі: Пралаты
П. Татарыновіч, У. Салавей, Біскуп
Слоскан. Рым.

Беларускія сьвятары і студэнты ў Рыме з нагоды З'езду БАКА «Руны» і Марыялягічнага Кангрэсу. Рым, XI. 1954.

З сваей сястрой Міхалінай. Рым.

Наш Пралат!...
Вельмі рэдка можна было яго ўбачыць гэтак
съвяточна апранутым. Рым.

Прамаўляе Янка Чарнэцкі.
Чыкага, VII. 1961.

**З харыстамі беларускай царквы Хрыста Спаса ў Чыкага. Чыкага,
14. XI. 1971.**

СПАТКАНЬНЕ!

**З лева на права: а. Ул. Тарасэвіч, Часлаў Будзька, пралат П.
Татарыновіч, біскуп Ч. Сіповіч, П. Конюх, В. Пануцэвіч. Чыкага,
VII. 1961.**

СЬВЯТОЙ ПАМЯЦІ АЙЦЕЦ ЯЗЭП ГЭРМАНОВІЧ

(1890-1978)

На другі дзень Калядаў 26 сінэжня 1978 г. заснуу на векі ў Госпадзе а. Язэп Гэрмановіч. Апошнім ягоным прыпынкам быў Дом беларускіх Айцоў Марыяноў у Лёндане — Марыян Гаўз. Пражыў ён безмала 89 гадоў і памёр ня дзеля якойсьці працяглай хваробы, але проста вычэрпаліся сілы і астанавіўся матор — сэрца. Ён сам часта паўтараў: «На старасьць няма лякарства!»

нашым часапісе. Тут абмяжуемся толькі да біографічных дадзеных.

Радзіўся 4 сакавіка 1890 г. з бацькоў Станіслава і Ганны з дому Савіцкай у старадаўнім беларускім горадзе Гальшаны. Хутка аднак ён і ягоная сястра Людвіка асталіся толькі з маткай сиротамі, бо іхні бацька памёр у 1892 г. Ня гледзячы на вельмі-ж цяж-

Вільня 1902 (?)

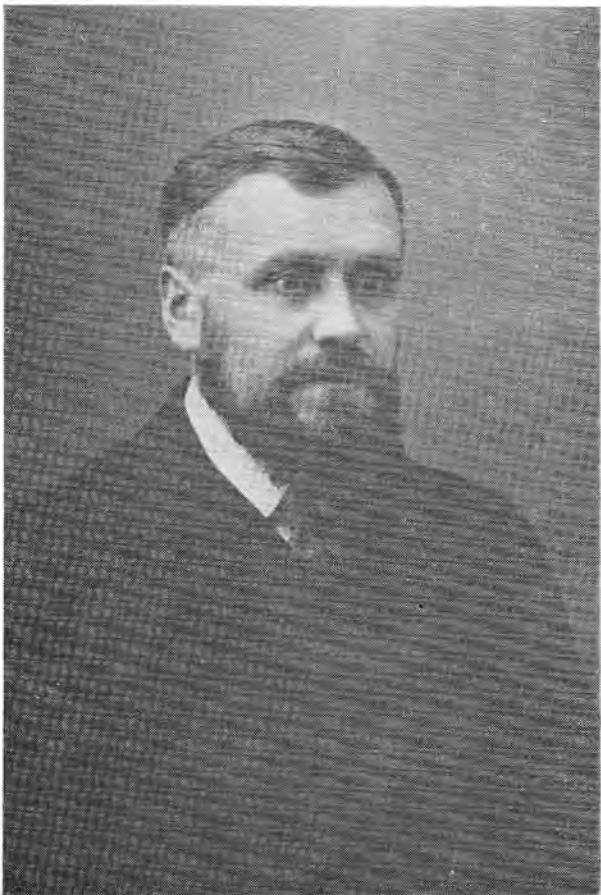
Пра а. Я. Гэрмановіча — Вінцука Адважнага — пісалася ў нашай прэсе не аднойчы (глядзі: Л. Вучань, Вінцук Адважны, Конадні, Нр. 7, 1963, 89-95. — Божым Шляхам, Нр. 82, 1964, 9-12.). Пісаў і ён сам аб сабе. Нажаль толькі распараў свае аўтобіографічныя успаміны, але ня меў сілаў іх прадоўжываць (глядзі: Язэп Гэрмановіч, Учора — сядодня — заўтра, Божым Шляхам, Нр. 137, 1973; Нр. 138, 1973; Нр. 139, 1974; Нр. 140, 1974). Зрэшты ягоная кніга «Кітай — Сібір — Москва», якая выйшла з друку ў 1962 г. ў Мюнхене, па-мастаку апісывае частку значную ягонага жыцця. Творчасцю В. Адважнага маем намер заняцца ў далейшым у

Вільня 1913 (?)

кія жыцьцёвыея абставіны малы Язэпка, як тая расылінка да сонца, імкнуўся да навукі. І так пачаткувую школу скончыў у Гальшанах маючы 12 гадоў. Далей вучыцца ў Ашмяні. Тут кс. Гуневіч пазнаёміў юнака з «Дудкай» Францішка Багушэвіча. Ад таго часу Язэп Гэрмановіч ёсьць нятолікі съведамым беларусам, але дзейным змагаром за лепшую долю свайго народу.

Духоўную сэмінарыю скончыў у Вільні ў 1913 г. і там-жа быў рукапаложаны ў сьвятары. Працуе ў віленскай дыяцэзіі ў Даўгістове, Вялікай Лапеніцы, ў Лужках. У 1924 г. далучаецца да сяброў беларускага кляш-

Вільня 1932. Перад выездам у Харбін.

тару Айцоў Марыянаў у Другі. Працуе ў парахві, выхоўвае моладзь, вучыць лацінскую мову ў гімназіі. Піша розныя творы і артыкулы для «Хрысьціянскай Думкі». У 1932 г. выїжджае на цяжкую працу сярод расейцаў у Харбін на падмогу Архімандриту Фабіяну Абрантовічу. У 1936 г. вяртаецца ў Вільню і тут кіруе Домам Студыяў, якога было мэтай прыгатаваць новае пакаленіне беларускіх сьвятароў законінікаў. Першым прэфектам або Супэрыёрам таго Дому быў а. Юры Кашыра, жыўцом спалены немцамі ў час апошній вайны разам з а. Антонім Лешчэвічам у Росіцах. Айца Кашыру замяніў а. Я. Германовіч. Нядоўга аднак мог ён тут аставацца, бо ў 1939 г. ваявода Бацянскі, разагнаўшы друйскіх беларускіх Марыянаў, не дазволіў працаваць а. Язэпу ў Вільні. Ізноў ён тады выехаў у Харбін, на дапамогу гэтым разам айцу Архімандриту Андрэю Цікоце, бо Архімандрит Фабіян Абрантовіч, адведваючы Мітропаліта Шэптыцкага на пачатку другой сусветнай вайны, трапіў у рукі бальшавіцкага НКВД і яго ў Харбіне заступіў а. Цікота.

У 1948 г. харбінскіх Марыянаў арыштовываюць кітайцы і прадаюць іх савецкім ула-

дам. Свой лёс у савецкіх турмах і лагерах апісаў а. Язэп у ведамай кнізе успамінаў «Кітай — Сібір — Москва» перекладзенай сяньня на мовы літоўскую, італьянскую і польскую. Пасьля съмерці Сталіна савецкая ўлады дазваляюць айцу Язэпу выехаць у Польшчу але не ў Беларусь (1955 г.). У Польшчы пачаў пісаць а. Язэп свае Успаміны. У 1959 г. удалося пасьля доўгіх старанняў выехаць яму ў Рым, а адтуль адчынілася дарога ў вольны съвет. Ён змог пабываць у Злучаных Штатах Амэрыкі і лятуцеў яшчэ пра Аўстралію, Нова-Зэляндыю і г. д.

Апошнімі гадамі свайго жыцця а. Язэп быў вэгетар'янцам. Умеў сабе прыгатаўляць мяшаніну розных фруктаў і траваў. Кожнага дня рабіў гімнастычны цвічэнні і прагулкі. Працаваў безупынна і шмат маліўся. Часта яго можна было ўбачыць сярод ночы ў капліцы перад Святымі Дарамі. Маліўся ён за ўсіх і асабліва за гаротную нашу Беларусь. Блізу да апошняга дня свайго жыцця ён цікавіўся съветам і рознымі падзеямі. З ім можна было гутарыць на кожную тэму. Ён з нічога ня дзівіўся і нічым не абураўся. Ведама столькі сам бачыў, столькі перажыў! Памёр прыняўшы апошнюю Святыню Тайны. Калі яго цела ляжала яшчэ на ложку, была адпраўленая паніхіда. Усе сябры з Марыян Гаўз былі сумныя, але нейкі глыбокі боскі супакой валадарыў сярод прысутных. Успаміналіся слова съв. Пісаныя: «Прыдзі ўлюблёная Хрыста й атрымай карону жыцця!» Мы ўсе добра ўсьвядамлялі, што адыйшоў ад нас вялікі чалавек, пабожны съвятар, таленавіты пісьменнік, які ператрываў савецкія турмы і лагеры і які ніколі і нідзе не пахінуўся, калі трэба было съведчыць аб Богу і Бацькаўшчыне.

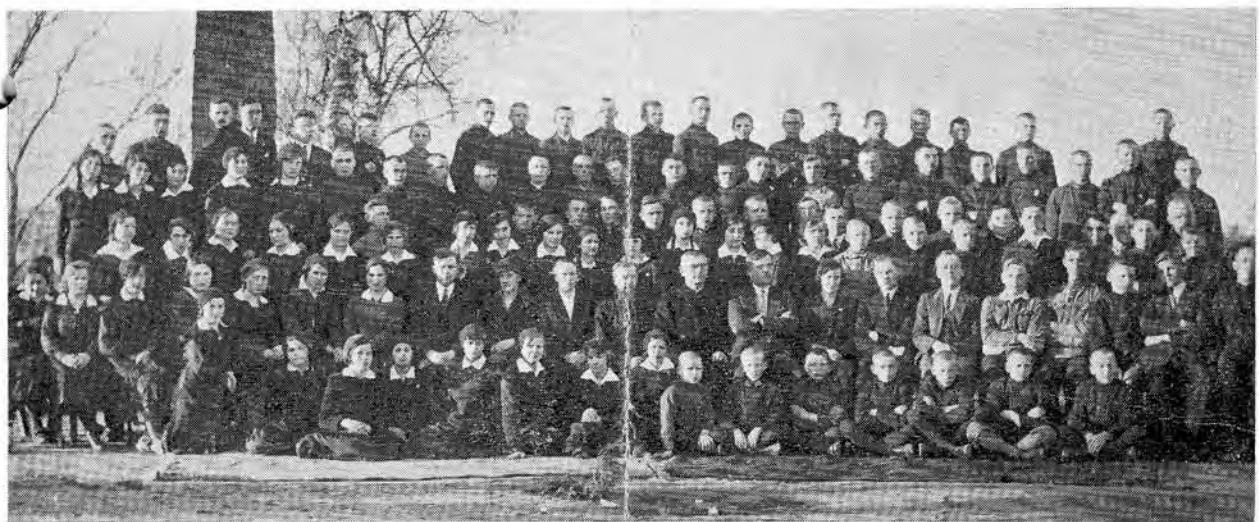
Паховіны адбыліся дня 8 студзеня 1979 г. пры удзеле шматлікага духовенства і вернікаў. Святую Літургію служыў біскуп Ч. Сіповіч у саслужэнні з мітратам А. Надсонам у капліцы ў Марыян Гаўз, куды была прывезена труна з целам памёршага. Пасьля Евангельля гаварыў казань па-ангельску а. Язэп Сельскі, цяперашні генэрал Марыянаў, які прыехаў з Рыму, а пры канцы Літургіі біскуп Сіповіч.

На могілках адмовіў малітву за душу памёршага таксама а. Янка Пікарскі, съвятар БАПЦ, які стала жыве ў Сцівенідж. Ад імя ЗБВБ прамаўляў ягоны Старшыня Управы сп. Янка Міхалюк. Усе, што прыймалі удзел у паховінах, сабраліся пасьля на абед у залю школы съв. Кірылы Тураўскага. У той-жэ залі была зладжаная прынагодная выстаўка здымак а. Я. Германовіча і артыкулаў, якія ўсыпелі зьяўліца і пісалі пра ягонае жыццё і съмерць.

Друга 1928. Айцы, студэнты і браты.

Сядзяць з лева на права: Айцы К. Смулька, В. Хамёнак, Ф. Абрантовіч, А. Цікота,
Я. Гэрмановіч, Я. Дашута, студэнт К. Найловіч.

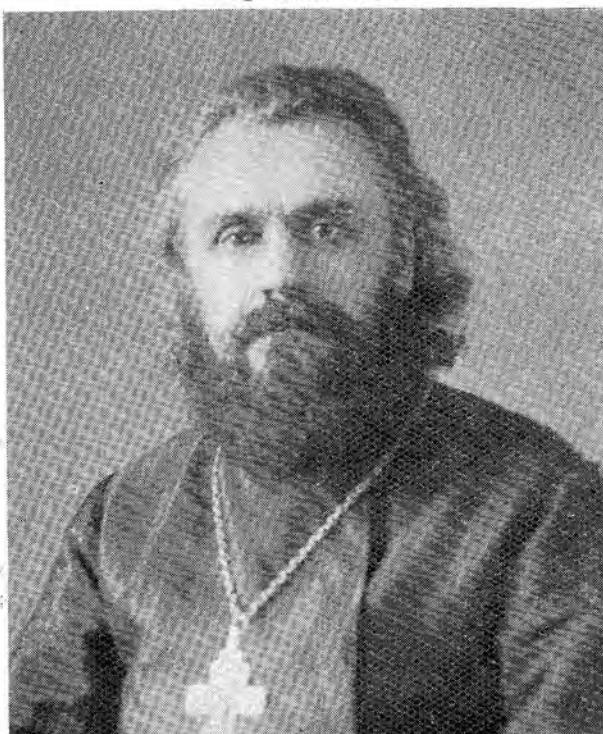
Друга 1931. Гімназія. Айцы Я. Гэрмановіч і А. Цікота ў сярядзіне. У апошнім раду ля дрэва
стаяць Стась Нарушэвіч, Пятрусь Гайдзель. На здымку ёсьць таксама а. Ф. Журня і
біскуп Ч. Сіповіч.

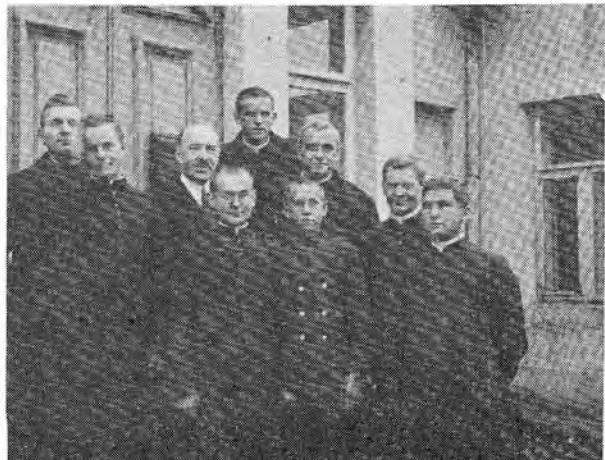
Айцы Я. Гэрмановіч і Ф. Абрантевіч
Харбін 1935 (?)

1955. Вярнуўшыся із Сібіры.

Харбін, 19. XII. 1935

Вільня, 18. XI. 1936.
З лева на права: К. Саруль, А. Цьвячкоўскі,
Антон Луцкевіч, Ф. Журня, А. Падзява,
а. Язэп Гэрмановіч, Ч. Сіповіч, К. Аніськовіч,
С. Макарэвіч.

Вільня, чэрвень 1936.

З лева на права: А. Цьвячкоўскі, К. Саруль, Ч. Сіповіч, а. Я.
Гэрмановіч, А. Падзява, Ф. Журня.

Ню Ёрк, 1962. Айцец Я. Гэрмановіч з групай беларусаў.

Лёндан, 1963.
З вучнямі школы сёв. Кірылы Тураўскага.

Лёндан, 1977.
Бывайце! Зрабіў што мог! Да сустрэчы
ў Богу!

Дзіўна яно бывае ў жыцьці: пасяля столькі розных пройдзеных шляхоў айцом Язэмам і архімандритам Гарошкам абодвы супачылі ў той самай магіле. Тут не спраўдзілася тое, што казаў а. Язэп за жыцьця: з Гарошкам ня зыйдзешся! Ведама, што а. Леў вельмі хутка хадзіў... А цяпер зыйшліся!.. Гэтым самым яны быццам засвядчылі, што былі дзяцьмі той самай Хрыстовай Царквы, сынамі той самай Маці Беларусі, належалі да той самай Кангрэгацыі Марыянаў, абодвы былі рэдактарамі «Божым Шляхам», а што важнейшае, што абодвы ўлучна да гэраізму ймкнуліся сваім жыцьцём апраўдаць гэты магутны лозунг. Не сумніваемся, што абодвы ёсьць нашымі заступнікамі перад Богам.

*

Усім тым, хто з нагоды съмерці а. Я Гэрмановіча прыслалі спачуваныні, а некаторыя і ахвяры на розныя мэты: »Б. Шл.,«, Бібліятэку і т. п. выказываем шчырую падзяку.

Лёндан, 8. 1. 1979
Пакідае Марыян Гаўз на заўсёды.

Лёндан, 8. 1. 1979
На могілках сьв. Панкрацага. Паходовіны.

Лёндан, 8. 1. 1979
Крыж — адзіная наша надзея.

Лёндан, 8. 1. 1979
»Госпада ёсьць зямля і ўся яе паўната і ўсе, што на ей жывуць«.

АРЫШТЫ АРЫШТЫ...*

«Провести беспощадный массовый терор против кулаков, попов и белогвардейцев; сомнительных запретить в концентрационный лагерь...»

Дырэктыва Леніна 9. VIII. 1918 г.
(В. И. Ленин. Полное собрание сочинений, изд. 5, Москва, 1958-65 гг., т. 50, стр. стр. 143-144.)

Апрача шасьцёх сваіх, у камэрый № 8 мы засталі яшчэ аднага вязня, незнамага. Ён паведаміў нам, што перад нашым пераводам сюды была «блатная» камэра. Відаць, каб звольніць яе для нас, раніцою яе ўсю «расфармавалі», паракідаўшы па іншых камэрах. Толькі яму яшчэ не знайшлі месца, і ён да наступнае раніцы быў з намі.

Высокі. Худы. Босы. На ім абдзёртая во- пратка зь ненатуральна кароткім рукавамі й калошамі. Выглядаў на дзядзьку сярэдняга веку зь інтэлігэнтным і пачуцьцёвым абліччам, аброслыем кароткай рыжаватай шэрсыцю. Гэта быў айцец Аляксандар Табанькоў із Рэчыцкага раёну. Калі мы раззнаёмліся, ён расказаў нам сваю гісторыю.

На пачатку 1930 г. у БССР ішла акцыя масавага зачынення цэркваў. Тады была зачыненая й ягоная царква, а сам ён, падобна іншым сьвятарам, арыштаваны і прывезены ў Гомель. Сыпярша сядзеў у Ільлінскай царкве, бітком набітай амаль вылучна сялянамі. Вялікая царква, ад съянны да съянны, аўтар, даўгі прытвор із зашклёнай з трох бакоў вэрандай, а часам і пад адкрытым не- бам цвінтар, абнесены каменна-жалезнай агарожай — усё было запоўнена арыштаванымі.

Аднойчы, хаваючыся ад канваіраў (яны пільнавалі іх звонку царквы), на просьбу сялянаў, ён адслужыў для іх тайны малебен. Наступнае раніцы быў пераведзены ў камэру № 8 турмы. Тут над ім доўга зьдзекваліся блатныя.

— Парашу зь нячыстотамі ставілі на нары й патрабавалі, каб я каля яе служыў для іх літургію. За адмову — штурхалі, насыміхаліся, блюзьнерылі. Адзін зь іх ускакваў на маю сыпіну й кричаў: «А ну, баця, пакажы нам, як Хрыстос на асьле ўяжджаў у Ерусалім». Ён тузаў мяне, біў, а ўся блатная брація рагатала: «Го-го-го!.. і-а-га!»

*) Урывак із кнігі ўспамінаў «На крыжовай дарозе» — пра беларусаў у савецкіх турмах і канцэнтрацыйных лягерах у 1-ай палове 1930-ых гг. Пачатак гл. у час. «Беларуская Думка», 1977 г., № 20.

Уначы, калі ён спаў, хтось із іх закладаў яму паміж пальцаў ног паперкі й падпальваў іх. Агонь прыпякаў пальцы, ступні ног; ён прачынаўся, торгаў імі. Гэта звалася ў іх «посадить на велосипед».

— Вы, пэўна, зьдзівліся, што я бось і на мне кашуля й парткі такога малога разьмеру. Блатныя гулялі ў карты на мае чаравікі і вонратку. Хто зь іх праігryваў, адбіраў усё гэта ў мяне, каб аддаць выиграўшаму. А мне наўзамен далі гэтае рэзызё.

Ён ня съмеў скардзіцца на блатных: яны пагражалі, што «адаб'юць пячонкі». Прасіўся толькі ў іншую камэрку, што яму цяпер абязцілі.

Канчар запытаўся:

— Скажэце, калі ласка, колькі дагэтуль зачынена ў БССР праваслаўных цэркваў?

а. Аляксандр адказаў не адразу:

— Да кладных лікаў я ня маю. Але так, як я бачу, думаю, што блізу ўсе.¹ Таксама й манастыры.

— А колькі? Вы не маглі-б называць лічбы?

— У Менскай Кансісторыі лічылася ўсіх болей за 1.600 парафіяў.

— А колькі, паводле Вас, арыштавана сьвятароў?

— Сьвятароў, як вы, напэўна, самі ведаёце, арыштоўвалі разам із закрыццём цэркви. Іх было болей, чымся цэркви, і рэдка каго зь іх памілавалі. У кожным разе, я думаю, арыштавалі іх дагэтуль ня меней за 1.500. А наш япіскап Мазырскі, Ян (Пашын), царства яму нябеснае (а. Аляксандар перахрысьціўся), забраны быў яшчэ ў 1927 г., сасланы на Салаўкі, дзе ён у тым-же годзе й аддаў сваю пакутніцкую душу Богу.

Наглядчык нашага калідору адчыніў дзверы камэры, і мы ўбачылі юнака із скрынкаю кніг. Турэмны бібліятэкар рабіў свой абход камэраў. Ня ведаўшы, што камеру № 8 «расфармавалі», ён хацеў ізноў пра- панаваць блатным кнігі. А. Аляксандру кнігі былі забароненыя, а нам ён адказаў:

— Я яшчэ ня ведаю, ці кнігі вам дазволеныя. Ня маю «указаний» ад «памніча».

Калі дзверы зачыніліся, а. Аляксандар заўважыў, што ў былой турэмнай царкве цяпер клюб зь бібліятэкаю. Там новы «душпастыр», «памніч»² Соркін, праводзіць з

1) Цяпер ведама, што толькі паадзіночны зь іх датрымаліся да 1937 г.

2) Памніч начальніка турмы «по воспитательной части».

крыміналістымі »політзанятія«. Яму дапамагае бібліятэкар, пра якога а. Аляксандар чуў яшчэ дома, перад сваім арыштам. Бібліятэкар тады жыў у Рэчыцы й быў сакратаром камсамолу. Пасьля таго, як адна (цяжарная) камсамолка скончыла самагубствам, кінуўшыся ў Дняпро, выкрылася, што сакратар сваіх камсамолак гвалціў, за што й быў засуджаны на год турмы.

Праз дзень да нас у камэрку прывялі селяніна. У руках ён трymаў торбу з »гумном«.³⁾

Як і а. Аляксандра, яго прывялі зь Ільнінскай царквы. За што ён сядзіць, селянін ня ведае: дагэтуль яго ні разу ня выклікалі на допыт. Арыштаваны ён быў у сваім сяле Малая Церабеевка Лоеўскага раёну. У ягоным сяле ніводзін гаспадар не пайшоў у калгас. За гэта із 32 двароў 30 было »раскулачана«, а ў тым і ён. Усе сем'і »раскулачаных« вывезеныя на ссылку ў Котлас, а мужчынаў у бальшыні пасадзілі ў раённую турму. Неўзабаве, разам зь іншымі, іх прывялі на Лоеўскую прыстань, загналі ў сярэдзіну баржы, наладаванай бульбаю. Так, седзячы ці лежачы на бульбе, бускірам па р. Сож іх падvezылі пад самую царкву, размешчаную на беразе ракі. Які лёс іхных сем'яў, ім нічога ня ведама.

Селянін быў гасцінны й пачаў частаваць нас астачамі сала, абгорнутага ў газету. Таму, што гэта была першая газета ад дня нашага арышту, яе мы выпрасілі ў яго й пачалі даслыджаць. Ні загалоўка газеты, ні даты на ёй мы не знайшлі (яны былі адарваныя). Паводле друкарскіх асаблівасцяў, яна нагадвала »Звязду«. Большую частку кавалка газеты займаў артыкул ці прамова на якімсьці звяздзе. (Тады мы ня ведалі, што ў часе 30. V — 12. VI у Менску адбыўся XIII з'езд КП(б)Б.) Із прачытанага нас найбольш зацікавіла крытыка дзейнасці былога наркома земляробства БССР З. Прышчэпава. Яго абвінавачвалі ў тым, што ён, »кулацкі ідэоляг«, із 790.000 сялянскіх гаспадарак у БССР каля 20% перавёў на хутары. Дзейнасць гэтая тут кваліфіковалася »контррэвалюцыйнай«, »шкодніцкай«, з чаго мы зрабілі прыпушчэнне, што папулярны сярод беларускага сялянства нарком мог быць ужо за кратамі.

Масавыя арышты сялянаў, перапоўненныя імі турмы, колькасць »раскулачаных« у Малой Церабеевцы нас моцна ўразілі. Зьявілася ідэя паспрабаваць вылічыць, колькі-ж прыблізна сялян у БССР ужо »раскулачана«, сасланы на ссылку ў Сібір, пасаджаны ў турмы ці канцэнтрацыйныя лягеры.

Урадавай статыстыкі »раскулачаных« ня

3) »Гумно« — торба, кош і штось іншае з прадуктамі.

было.⁴⁾ Дзеля таго мы пачалі разважаць так. У Хойніцкім, Брагінскім, Лоеўскім і суседніх раёнах беларускага Палесься — усюды, дзе мы бачылі на свае вочы — у кожным сяле »раскулачвалі« кожны 5-15-ты двор, ці ў сярэднім ня меней за 10% двароў.⁵⁾ Мы ўзялі таксама на ўвагу ў 20% хутароў, якія шмат дзе »раскулачваліся« ўсе пагалоўна, бо хутар, паводле камуністычных паніцьцяў — гэта-ж і ёсьць »кулацкая« гаспадарка. А колькі ў БССР было Малых Церабеевак, дзе »раскулачылі« амаль усё сяло?^{5a)}

Канкрэтна мы ведалі, што із Хойніцкага раёну на Котлас увесені 1929 г. і раннім вясною 1930 адыйшлі 2 эшалёны »раскулачаных«. У кожным эшалёне 30 таварных вагонаў із рэчамі ўціскалі па 40 асобаў. 1.200 у вадным эшалёне, 2.400 у двух. (Характэрная дэталь: у другім эшалёне былі бацькі загадчыка Хойніцкага раёнага аддзелу народнай асьветы Караткевіча, які ня змог выратаваць іх ад ссылкі. Ён прыехаў на станцыю Хойнікі развітаца з бацькамі. І, калі выскачыў з вагону, у якім яны сядзелі, зламаў нагу, пасьля чаго быў яшчэ зъняты й з працы за... »сувязь з кулакамі«).

Калі такія-ж эшалёны йшлі із усіх 101 раёну БССР (у чым ніхто не сумняваўся), лічба »раскулачаных« да ранніх вясны 1930 г. мусіла становіць болей за 240.000. А акцыя »раскулачвання« была толькі ў самым разгары.

Цяпер з газэтнае публікацыі мы даведаліся, што ў БССР перад пачаткам калектывізацыі мелася 790.000 двароў. 10% »раскулачаных« зь іх — 79.000 двароў. Мы памножылі іх на 5 (у сялянскай сям'і ў сярэднім было

4) Яе ніяма й цяпер. Ленін забараняў уяўніць лічbowыя дадзенныя бальшавіцкага тэрору. Гэтак, у сувязі з правадзеннем у жыцьці дэкрэту 22. II. 1922 г. аб канфіскаціі царкоўных і манастырskих кацюшынаў ды мажлівым супрацівам гэтаму з боку сывятароў і вернікаў 20. III. 1922 г. ён узложыў для саброй Палітбюро »совершэнно секретнай« цыркуляр, у якім патрабаваў пры канфіскаціі ўва ўсіх 48 губэрнях савецкай імперыі распачаць »решальнай борбай прынтынгага духоўства, сопровождая эту борбу самыми жестокімі мерамі«. Аднак »По ліквідацыі этих (врагов) сообщить Політбюро толькі уступно о результатах, касаючыхся возможно большого числа казненых... Абсолютно запрещаются при этом письменные доклады и всякие сообщения«. (Фотакопія цыркуляру апублікаваная ў заходні-нямецкай газэце *Rheinischer Merkur*, № 39 за 21. XI. 1976 г.). Таму, калі часам пра гэта й даючы якісь лік, верныць ім нельга: яны съведама сфальшаваныя.

У »Гісторыі БССР« (АН БССР, т. 3, Мінск, 1973 г.) цвердзіцца, што да трапеяня месяца 1930 г. у БССР было »раскулачана« быццам-бы ўсяго 15.629 гаспадарак (б. 414). Можна сказаць, што ў гэта жахлівы лік: у 15.629 гаспадарках было болей за 78.000 ні ў чым няўніх — бацькоў, дзяцей і старых. (Параўнайце: пры жорсткім падаўленні паўстанцаў 1863-64 гг. царскімі ўладамі пакараных паўстанцаў у Беларусі й Літве было 18.507). У запрауднасці-ж было шмат горней.

5) Пастанова ЦК Усे�КП(б) ад 14. III. 1930 г. прызнае, што »в некоторых районах процент раскулаченых достигает до 15% (подкрепленные наша — АК) — КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК, изд. 7, ч. II, 1953 г., б. 549.

5a) Цяпер Малой Церабеевкі ніяма ні на картах БССР, ні ў апісанынх населеных пунктаў у Беларускай савецкай энцыклапедыі.

ня меней за 5 асобаў), гэта дало нам лічбу 395.000.

Абагульняючы свае вылічэнні, мы прыйшлі да высланаву, што 400.000 асобаў »раскулачаных« у БССР к таму часу — мінімальная лічба.⁶ Яна сьведчыла аб tym, што ў хвалі масавых арыштаў 1929-30 гг. найбольш пацярпелі сяляне. Выглядала нават, што гэта была вайна бальшавікоў супраць сялянства, каб зламаць яму хрыбет, тэрорам спаралізаўца супраціў ды прымусам загнаць у калгасы прыгон. Для асянення такое мэты ўжываліся любыя сродкі гвалту й беззаконнія.

Царскіх турмаў не хапала. У камэрі напіхалі людзей у шмат разоў болей, чым дазваляла царская норма. А новых, сацыялістычных, турмаў заплянавана было малавата. У самой сталіцы БССР, Менску, дадаткова да царскіх турмы, у цэнтры места, пры вуліцы Урыцкага, да пачатку арыштаў 1929-30 гг. за вялізарным гмахам ГПУ із турэмнымі падваламі пабудавна новая, г. зв. »нутраная« турма ці »амэрыканка«, спраектаваная на ўзор турмы »самай капіталістычнай краіны ў сьвеце« — амэрыканскай. Дзеля таго-ж, што маштабы арыштаў далёка апярэджалі турэмнае будаўніцтва, памылкі сацыялістычнага плянаванья даводзілася выпраўляць »на хаду«, прыстасоўваючы пад турмы (фактычна без анікага прыстасавання) кожную »мажлівую« »жылплошчу« — цэрквы, манастыры, чыгуначныя склады й г. д.

Было па адбоі, і мы спрабавалі заснуць.

Ад уражаньняў апошніх дзён з памяці ўсплылі літаратурныя сцэны царскіх часоў, як у Сібір гналі на катаргу. Но й тых »партыяў« »калонікаў« было ня мала. Я заплюшчыў вочы, і мне здалося, што вось я бачу, як яны йдуць, скутыя ланцугамі, уздымаюць дарожны пыл... А цяпер? Цяпер па крыжковай дарозе йдуць ня »партыі«. Што такое »партияя? Гэта-ж усяго адзін вагон! Цяпер ідуць цэлья эшалёны вагонаў. Эшалён за эшалёнам. Густым ланцугом ад самае Беларусі да Сібіры.

Ня ведаю, як доўга я думаў і драмаў, калі пачуў пабач сябе валтузыню й галасы. Мае сябры ўжо зачалі вайну з клапамі. Блохі й клапы не давалі нам супакою — ні ўдзень, ні ўначы. Асабліва яны атакавалі нас, калі мы клаліся спаць. Жалілі, бы пчолы. І мы

6) Да канца 1933 г., калі акцыя »раскулачвання« ў вясноўным закончылася, лічба гэтая значна пабольшылася, а ў 1940-41 гг. да яе далучыліся »раскулачаныя« ў Заходній Беларусі. 16-га жніўня 1942 г. у гутарцы з Чэрчылем у Крамлі Сталін назваў агульную для ўсяго СССР лічбу 10.000.000 »кулакоў«, з якіх у працігу 4-ох год вялікая частка (great bulk) была звышчаная, а рэшта сасланая ў Сібір (Winston S. Churchill. The Second World War, V. IV, Boston, 1950, бб. 498-499). Трэба думачь, што Сталін не пераўялічыў назнанне ім лічбы; хутчэй наадварот: у ягоным інтарэсе было пераўменшыць яе.

мусілі з імі ваяваць. Вытрасаць із свае вопраткі, лазіць па нарах і пад нарамі, выпорваваць іх із шчылінаў, біць, паліць запалкамі...

Мы так заняліся клапамі, што амаль не заўажылі, як адчыніліся дзъверы камэры, і парог пераступіў новы незнамец. Яго прывялі да нас паслья таго, як яму абвесыцлі, што ён »памілаваны«.

Гэта быў не чалавек, а здань — так ён быў зьнішчаны фізычна й духову! Глыбака запалымі вачыма на нас глядзеў худы зьняможаны твар. Рукі ягоныя дрыжэлі. Ад хвалявання ён на мог вымавіць ні свайго ймя, ні прозвішча. Толькі назаўтра раніцою ён растлумачыў нам, што быў засуджаны на кару съмерці й калі месяца ў вадзіночцы № 22 чакаў расстрэл.

— Учора, калі мяне вялі із камеры ў канцылярю, я думаў, што вядуць на расстрэл. Ішоў спакойна. Зжыўся ўжо з думкаю съмерці. А там вычыталі, што я... памілаваны. І мяне пачало трэсці.

Паходзіў бядак з Камарынскага раёну. Не хацеў ісьці ў калгас, уплянаваў уцёкі ў Заходнюю Беларусь. На мяжы яго затрымалі пагранічнікі, прывезылі ў Мазыр, а стуль у Гомель. Засуджаны быў (бяз суда) як... »польскі шпіён«.

Яшчэ й таго дня ён не супакоіўся да канца. Калі прынеслы абед, у яго ўсё яшчэ дрыжэлі рукі, і ён, як ні спрабаваў, ні мог есьці лыжкаю. Адлажыў яе на бок. Аберуч узяў міску й пачаў піць зь яе баланду. Міска білася аб ягоныя зубы.

Па абедзе яго й дзядзьку з Малой Цера-бееўкі выклікалі на этап.

*

Мы засталіся самі.

Рабіць ня было чаго. Чытаць не маглі: нам не давалі ні газэт, ні часопісаў, ні кніг. Я прапанаваў:

— Давайце ўкладзем новую Канстытуцыю БССР, бо дзеючая не адказвае реальнасці.

Канстытуцыйнай камісіі не выбіралі. Выбрашылі ўкладаць усёй камэрой. Укладаць вусна, як твор вуснай народнай творчасці, бо-ж алавіка й паперы ў камэру нам таксама не дазваляюць.

Некаторыя формулы для канстытуцыі ўжо былі ведамыя »на волі«, і іх трэба было толькі дастасаваць да нашае мэты. Дні два-тры мы спрачаліся, дыскутувалі, пакуль канчальна не адредагавалі тексту. Падаю яго тут так, як ён захаваўся ў маёй памяці.

КАНСТЫТУЦЫЯ БССР

усенародна прынятая камэрай № 8
Гомельскай турмы 15. VII. 1930 г.

Разъдзел I. Назоў дзяржавы

§ 1. Дзяржава мае назоў БССР, ці поўнасцю — Будуйце Сямі Сваё Рабства.

Разъдзел II. Грамадзянства БССР

§ 2. Ганаровае права мець грамадзянства БССР належыць двум катэгорыям ейных жыхароў:

- а) тым, хто ўжо арыштаваны; і
- б) тым, хто будзе арыштаваны.

§ 3. Грамадзянства БССР прыслугоўваецца таксама й тым, хто хоць і ня мае гонару належыць да менаваных двух катэгорыяў, а нават і да сталых жыхароў БССР, але хто над імі (жыхарамі) герайчна й цвёрдакаменна стаіць.

Разъдзел III. Свабоды й права грамадзяніна БССР

§ 4. Шчаслівым грамадзянам БССР даюцца такія свабоды й права, якія толькі можа выпрацаваць самае свабоднае, самае прагрэсіўнае грамадзтва й да якіх (свабодаў і правоў) яшчэ ня здольныя былі дадумашца нідзе ўва ўсім сьвеце.

§ 5. У поўнай адпаведнасці із сказанным грамадзянам БССР дэкларуюцца наступныя свабоды:

- а) ня думай (за цябе думае дарагая Москва);
- б) калі ўжо падумаў — нікому пра гэта не кажы;
- в) калі сказаў — ня съмей пісаць і публікаваць;

г) калі-ж апублікаваў — зараз-жа адмоўся ў асудзі;

д) а на ўсялякі выпадак падрыхтуй торбу сухароў.

§ 6. Да гэтых свабодаў грамадзянам БССР дзяржава ўрачыста гварантуе:

а) права на працу — у вынайдзеных Леніным і Сталіным для росквіту сацыялістычнага грамадзтва канцэнтрацыйных лягерох;

б) права на адпачынак — у спэцыяльна абсталіваных для таго дамох адпачынку, якія капіталістычнае пралаганда называе турмамі: і

в) права на съмерць — ад кулі ў патыліцу ці ад галоднай і катаржнай працы.

Разъдзел IV. Органы вярхоўнай улады БССР

§ 7. Вярхоўным органам улады БССР, які накіроўвае усё жыццё незалежнай ад беларускага народу рэспублікі, з'яўляецца ОГПУ, ці поўнасцю — О, Госпадзі, Памяні Усопших!

Не пасыпелі мы належна адсвяткаваць прыняцця канстытуцыі, як таго-ж 15-га ліпеня ў камэру № 8 зьявіўся невядомы нам перад тым афіцэр ГПУ. З аркуша паперы ён прачытаў уголас машынапісны тэкст із двух сказаў і прапанаваў нам падпісацца пад ім. У тэксьце паведамлялася, што справа нашая із ОГПУ БССР перададзеная ў ОГПУ СССР, у чыём веданні адгэтуль мы й знаходзімся. Разам з тым, нумарацыя артыкулаў нашага аўбінавачання — 72 і 76 КК БССР — аўтаматычна замененая на нумарацыю артыкулаў КК РСФСР — 58 10, 11. Так, на сканчэнні съледзтва скончылася й сувэрэннасць БССР: судзіць і караць нас БССР перадала ўжо іншай дзяржаве.

КОЖНЫ ПРАДБАЧЛІВЫ ЧАЛАВЕК ПАВІНЕН АФОРМІЦЬ СВОЙ ТАСТАМАНТ.

КОЖНЫ БЕЛАРУС ПАТРЫЁТ ПАВІНЕН ПОМНІЦЬ АБ БЕЛАРУСКАЙ БІБЛІЯТЭЦЫ І МУЗЭЮ ІМЯ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ Ў ЛЁНДАНЕ.

ДЗІЦЯ Ў ПРАБІРЦЫ

25 ліпня 1978 г. ў шпіталі Олдгам Джэнэрал Госпіталь, недалёка ад Манчэстэр, радзілася Люіза Джой Браўн, першае дзіця пачатае ў шклянай прабірцы. Цяпер яно з бацькамі ў Брыстале.

Факт пачацьця дзіцяці паза ўлоньнем маткі выклікаў дыскусію так сярод вучоных як сярод сьвятароў і съвецкіх людзей. Асягнутыя практычна вынікі ў галіне людзкой біялогіі і генетыкі падзялілі зацікаўленых на два табары: адны вітаюць »прагрэс« у навуцы і да іх належалаць у першую чаргу бацькі нованараджанага дзіцяці, іншыя уважаюць такі працэс прыйсьця на съвет дзіцяці небяспечнейшым для людзкага роду ад атамнай бомбы.

У чым-жа справа?

Бываюць выпадкі, што пры найшчырэйшым жаданьні сужонкаў, жанчына ня можа мець пачацьця ў сваім улоньні, бо дзеля дэфэкту ў арганізме, насенъне мужчыны не даходзіць да того натуральнага месца, дзе звычайна пачынаецца і далей развіваецца жайцеся і напаўняйце зямлю». (Быш. 1, 28; це было прынятym, што пачатак дзіцяці адбываецца праз сужэнскі акт, які Бог багаславіў: »і сказаў ім: пладзіцесь, размнажайцесь і папаўняйце зямлю«. (Быш. 1, 28; IX, 1). Усялякі акт сексуальнай роскашы паза сужэнствам ёсьць грэшным, які зрэшты вельмі часта карае натура рознымі хваробамі.

Усіх абставінаў пачацьця і народзінаў дзіцяці з прабіркі мы яшчэ дакладна ня знаем. Аднак усё тое, што было пададзена да агульнай ведамасці, выклікаюць вельмі сур'ез-

ныя пытаныні, асабліва з этычнага пункту гледжаньня.

1. Пытаныне агульнага парадку: ці можна выкарыстоўваць усюды і заўсёды магчымасці, якія дае сучасная веда і тэхніка?

Без сумніву, што не! Инакш, мы лёгка можам разымінуцца з правам Божым і людзкім, а гэта заўсёды ёсьць шкодным як для індывидуум, так і для грамадства. Напрыклад: калі мы пры сучасных маторах зможам разагнаць машыну на сто міляў у гадзіну, дык гэта ня значыць, што не абавяззываюць нас правілы асьцярожнасці таму, што мы імкнуліся да добрай мэты, як гашэнне пажару ці ехалі-б наведаць цяжка хворага.

У выпадку пачацьця дзіцяці паза натуральным актам злучэння мужчыны і жанчыны пагражае, што пачнецца »фабрыкаванне дзіцей, нейкі дабор насенъня бацькі (сперматозоа) і яйка маткі.

2. Ці жаданыне мець дзіця дае права бацькам, дактарам ужываць мэтады, якія пагражаюць катастрофай для людзкага роду?

У разгляданым канкрэтным выпадку азначае: ці гэта этычна »прадукаваць« дзіця паза актам сексуальным звычайна дазволеным толькі ў сужэнстве? Калі так, хто ж тады дакажа, што зьяўляецца запраўдным бацькам ці запраўднай маткай гэтага дзіцяці і хто па-бацькаўску будзе яго ўзгадоўваць і ім займацца?

Калі-б мы згадзіліся на прадукцыю дзіцей у прабірцы, выглядае, што мы выракліся-б таго цэннага прывілею, адзінага ў сусьвеце — называецца сябе людзьмі. А паміж людзмі і жывёлай ёсьць сутная розніца.

Д.

V-ТЫ ЗЬЕЗД БЕЛАРУСКИХ КАТАЛІЦКИХ СЬВЯТАРОЎ У РЫМЕ

(14-21 каstryчніка 1977)

• V-ты з чаргі Зьезд Беларускіх Каталіцкіх Сьвятароў на чужыне адбыўся ў Рыме, у якім прыняло удзел 7 сьвятароў, адзін дыякан і адзін сэмінарист. Кіраваў Зьездам Біскуп Ч. Сіповіч, Апостальскі Візытатор Беларусаў. Большасць удзельнікаў Зьезду затрымалася ў Доме Айцоў Марыянаў пры Вія Корсіка, дзе таксама адбываліся Багаслужбы і ўсе паседжаныні. Нажаль на Зьезд не змаглі прыбыць дзеля стану здароўя са Злучаных Штатаў Амерыкі Айцы Янка Тарасевіч і Францішак Чарняўскі, а з Рыму пралат Пётра Татарыновіч.

Зьезд распачаўся дня 14 каstryчніка ў пятніцу а гадз. 7 раніцай супольнай Св. Літургіяй, якая была ахвяраваная за памёршых беларускіх сьвятароў на чужыне. У даволі кароткім часе адбылося ад нас на векі аж 8 сьвятароў добра ведамых як на бацькаўшчыне так і за яе межамі. Назавём іх тут: прот. Васіль Гапановіч, а. др. Язэп-Атаназы Рэшаць з Закону Айцоў Бэнэдыктынаў, а. Казімір Урбановіч, Марыянін; а. др. Міхась Маскалік, а. прот. Уладзімір Салавей, а. др. Тамаш Падзява, Марыянін; а. Архимандрыт Леў Гарошка, Марыянін.

У час Зъезду былі прачытаны і ўсёбакова прадыскутаваныя наступныя даклады:

1. Айцец Архімандрыт У. Тарасевіч: Душпастырства сярод беларусаў у Чыкага і Злучаных Штатах Амерыкі.

2. Айцец др. Р. Тамушанскі: Беларускія радыяперадачы ў Ватыканскім радыя. Да-клад быў прачытаны ў беларускай мове, але быў ён прыгатаваны таксама ў ангельскай і італійскай мовах.

3. Айцец А. Надсон: Дзейнасць Беларускага Каталіцкага Асяродка ў Лёндане. Айцец А. Надсон, які цяпер мае таксама даручанае душпастырства ў Францыі і адведвае беларусаў у Нямеччыне, пайнфармаваў прысутных на Зъездзе пра беларусаў у гэтых абудвых краінах.

4. Біскуп Ч. Сіповіч: Рэлігійнае паложанье сяньня ў БССР.

Няма змогі падаць тут поўнасцю зъмест успомненых дакладаў, але затрымаемся прынамсі на некаторых галоўных мамэнтах. Кожны з дакладаў меў на мэце паказаць ня толькі сучасны наяўны стан нашай Царквы і той працы, якая праводзіцца, але знайсьці спосабы і съродкі яе палепшыць. А там дзе мы ня зможем зрабіць самі, прасіць дапамогі нашых вышэйшых царкоўных уладаў, з дазволу і пры багаславенстве якіх праходзіў наш Зъезд.

Айцец Архімандрыт У. Тарасевіч падаў гісторыю беларускай параходві ў Чыкага, заснованай ягоным дзядзькам а. Янкам Тарасевічам у 1950 г. Да яе належыць у Чыкага і яго ваколіцах каля 65 беларускіх або беларускага паходжання сем'яў. Нашыя суродзічы ў Чыкага маюць прыгожую царкву, у якой кожнай нядзелі і ў свята служацца дзіве Літургіі з беларускімі съпевамі і казаньямі. Пры царкве — як гэта звыкла бывае ў Амерыцы — ёсьць абшырная заля, дзе пасыля набажэнстваў адбываюцца сяброўскія сустэречы, даклады, хрысьціянскія агапы або бяседы з пасілкам. Беларуская Чыкагоўская парафія выдае аж трох бюлетэні: у беларускай мове »Да Злучэння« і два ў ангельскай: »Пасланец« і »Лісты«.

Параходвіне царквы Хрыста Спаса самі ўтрымоўываюць свой прыход, а іхняя ахвярнасць запраўды ёсьць вялікай. Яны сплачываюць даўгі за набыты калісьці будынак для царквы і за пляц навокал яго.

Айцец др. Р. Тамушанскі, цяперашні кіраўнік беларускай сэкцыі ватыканскіх радыяперадачаў, пайнфармаваў Зъезд аб праграме беларускіх перадачаў. Пяць разоў у тыдзень можна іх чуць з ватыканскіх антэнаў: кожнага панядзелку, ў аўторкі, серады, пятніцы і ў нядзелі. У праграмы ўваходзяць інфармацыі пра жыццё і дзейнасць

Царквы, пра Папу; парушающа сучасныя рэлігійныя праблемы; даюцца адказы і выясьненныя для бязбожнай пропаганды. Кожнай нядзелі чытаецца сьв. Евангельле і бывае казань і рэлігійныя съпевы.

Пасыля съмерці а. Архімандрыты У. Гарошкі увесь цяжар беларускіх ват. радыяперадачаў спаў на цяперашняга ягонага кіраўніка і на а. Кастуся Маскаліка, ведамага са свайго добра гласу. Яны безумоўна патрабуюць дапамогі, асабліва ім патрэба дасылаць весткі з беларускага жыцця.

Пра беларускі асяродак у Лёндане гаварыў у сваім дакладзе а. А. Надсон. Тут ёсьць трох розных установы: 1) Законны Дом Айцоў Марыянаў, які налічвае цяпер шэсць сяброў; 2) Беларуская Каталіцкая Рэлігійная Місія, якой Рэктарам з'яўляецца Біскуп Ч. Сіповіч; 3) Беларуская Бібліятэка і Музэй імя Францішка Скарыны. Гэта апошняя ёсьць агульна-грамадзкай беларускай установай і з Айцамі Марыянамі яна звязаная пастолькі, паколькі яны уваходзяць ў Управу яе і працујуць у ей.

Усе тут успомненая інстытуцыі месцяцца ў чатырох дамах, якія знаходзяцца радам. У Марыян Гоўз знаходзіцца капліца ўсходняга абраду, а ў доме пры 41 Гольдэн Роуд, лацінскага. У кожнай з іх кожнага дня, ў нядзелі ў святы, адпраўляецца сьв. Літургія.

На мог гэты Зъезд прайсьці моўчкі Беларусь, адкуль паходзіць большасць яго ўдзельнікаў. Пра рэлігійнае паложанье, а ў запраўднасці пра рэлігійны прасьлед там гаварыў біскуп Ч. Сіповіч, ёнжа арганізатар і старшыня Зъезду.

На два мільёны каталікоў у Беларусі цяпер там ёсьць толькі каля 50 съвтароў, з якіх большасць старыкоў і недалужных. Праўда, урад дазволіў прыняць у Рыжскую сэмінарію двух беларускіх студэнтаў — кандыдытаў у съвтары — але, што-ж гэта значыць, тымбольш, калі няма свайго тэрытарыяльнага біскупа, сваей сэмінарыі, сваіх часапісаў і г. д.

Узяўшы ўсё пад развагу V-ы Зъезд Б.К.С. пастанавіў:

1) прасіць Апостальскую Сталіцу, каб як найхутчэй назначыла для Беларусі біскупа беларуса. Гэтага вымагаюць свабода сумлення чалавека, гарантаваная беларускай савецкай канстытуцыяй; Гэльсінскі дагавор; гэтага дамагаюцца ўсе беларусы і іхня пастанавіў:

2) выдаць кірыліцай Новы Запавет, Біблію, катэхізм і іншыя рэлігійныя кнігі.

3) Зъезд звяртаецца да ўсіх бацькоў і настаўнікаў, каб узгадоўываючы па-хрысціянску сваіх дзетак, мелі волю і адвагу адкінуць усялякага роду спакусу матэры-

яльных дастаткаў і не забывалі прыгатаўляць іх таксама да служэння Хрыстовай Царкве ў съвятарскім стане.

Вось галоўныя пастановы Зъезду.

Апрача дакладаў і дыскусій у сувязі з імі Зъезд меў розныя спатканыні з біскупамі іншых нацыянальнасцяў, якіх было шмат у той час у Рыме, бо адбываўся Сынод Каталіцкай Царквы. Усе ўчастнікі Зъезду дня 17 каstryчніка былі прынятыя Яго Эмінэнцыяй Кардыналам Філіппэ, Прэфектам Усходній Кангрэгациі, а таксама Сакратаром яе Архіепіскапам Брыні. Дня 19. X. 77 прынаў дэлегацыю Зъезду Яго Эмінэнцыя Кардынал Віёт, папскі штатскратор, якому і былі даручаны лісты-мэмарыялы да Папы Паўла VI ад імя ўсіх удзельнікаў Зъезду.

Папа Павал VI прыслал Зъезду наступнага зъместу тэлеграму:

»Яго Съвятасць прыняўшы па-айцоўску выказаныя вамі шчырыя пачуцьці і паshanу з нагоды Зъезду Беларускіх Съвятароў удзяляе ад усяго сэрца Апостальскае Багаславенства і абяцае асабліва маліцца і ўсцяж памятаць пра беларусаў вернікаў як на бацькаўшчыне таксама і звонку яе.«.

Выяўленыя Паўлам VI пачуцьці ў прынагоднай тэлеграме ён яшчэ выразней выказаў у час аўдыенцыі дня 19 каstryчніка. Тады група Беларускіх Съвятароў атрымала ў прыгожай навачаснай залі аўдыенцыя ў адно з першых месцаў. Папа прывітаўшы перш прысутных біскупаў, а сярод іх таксама Апостальскага Візытатара Беларусаў, у далейшым гаварыў:

»Гэтая аўдыенцыя ёсьць хвілінай спатканіні, хвілінай еднасці і духовай супольнасці.«.

Першых тут вітаем групу Съвятароў Бела-

Ч. С.

VI-ТЫ ЗЪЕЗД БЕЛАРУСКИХ КАТАЛІЦКИХ

Рым, 15-20 студзеня 1979.

Хаця V-ты Зъезд БКС прайшоў з поспехам і мы ўсе мелі моцную надзею, што справы, якімі ён займаліся, будуть пазытыўна палагоджаныя Папам Паўлам VI, аднак — нажаль — съмерць ягоная і ягонага наступніка Лючыяні ўсё затрымалі. А калі быў выбраны на Пяцровы Пасад кардынал Вайтыла, кракаўскі архіяпіскап, па нацыянальнасці паліак, нам беларусам трэба было з ім нятолікі бліжэй пазнаёміцца, але абгаварыць нашы набалелыя рэлігійныя праblems як на Бацькаўшчыне так і на чужыні. Таму ў запраўданасці галоўным пунктам VI-га Зъезду БКС была аўдыенцыя ў Яна

руси — ужо само названыне іх тут Нас усхвалёўывае — (на залі доўгія аплодысменты), якія аднак не знаходзяцца ў сваей ўласнай краіне, але праводзяцца душпастырскую працу ва ўсім съвеце сярод эміграцыі, выгнаннікі са сваей Бацькаўшчыны.

Ваша Бацькаўшчына ёсьць у нашым сэргы. На працягу гэтага тыдня мы гутарылі пра ейны лёс, пра ваш край і робім усё магчымае, каб дапамагчы, каб падтрымаць тое, што дагэтуль асталося ў вашай Бацькаўшчыне вернага, каталіцкага, добра. Да нясеце да яе жыхараў каб ведалі, што молімся за іх і што злучаныя з імі, ды нятолікі з імі, але з усімі расцярушанымі ў съвеце, якіх аб'еднóўывае імя Беларусі«.

З такім пачуцьцём і з такой выразнасцю яшчэ ніводзін з Папаў так не гаварыў да беларусаў. Сказаў гэта Павал VI ў залі, якую перапоўнівалі тысячи вернікаў з розных краінаў съвету. Ня дзіва, што як самым Зъездам Б.К.С. так і Беларусіяй зацікавіліся гэтым разам жывей розныя агенцы і журналісты.

Да мамэнтаў больш урачыстых Зъезду трэба ўлічыць таксама сьв. Літургію, якую саборна адслужылі ў базыліцы сьв. Пяtra ўсе съвятары пры аўтары сьв. Васіля Вялікага на гробе сьв. Ёзафата, Архіяпіскапа Полацкага. Некаторыя удзельнікі Зъезду адведалі а. пралата Татарыновіча, нажаль, цяжка хворага, які знаходзіцца цяпер у доме съвятароў пэнсіянеру.

V-ты Зъезд Беларускіх Каталіцкіх Съвятароў прайшоў у малітве і працы. Маім надзею, што ён быў карысны і што прынятыя на ім пастановы прынясць у свой час належны плён.

Паўлы II, якія нам удзяліў дня 19 студзеня гэтага году.

Перш Папа прыняў у сваей прыватнай бібліятэцы біскупа Ч. Сіповіча, Апостальскага Візытатара Беларусаў. Пасля яго ўсіх удзельнікаў Зъезду. Вітаючы Съвятога Айца ў беларускай мове між іншымі біскуп сказаў: »Мы спадзяёмся, што Съвяты Айцец у сваей заботлівасці пра ўсю Царкву заапікуеца і нашай, каторая праз доўгія годы на гісторычным шляху дзяліла долю і нядолю з суседнім польскім народам. Просім таксама багаславіць нашыя натугі ў прыгатаўлянні новых съвятароў для нашай Бацькаўшчыны Беларусі«.

Біскуп Ч. Сіповіч вітае Яна Паўла II ад імя беларускага духавенства. Аўдыенцыя 19 студня 1979.

Папа праслушаўшы уважна прамову біскупу Сіповіча стоячы ласкова праабяцаў паводле змогі дапамагчы, паколькі сучасныя абставіны дазваляюць.

У час гэтай аўдыенцыі біскуп Сіповіч ахвяраваў Папу сваю кнігу, якая толькі нядаўна вышла з друку. Папа трymаючы ў руках кнігу стаў яе пералістываць і выказаў аўтару падзялку і камплімент дзеля навуковага апрацавання кнігі. Пасыля біскупу і кожнаму аддзельна раздаваў іконкі і ружанцы. Пры гэтым з кожным гутарыў пытаючыся дзе жыве і чым займаецца.

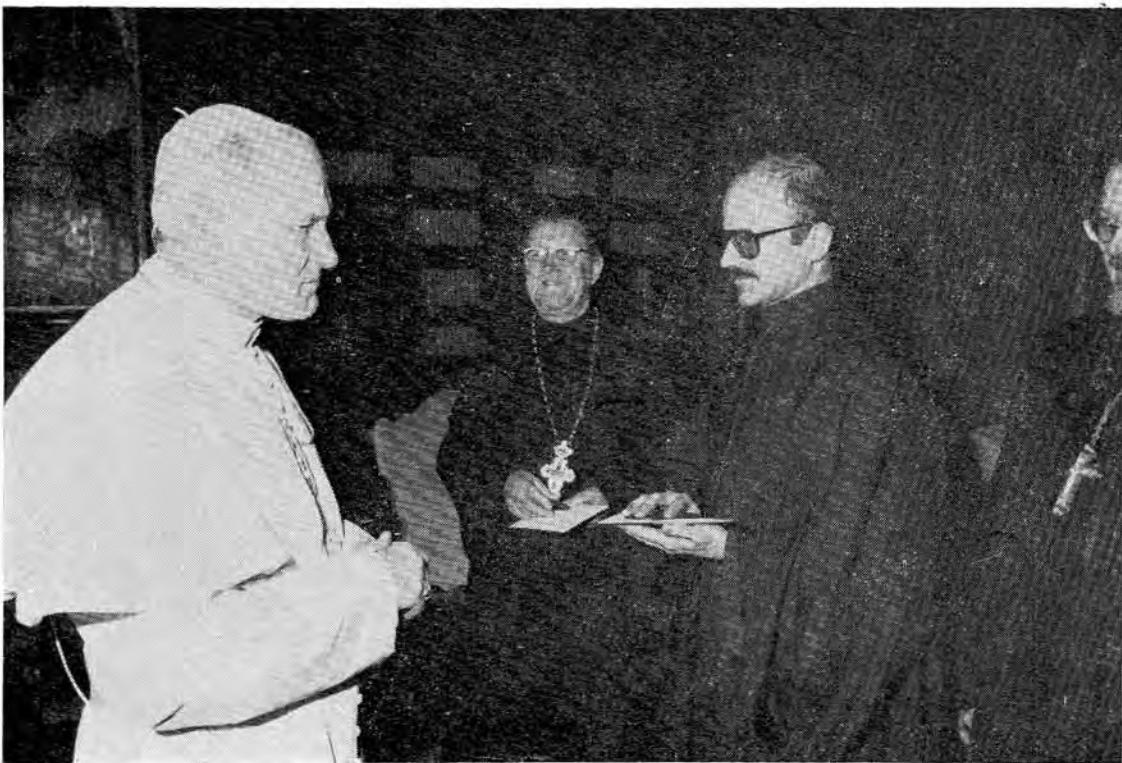
Аўдыенцыя ў Папы зрабіла на нас усіх добрае ўражанье, а ягонае пастырскае багаславенства і ягоныя шчырыя слова ёсьць зарукаі ягонай жычлівасці нятолікі да нас съятароў, але й для ўсяго нашага народу.

Аўдыенцыя закончылася, як гэта ёсьць сяньня ў Ватыкане прынятym, здымкай з Папам. А фотограф не траціць часу — бо гэта-ж ягоны хлеб! І мы тут падаём некато-

рыя з іх і гэта нятолікі дзеля аздобы нашага часапісу, але і дзеля съвядоцтва нашых зносінаў з Галавой Каталіцкай Царквы.

Гэты Зъезд БКС адбываўся таксама пад знакам суму: нашых трох ведамых съятароў ужо не было сярод жывых: айца Янкі Тарасевіча, пралата П. Татарыновіча і а. Язэпа Гэрмановіча. Сам сабой напрашываўся выяснаў: нам патрэба новых прызваньняў, нам патрэба больш сваіх ідэйных съятароў! Мы з'явімся да ўсіх, а ў першую чаргу да бацькоў, каб узгадоўывалі сваіх дзетак у духу Хрыста і каб не шкадавалі іх аддаць на Божую службу. Усе апошнія Папы (за выніткам Лючыяні, каторы быў вельмі кратка) пачынаючы ад Пія XII нас прыймалі, віталі і нам дапамагалі. Але можа стацца так, што ня будзе каго вітаць і прыймаць... На Бацькаўшчыне — мы ўсе ведаем — рэлігійны прасльед, але-ж тут у вольным съвеце?

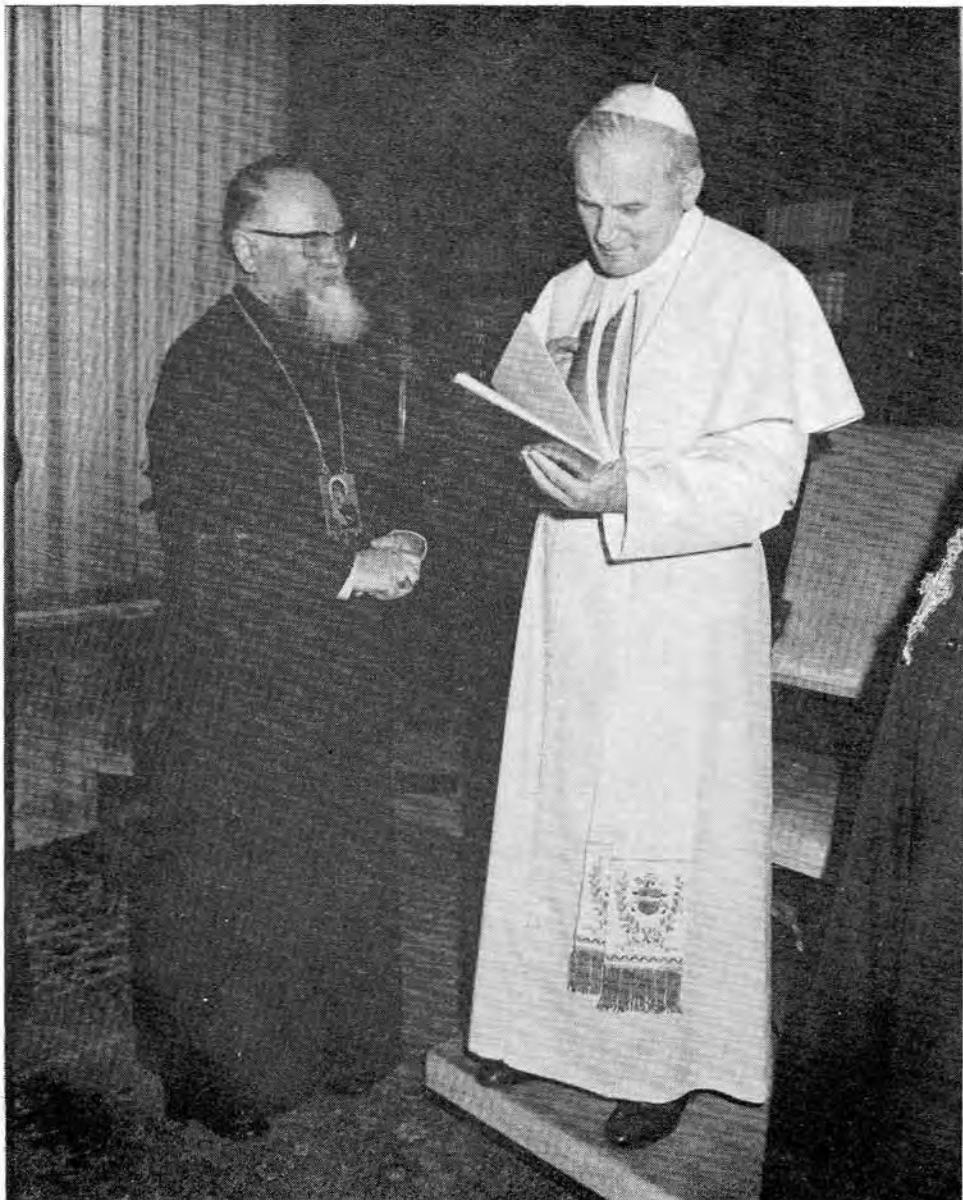
Божа, дай нам больш съятароў!

Айцец Др. Р. Тамушанскі і Архімандрый У. Таравэвіч атрымоўываюць падаркі.

Архімандрый У. Таравэвіч і Біскуп Ч. Сіповіч гутараць з Янам Паўлам II.

Папа аглядае кніжку, якую падарыў яму сам аўтар.

УПРАВА Беларускай Бібліятэki і Музэю імя Францішка Скарыны ў Лёндане зьвяртаецца да суродзічаў з просьбай прысылаць беларускія цэннасці, як манэты, рукапісы, друкі, здымкі і інш. на адрес:

THE FRANCIS SKARYNA BYELORUSSIAN LIBRARY,
37 HOLDEN ROAD, LONDON, N12 8HS

З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ

Малітвы за прасьледаваныя Цэрквы

9 сіння 1977 г. ў Лёндане ў капліцы Бромптон Ораторы маліўся народ праз даўжэйшы час (ад 7 гадз. вечара да 12 ўночы) перад выстаўленымі Святымі Дарамі за прасьледаваныя Цэрквы. Малітвы перапляталіся набожнымі съпевамі, казаньнямі і рэлігійнымі прамовамі. Сярод прысутных можна было бачыць апрача ангельцаў і ірляндцаў, чэхак, румынаў, палякаў, летувісаў, латышоў і іншых. Казань на тэму евангельскіх слоў: »А калі прыйдзе ізноў Сын Чалавечы, ці знайдзе Ён веру?«, сказаў Біскуп Ч. Сіповіч, Ап. Віз. Бел. Ён таксама моцна падкрэсліў патрэбу малітвы асабліва за тых, што церпяць сяньня жудасны прасьлед дзеля сваіх рэлігійных пераконанняў, або дзе пашираецца ўсялякамі способамі бязбожная пропаганда.

Тыдзень малітваў за еднасьць Цэркваў

З году ў год у другой палове студня вернікі розных хрысціянскіх веравызнанняў моляцца асабліва за еднасьць Цэркваў. Ад часу II-га Ват. Сабору практика гэта яшчэ больш паширялася сярод каталікоў. У Вялікай-Брытаніі, дзе блізу вылучна каталікі належалі да лацінскага абраду, у час Тыдня Малітваў за еднасьць Цэркваў святары лацінскага абраду запрашаюць святароў усходняга, каб яны ў іхніх касьцёлах адслужылі сьв. Літургію. І так у студні 1977 г. Біскуп Сіповіч служыў у некаліх каталіцкіх прыходах, гаварыў казаньні, прычашччаў вернікаў паводле ўсходняга звычаю святымі Дарамі пад двумя відамі. У 1978 годзе, 21 студня, Біскуп Ч. Сіповіч у саслужэнні А. Александра Надсана адправілі ўрачыстую Літургію ў каталіцкай катэдры ў Вэстмінстэр. Багаслужба адпраўлялася ў асноўным у ангельскай мове, хаця хор — якім кіраваў а. Плясыд, бэнэдыктынец — сипяваў некаторыя гімны па грэцку. Багаслужба трывала калі дзьвёх гадзін. Шмат вернікаў прыняло сьв. Прычастыце. Наступнага дня, у нядзелю, адбыліся падобныя Літургіі з малітвамі за еднасьць цэркваў у Марыян Гоўз і ў касьцёле Айцоў Бэнэдыктынцаў Алівэтанцаў, Кокфостэрс. Тут служыў а. А. Надсон. Шмат было вернікаў на Божай Службе і шмат прыступала да сьв. Прычастыц.

25 студня у той самай, ужо ўспомненай Вэстмінстэрскай Катэдры, Кардынал Юры Васіль Гюм прыняў урачыста ў асысьце свайго духовенства др. Коггана, Архіепіската Кантэрберэйскага.

Трэба верыць і мець надзею, што добрая

воля з боку людзей і шчырыя малітвы, давядуць да поўнай еднасьці хрысціянаў. І тады будзе задаволенай воля Хрыста: »каб усе былі адно« (Ів. 17, 11, 21).

Публікацыі пра рэлігійнае паложанье ў БССР

У першым нумары за 1978 год нямецкі каталіцкі месячнік »Der Fels« (Скала), які выходзіць у Рэгенсбургу, надрукаваў артыкул А. Друйскага пад тытулам: »Religiöses Leben in Weissrussland«. У запраўданыці гэта ёсьць перавыданыне ангельскай брашуры, якая была надрукаваная ў Чыкага ў 1976 г. з той розніцай, што рэдактар часапісу немец Г. Фройцгайм папярэдзіў артыкул сваім зъястоўным уступам і падаў здымкі а. Архімандрита Фабіяна Абрантовіча і дзеравяной царквы прапорка Ільлі ў Віцебску (рыс. Іонкі Сурвіла). Як даведаваецца гэты артыкул выпаў не ў спадобу палякам, бо адзін с польскіх святароў, які дагэтуль быў сталым падпішчыкам »Скалы« атрымаўшы Нр. I хутка ўсе эгзэмпляры яго адаслаў назад у рэдакцыю. Добра, што ў сучаснай Нямеччыне не кіруюць Бацянскія ці Ялбжыкоўскія, бо чаго добра і рэдактар апынуўся-б у Картузкай Бярозе... Варты дадаць, што артыкул тут успомнены выйшаў таксама аддзельнай адбіткай, але без здымкаў.

Іншай цікавай публікацыяй зьяўляецца артыкул Гэлены Посдзееў у нямецкім часапісе: »Glaube in der 2. Welt« (Nr. 12, Dez. 1977, ст. 168-171) пад тыт.: »Die Zwangsatheisierung der Bevölkerung am Beispiel Weissrussland«, (Як праводзіцца прымусовая атэзація населенія ёсьць прыкладам Беларусь).

Абодвы артыкулы апіраюцца на матэрыялах зачэрпнутых з савецкіх крыніцаў і абодвы паказываюць якай жахлівая пропаганда бязбожжа вядзенца сяньня ў БССР. Да праводжання яе ёсьць забавязаныя нятолікі прынагодныя дакладчыкі, але вучні і настаўнікі. Узгадоўвываюцца спецыяльныя кадры бязбожнікаў, арганізоўвываюцца бязбожныя музеі як у Гродне, Полацку і іншых гарадах. На ўсей тэрыторыі БССР сяньня знаходзіцца толькі 42 каталіцкіх аўятароў, з якіх некаторыя вельмі хворыя, а блізу ўсе ў паджылым веку. Па съмерці святара ўрад не дазваляе назначаць на яго месца іншага.

З сумам і жахам трэба сказаць, што Беларусь згарае сяньня ў польмі бязбожжа і толькі ў Богу надзея, які можа выслухаць мольбы адусюль да Яго скроўваныя і толькі Ён можа скараціць час дасьведчання.

Айцец Александар Надсон — Мітрафорны Протоерэй

Рымская Кангрэгацыя Усходніх Цэрквяў, якой префектам зьяўляеца Кардынал Філіпп, а сэкратаром Архіепіскап Марыё Брыні, граматай з дня 17 ліпеня 1978 г. узнагародзіла Айца Александра Надсана тытулам Мітрафорнага Протоеря. Ва ўспомненай грамаце пададзена аргументаванне гэтак высокай узнагароды: выказаныя пашаны для Айца Александра і адданасць у яго служэнні сваім братам беларусам.

Удзяленыне годнасці даканаў Біскуп Ч. Сіповіч у часе сьв. Літургіі 6 жніўня 1978 г. У залі ў Марыян Гаўз і ў яго садзе адбылося прыняцьце, у часе якога прадстаўнікі беларускіх арганізацый, сябры і прыяцелі Айца Надсона віталі яго з новым дастоінствам. У канцы Айцец протоерэй усім падзякаваў за удзел у гэтай урачыстасці, якая ў запраўданасці ёсьць пэўнага роду вонкавай заахвотай у далейшым служэнні Богу і Бацькаўшчыне.

Таго самага дня памёр Папа Павал VI.

Душпастырства ў Францыі

Яго даст. Уладыка Чэслав Сіповіч, Апостальскі Візытатар для беларусаў каталікоў, назначыў а. Аляксандра Надсона рэкторам Беларускага каталіцкага душпастырства ў Францыі на месца св. пам. а. архім. Льва Гарошкі. Кардынал Ф. Марты, Архіепіскап Парыжскі, лістом ад 20 кастрычніка 1977 г. пацвердзіў назначэнне. Айцец Надсон астасцца далей жыць у Лёндане і адведвае Францыю некалькі разоў у год.

У нядзелью 8 студзеня 1978 г., з нагоды Калядных святаў, а. А. Надсон адслужыў для беларусаў у Парыжы Службу Божую, перад якой Монс. М. Дэкамп, генеральны вікары Кард. Марты, афіцыяльна ўвёў яго на становішча рэктара Беларускага душпастырства. У сваей прамове Монс. Дэкамп прывітаў беларусаў і звярнуў увагу на экуменічную вартасць захавання рознымі этнічнымі групамі сваіх рэлігійных і нацыянальных традыцый. Пасля Багаслужбы, у памешканні душпастырства, адбылася супольная ялінка.

У нядзелью 17 верасня 1978 г. ў памешканні Беларускага душпастырства ў Парыжы, паслья Багаслужбы, адбылася зборка, на якой а. А. Надсон падзяліўся з прысутнымі уражаннямі з Міжнароднага кангрэсу славісташ, які адбыўся ў Загребе ў часе ад 3 да 9 верасня. Ён асабліва падрабязна расказаў аб беларускай тэматыцы на Кангрэсе і аб сустэрэчах з беларускім і іншымі вучонымі, якія займаюцца вывучэннем беларускіх пытанняў.

У суботу 25 лістапада 1978 г. беларуская грамада ў Ле Крэзо — Моншанэн у цэнтральнай Францыі сівяткавала ўгодкі Слуцкага паўстання. На ўрачыстасці, яка адбывалася ў памешканні сп. А. Трусава быў прысутны а. А. Надсон, які адслужыў Паніхіду за тых, якія памерлі за Беларусь. На наступны дзень раніцай, у мясцовай парафіяльной царкве, а. Надсон адслужыў св. Літургію.

Біскуп Ч. Сіповіч — сябрам Камісіі для Кодэфікацыі Права і сябрам Кангрэгациі для Усходніх Цэрквяў

Ад часу высьвяцінаў айца Ч. Сіповіча на біскупа (1960 г.) быў яму даручаны Папам Янам ХХІІІ, а паслья пацверджаны ягонымі наступнікамі, абавязак духовай апекі над беларусамі каталікамі на выгнанні. Апроч гэтага з назначэнням Апостальскага Пасаду Біскуп Ч. Сіповіч ёсьць членам Папскай Камісіі для кодэфікацыі кананічнага права для Усходніх Цэрквяў. Ад 10 красавіка 1978 г. ён з назначэнням Папы Паўла VI, пацверджанага пазней Янам Паўлам II, ёсьць таксама сябрам Кангрэгациі для Усходніх Цэрквяў. Дагэтуль ён быў толькі яе дарадчыкам. Успомненая тут назначэнныя ня ёсьць пачеснымі, але з кожным з іх ёсьць спалучаныя пэўныя абавязковыя працы.

Угодкі сужэнстваў

15 кастрычніка 1978 г. адбылася Багаслужба ў беларускай царкве Хрыста Спаса ў Чыкага. Гэта быў дзень малітваў за спадарства Чарнэцкіх, якія аходзілі 60-ую гадаўшчыну свайго шлюбу. Дакладна: яны яго ўзялі 3 кастрычніка 1918 г.

Перажыць столькі войнаў, выгнанніяў, пабываць у розных куткох съвету і дача-каца спакайнейшага жыцця ў адным з прыгарадкаў Чыкага, дзе таксама жывуць іхнія дочки і зяці, — ня ўсім гэта суджана!

Сям'я Чарнэцкіх ёсьць ведамая са сваіх стойкіх перакананьняў, са свайго пасльядоўнага рэлігійнага жыцця і са свайго шчырага патрыятызму. Усе мы цешимся разам з імі з гэтак рэдкай нагоды — 60-ці гадовага юбілею — і жадаем ім у далейшым Божага багаславенства і шмат радасці.

Ня менш прыемным было пачуць і пра сярэбранны юбілей сужэнства спадарства Жызынеўскіх, які яны гучна адсвяткавалі ў нядзелью 17 сінтября 1978 г. ў той самай беларускай царкве Хрыста Спаса, а паслья мелі прыняцьце-банкет у залі.

Наши найлепшыя пажаданні для Ганны і Нікадэма Жызынеўскіх і для ўсей іхній шматлікай сям'і і сваякоў. Спарты Божа ў будучыні!

АДЪШЛІ НА ВЕКІ

Аж ня верынца, што за кароткі час пакінула гэты съвет столькі нашых знаёмых, прыяцеляў, Аб съвтарах мы падалі крыху шырэй. Нажаль, мы ня можам тут пісаць біографіяў іншых, хадзя й вельмі блізкіх і дарагіх нам асоб. Таму абмежымся да найважнейшых вестак пераказываючы адначасова спачуваныні сваякам памёршых і паручаючы малітвам душы тых, што адышлі.

ЧЭСЛАЎ КУКЕЛЬ

Радзіўся ў Прыдруйску 17 студзеня 1915. Памёр у шпіталі каля Бонн 20 красавіка 1977 г. Пакінуў жонку Гертруду і чатырох дачок.

Ч. Кукель вучыўся ў беларускай гімназіі ў Дзівінску, пасля ў Беларускай Вучыцельскай Сэмінарыі ў Вільні (1942-43). Выкінуты ваеннымі падзеямі за межы Бацькаўшчыны туляўся па съвеце (Айхштэд, Рым, Мадрыд, Лёндан, Лювэн) аж пакуль не затрымаўся на сталае ў Бонн, дзе быў бібліятэкам-загадчыкам педагагічнага аддзелу Універсітэтскай Бібліятэкі. Ён быў адным з першых сяброў ЗБВБ і браў удзел ва ўсіх яго працах і пры выдаваныні «На Шляху». Быў сябрам БАКА «Рунь» і прыимаў удзел у розных міжнародных з'ездах.

Ч. Кукель на заўсёды астаўся ў памяці тых, хто з ім супрацоўнічаў ці толькі спатыкаўся, як праўдзівы джэнтэльмен, сымпатычны чалавек, гарачы беларускі патрыёт.

Паховіны адбыліся ў Свісталь-Міль дня 23 красавіка 1977 г. Набажэнства адпраўляў Біскуп Сіповіч, прысутнічалі беларусы з Мюнхэну і шматлікія сябры і знаёмыя з Нямеччыны і Бэльгіі. Даслоўна гара прыгожых красак пакрывала ягоную магілу. Вечны супакой душы яго!

АЛЬБЭРТ КАДНЯК (Алесь САЛАВЕЙ)

Нарадзіўся 1 траўня 1922 г. ў вёсцы Крысава Лагойскага раёну. Памёр 22 студзеня 1977 г. ў Мэльбурне. У часе вайны быў дзейным у Рызе і выдаваў там беларускі часапіс. Пасля праз Аўстрію трапіў у далёкую Аўстралію. Апрача выданых твораў асобнымі кніжкамі: «Зьвінць Званы Святой Сафіі», 1946; «Сіла Гневу», 1948 — друкаваліся ягоныя вершы у розных зборніках, газетах і часапісах.

Творы А. Салаўя выдзяляюцца багацьцем беларускай мовы, глубокай лірыкай і прыгожай формай.

Як сама імя паэта съведчыць ён быў каталіком. Варта аб гэтым помніць, асабліва цяпер, калі ў савецкай Беларусі некаторыя з дзяржаўных «дзеячоў» імкнущыя усіх тамтэйшых каталікоў уважаць за чужы польскі элемэнт. Вось жа не адзін толькі у нас ёсьць Альбэрт Кадняк каталік і беларус! А хто-ж яны ёсьць тыя ў БССР, каторыя быццам палітыкі, а падалі сваёй роднай мовай беларускую?! А такіх ёсьць тысячы!

Няхай нам съв. п. паэт даруе, што мы пры гэтым съцілым успаміне парушылі справу рэлігіі і нацыянальнасці, але, калі не на эміграцыі, дык на Бацькаўшчыне трэба пачынаць ад альфабету. Польскі ксёндз на Беларусі ніяк не павінен стацца роўназначнікам каталіка беларуса. Ён ёсьць рэшткай даўняй экспансіі.

Прафэсар ІВАН ЛЮБАЧКА

Памёр на сэрца 20 ліпеня 1977 г. ў Мурай, Кентакі ў Злучаных Штатах Амерыкі. Аўтар ведамай кніжкі ў ангельскай мове: «Беларусь пад савецкай уладай 1917-1957». Паходзіў з Польшчыны. Памятаў добра як зьдзекваліся над сялянінамі заганяючы іх сіламоц у калхазы. Быў жаўнерам савецкай арміі і трапіў у нямецкі палон. Быў вывезены ў Нямеччыну і адтуль у 1959 г. выехаў у Злучаныя Штаты. Дзякуючы сваёй саліднасці і працавітасці здабыў нятолікі вучоную ступень доктара філязофіі, але быў назначаны прафэсарам Муррайскага Універсітэту. Летам 1975 г. адведаў сваіх знаёмых у Эўропе. Найдаўжэй затрымаўся ў Беларускай Бібліятэцы ў Лёндане. Да кніжкі, асабліва сваёй беларускай, цягнула яго магнітам і ён ад таго часу падтрымоўваваў цесныя сувязі з Бібліятэкай. Сваёй саліднасцю і ветлівасцю прафэсар Любачка прыцягаваў да сябе людзей. Вечная памяць!

УЛАДЗІМІР ШЫМАНЕЦ

Нарадзіўся 15 траўня 1911 г. ў Рызе. Памёр 27 жніўня 1977 г. ў Сартрувіль каля Парыжа. Ягоны бацька паходзіў з Засульля ў Стайчыне. Уладзімір скончыў у Вільні тэхнічную школу (1932), аднак ён стаўся больш ведамым як мастак. Магчыма больш дасканалымі вышлі з пад ягонага пэндзэля аб'екты архітэктурнага характара, прыкладам стары Менск, касцёл у Сартрувіль і інш., аднак нямала часу й увагі ён пасвяціў таксама відам, асобам і зурам.

Ён сам выбудаваў пад Парыжкам для сябе ха-

Паховіны св. п. Уладзіміра Шыманца, Парыж 31 жніўня 1977

ту і яна хутка сталася галерыйай абразоў.

Паховіны адбыліся 31 жніўня. Прысутнічала ягоная сям'я, беларусы з Парыжа і з далейшых ваколіцаў Францыі. Пахаронную службу адправіў а. прот. Александар Надсон. Вечная памяць!

АЎГЕНЬ ТРУСАЎ

Радзіўся 16 сінегня 1911 ў Фінляндый, куды выехалі ягоныя бацькі перад першай сусьеветнай вайной. У 1920 г. сям'я Трусавых вярнулася на Бацькаўшчыну. Аўгень хадзіў у Віленскую Беларускую Гімназію. У час апошняй вайны быў дзейным у арганізаваныні БКА. У 1944 г. трапіў у Нямеччыну, а ў наступным апынуўся ў Францыі. Працаваў на металургічных заводах ў гарадку Моншана. Памёр 20 студзеня 1979 г. пакінуўшы па сабе памяць добрага бацькі і гарачага беларускага патрыёта. Паховіны адбыліся 23 студзеня. Нажаль, ніхто з беларускіх съвятароў дзеля дрэннай пагоды ня мог прыняць у іх удзелу. Сям'і Трусавых нашая рэдакцыя складае шчырыя спачуваныні.

Святая Літургія за душу сів. п. Аўгена была адслужаная айцомprotoерэям А. Надсонам у суботу 3-га сакавіка 1979 г. ў Моншана ў прысутнасці вялікай колькасці беларускіх і французскіх сяброў і знаёмых. Прынялі ўдзел у ей таксама беларусы з Парыжа.

МАКСІМ РУДЗЬ

Народжаны 20 сінегня 1910 г. ў вёсцы Сычавічы каля Радашкавічаў. Хадзіў у беларускую Радашкавіцкую гімназію. У час апошняй вайны быў старшынёй другой роты Школы Камандзераў БКА. Памёр 13 лютага 1979 г. ў горадзе Бэдфард (гадзіну язды цягніком ад Лёндану) і быў пахаваны айцом Янкам Пекарскім на могілках Мортлейк у Лёндане дня 2-лютага. Прамаўляў такжа а. прот. Надсон.

Асталіся на Бацькаўшчыне жонка і дачка. М. Рудзь — настаўнік па прафэсіі на чужыні працаваў у цагельні.

Будучы шчырым патрыётам ён не забываўся і аб беларускай справе. У сваім тэстаманце пакінуў частку сваей маёмасці для Беларускай Бібліятэкі і Музэю ў Лёндане.

Памяць добрага чалавека, шчырага сябры і беларуса астанецца у тых, хто знаю сів. п. Максіма Рудзя. Вечная памяць!

ТАМАШ СКАПЕЦ

Народжаны ў Лоску 7 лістапада 1895 г. Памёр у Лёндане 13 студзеня 1978 г. Пахаваны Айцом Янкам Пекарскім на могілках Great Northern Cemetery, Brunswick Park Rd., N. 11, Southgate. Калі прышлі Саветы ў Заходнюю

Беларусь у 1939 г., Тамаш Скапец быў арыштаваны і вывезены ў Сібір, скуль выйшаў ледзь жывы разам з польскім войскам у 1942 г. Прайшоў вялікую часць съвету першым прыехаў у Вялікабрытанію. Быў гэта чалавек гаспадарны, працаўты, ашчадны. Як толькі беларусы пачалі арганізавацца ў Англіі, далучыўся да іх і сколькі мог, дапамагаў. Вечная памяць!

АРТУР ФЭНЛЁН

Нарадзіўся ў Лёндане 10 чэрвеня 1906 г. Памёр 25 сакавіка 1978 у шпиталі ў Лёндане. Англічанін, які больш за дваццаць гадоў быў шчырым прыяцелем беларусаў. Съпяваў у хоры у Марыян Гаўз, быў сябрам Ангельска-Беларускага Таварыства. Каталік практикуючы, заўсёды ветлівы і ўслужлівы. Дзень перед съмерцю адведаў яго Біскуп Сіповіч. Быў вельмі слабы, але думаў, што яшчэ ўстане і зноў прыйдзе ў Марыян Гаўз, як гэта бывала блізу кожнай нядзелі!... Съветлая постаць Артура Фэнлёна засталася ў памяці ўсіх, хто яго знаў. Цяпер ён мае нагоду пачуць херувімскія хоры, як яны съпяваюць на нябесны расп'ясе «Святы, Святы, Святы Господ...»

ПРАФЭСАР РОБЭРТ ОЦІ (AUTY)

Прафэсар парадаўнаўчай славянскай філялёнгі ў Оксфардзкім Універсітэце. Радзіўся ў 1915 г. ў Ротэрзам у сям'і школьнага настаўніка. Памёр у Оксфардзе 18 жніўня 1978 г. Гэты вучоны быў ведамы дзеля сваіх розных навуковых прац і меў міжнародную сувязі з вучонымі, асабліва славістымі. Ён быў шчырым прыяцелем беларусаў. Ягоная імя знаходзіцца увекавечненым на мармуровай дасці Беларускай Бібліятэцы імя Францішка Скарлыны ў Лёндане, якую ён урачыста адкрыў 15 траўня 1971 г. Можа аднак найвялікшай ягонай заслугай з'яўляецца тое, што ён былага свайго вучня Арнольда МакМілліна скіраваў на шлях беларусаведы. І пры розных нагодах прафэсар усыміхаўся і паўтараў: «Я мала для вас беларусаў зрабіў, але я пакідаю вам майго вучня...» І запраўды вучань апраўдаў надзеі прафэсара. Трэба дадаць, што праф. Оці нятолікі быў ведамым вучоным, але незвычайна ветлівым і мілым чалавекам. Беларусы пра яго не забудуць. Вечная яму памяць!

Нэла ТУЛУПАВА

МАЛІТВА

Клякоча Бусыліны наш востраў —
Даніліха ўсталала!
Радно валасоў серабрыстых
На плячах, на лапатках вострых...
Са слоў няспешных, няхітрых
Пачынае сваю малітву:

- Дзякую Богу, што сонца ўсталала,
Што рака ў берагах і лугі ў стагах.
- Зыгінце ўсе людзкія хваробы,
І пакуты, і войны.
- Няхай дзеткі будуць здоровымі,
Няхай хлеба будзе даволі...
- ...
Сонца ў хаце ўсё болей, болей.

Цішка ГАРТНЫ

ПЕРАД ВОБРАЗАМ ХРЫСТА

Перад вобразам, Спасе, Тваім
З непакрытай стаю галавою
І малюся я сэрцэм, душою
Тваім мукам вялікім, святым.

Вось з малітваю гэтай пабоч
На убіўцаў Тваіх — варагоў,
Многа так выліваецца слоў
Злосыці дзікай і цёмнай, як нач.

Я пытаю балесна сябе:
»І зачым-же мой Бог ім прашчаў
І глуміцца з сябе дапушчаў,
Уступіўши Свой меч ў барацьбе?«

Алег САЛТУК

*

Хмель з бачонкам абышоўся крута:
Узламаў і з трэскам вынес дно.
Выщекла праз край уся атрута —
Засталося чыстае віно.

*

Бацкоўская мова,
Што слова, то фрэска —
Славянскі даверлівы ўзор.
Жыла, памірала і зноў уваскрэсла
І роўнаю стала між моваў-сясьцёў!

МАТКА БОСКА ПОРАЗАЎСКАЯ
Matačka Božaja apiakujsia nami!

Абразок Божай Маці Поразаўскай. Арыгінал яго маляваў Пётра Сергіевіч для касьцёла сьв. Міхала ў Поразаве. Тут зъмяшчаем рэпрадукцыю абрэзка падараванага самым мастаком 4 траўня 1939 г. для Люні Будзьчанкі, а яна передала яго у Беларускі Музэй у Лёндане.

Цікавыя арыгінальныя беларускія тэксты пад малюнкам Маці Божай, магчыма аўтарам іх ёсьць той самы мастак.

Касьцёл у Поразаве быў уфундаваны Янам Ягіntonічам Рымвідам у 1560 г., а ў 1828 г. быў збудаваны мураваны. Перад апошнім вайной поразаўская паraphвія налічывала каля 7.000 паraphвіянаў.

Поразава сяньня — гарадок пасёлак у Свіслацкім раёне, Гродзенскай вобласці на рацэ Рось.

НА КНІЖНАЙ ПАЛЧЫ

Arnold B. McMillin, *Die Literatur der Weißrussen. A History of Byelorussian Literature. From its Origins to the Present Day.* 447 pp. 1977. W. Schmitz Verlag in Giessen.

Пад такім тытулам афсэтным друкам выйшла кніжка ў ангельскай мове. Аўтар ейны, прафэсар Ліверпульскага ўніверсітэту Арнольд МакМільян — добра ведамы берларускай эміграцыі сваім іншымі публікацыямі зь беларускае літаратураведы й мовазнаўства.* Таму рэцэнзованая кніжка — гэта працяг і дасюлешніе завяршэнніне ягоных папярэдніх дасьледаванняў і публікацыяў. Яна выйшла як 6-ты том сэрыйнага выдання *Bausteme zur Geschichte der Literatur bei den Slawen*, якое ў заходніх мовах выдаецца ў Нямеччыне пад рэд. Ганса-Бэрнданда Гардэра й Ганса Ротэ.

Гісторыя беларускае літаратуры А. МакМільліна разглядае арыгінальную мастацкую літаратуру, пачынаючы ад XII ст. Старажытная перакладная літаратура, як і старое пісьменства немастацкіх жанраў (публіцыстыкі, навукі, на кажучы ўжо пра юрыдычнае пісьменства), тут выпушчаныя. Выключэннем з гэтага ёсьць хіба Пасланыне Кліма Смаляціча, прадмовы Ф. Скарыны, С. Буднага, В. Цяпінскага, палемічныя творы XVI-XVII ст. ст. ды рэдкія прынагодныя згадкі іншых. Уся гісторыя літаратуры тут унітая ў 19 разьдзелаў (бб. 13-332) з дадаткам бібліографіі (бб. 333-364) і паказальнікаў (бб. 365-447).

Пачынаецца яна з «Духоўнага пісьменства ад XII да XV стагодзьдзяў» (разьдз. 1, бб. 13-23), у якім аўтар затрымліваецца на жыццях святых (Афрасійні Полацкае, Абрама Смаленскага) і легендзе пра Мэркура Смаленскага, гамілетычных жанрах (слова, павучэнны й малітвы Кірыла Тураўскага, пасланыне Кліма Смаляціча) і на паломніках (ігумена Данілы, Ігната Смаляніна, Варсанана). Тады пераходзіць да «Летапісай і мэмурнае літаратуры» (разьдз. 2, бб. 24-39), дзе паводле навейшае клясыфікацыі В. Чамярыцкага, аналізуе беларускія летапісы XV-XVI ст. ст. і мэмурныя творы (Допісы Ф. Кітты, Дзёньнік Т. Еўлашэўскага, Баркулабаўскі летапіс, Дыярыш А. Філіповіча). Асобны

*) Праф. А. МакМільян — сябра Ангельска-Беларускага Таварыства ў Лёндане, якое, як ведама чытачу, ад 1965 г. выдае друкам навуковы часопіс *The Journal of Byelorussian Studies*, некаторы час рэдагаваны аўтарам кніжкі й дзе ён публікаваў свае працы. Важнейшыя зь іх:

A Conspectus and Bibliography of Byelorussian Literature in the Nineteenth Century (vol. II, No. 3, 1971, pp. 271-288); *Stanza, Rhyme and Metre in Nineteenth-Century Byelorussian Verse. Some Statistical Observations* (vol. III, No. 2, 1974, pp. 157-170).

Зь ягоных мовазнаўчых працаў выдатнейшая:

The Vocabulary of the Byelorussian Literary Language in the Nineteenth Century. Anglo-Byelorussian Society, London, 1973.

разьдзел (3-ці, бб. 40-47) прысьвечаны Ф. Скарыне. У разьдзеле «Проза ў шаснаццатым і сямнаццатым стагодзьдзяях» (разьдз. 4, бб. 48-59) даецца агляд прадмоваў С. Буднага й В. Цяпінскага (прынагодна згадаваюцца некаторыя публікацыі Л. Зізанія — ягоная граматыка, лексіс і тлумачэньне малітвы «Ойча Наш», съвецкага й духоўнага красамоўства (Л. Сапега, Л. Карповіч, М. Сматрыцкі), з палемічнае літаратуры — некаторых твораў Г. Пацея (Вунія, Антырызіс), Х. Філялета (Апакрызіс), С. Зізанія (Казаньне Сьв. Кірылы) і сатыры (Прамова Мялешкі, Ліст да Абуховіча). 5-ты разьдзел (бб. 60-68) — «Паэзія ад Скарыны да Полацкага». У ім разглядаюцца сродкі вэрсыфікацыі раннялага беларускага верша й паэзіі Ф. Скарыны, Л. Мамоніча, Л. Зізанія, А. Філіповіча, С. Полацкага, а таксама паасобныя вершы невядомых паэтаў (спаміж іх — «Ляментъ манахаў Віленскага Траецкага манастыра на съмерць свайго архімандрита Л. Карповіча). У разьдзеле 6-ым, «Васемнаццате стагодзьдзе» (бб. 69-76), із нешматлікіх, дагэтуль ведамых твораў гэтага часу ў беларускай мове аўтар спыняе сваю ўвагу на двух празаічных апавяданнях (прамовах) невядомага пісьменніка, на колькіх вершах і песнях, інтэрмэдыйах да школьніх драмаў, на пераробцы М. Цяцерскім урыўка з мальераўскай камэдыі «Лекар мімаволі» й на «Камэдыі» К. Марашэўскага.

Літаратуры XIX ст. прысьвечана 4 разьдзелы. У разьдзеле 7-ым, «Адраджэніе беларускай літаратуры» (бб. 77-89) даецца агульная характеристыка літаратурнага практэсу да 1870-ых гг., у храналігічным парадку разглядаюцца як паасобныя вершы І. Легатовіча, Ф. Савіча, А. Плути, У. Сыракомлі, Ф. Пчыцкага, Ф. Блуса, К. Каліноўскага, некаторыя ананімныя тутаркі, паўстанцкія чесьні 1863-64 гг., паэмы «Сніда навыварат» і «Тарас на Парнасе», гэтак і творчасць П. Багрыма, Я. Чачота, А. Рыпінскага, Я. Баршчэўскага, В. Кааратынскага, А. Вярыгі-Дарэўскага. Асобны разьдзел — «Дунін-Марцінкевіч» (разьдз. 8, бб. 90-97), «Багушэвіч» (разьдз. 9, бб. 98-107) і «Багушэвічавыя сучаснікі» (разьдз. 10, бб. 108-119). У гэтым апошнім, апрача згадак пра малаведамых паэтаў і пісьменнікаў канца XIX ст., тутарак гэтага часу, даецца кароткі агляд творчасці Я. Лучыны, А. Гурыновіча, Ф. Тапчэўскага, А. Абуховіча, М. Косіч і А. Ельскага.

Літаратуры нашаніўскай пары прысьвячана 5 разьдзелаў. У вагульным разьдзеле «Нашаніўская пара» (разьдз. 11, бб. 120-148) разглядаецца нашаніўская паэзія (Цётка, Я. Журба, Г. Леў-

чык, Ц. Гартны, К. Буйла, А. Паўловіч, А. Гурло й інш.), проза (К. Каганец, Власт, Ядвігін III, Цётка, С. Палуян, М. Гарэцкі й інш.) і драматургія (галоўна — К. Каганец, Я. Купала, Л. Родзевіч, Ф. Аляхновіч). Асобныя раздзелы — «Багдановіч» (раздз. 12, бб. 149-160), (раздз. 13-ы, бб. 161-174), «Купала» (раздз. 14-ы, бб. 175-195) і »Колас» (раздз. 15-ы, бб. 196-218).

Апошнія 4 раздзелы працы — навейшая беларуская літаратура. Гэта раздз. 16-ы, »Адрэвалюцыі да вайны« (бб. 219-289), у якім даецца харктарыстыка літаратурных групau і арганізацыя ў БССР у 1923-31 гг. (»Маладняк«, »Узвышша«, »Пробліск«, »Беларуская Літаратурна-Мастацкая Камуна«, »Польмія«), робіцца агляд савецкай паэзіі, паэзіі ў Заходній Беларусі, савецкай прозы й драматургіі. Агляд абаўпёрты на аналіз творчасці 49 паэтаў (М. Чарота, П. Труса, У. Дубоўкі, Я. Пушчы, А. Куляшова, У. Жылкі, Н. Арсеньнявай, М. Танка й інш.), 30 празаікаў (М. Гарэцкага, Ц. Гартнага, М. Зарэцкага, М. Лынъкова, П. Галавача й інш.) і 17 драматургаў (У. Галубка, Я. Міровіча, В. Вольскага, В. Шашалевіча, М. Грамыкі, К. Крапівны й інш.). Два раздзелы прысьвечаныя творчасці З. Бядулю (раздз. 17, бб. 290-303) і К. Чорнага (раздз. 18-ы, бб. 304-314). Заключны, 19-ы раздзел — »Паваеннае раззвіццё« (бб. 315-332) — на творчасці шматлікіх сучасных паэтаў і пісьменьнікаў разглядае беларускую літаратуру пасля 2-ой сусветнай вайны.

Як ужо зазначалася на ўступе, у кнізе ёсьць бібліографія. Такая шырокая тэма працы й малое поле для выкладу яе асабліва патрабујуць грунтоўнае бібліографіі, на якую апіраецца сам аўтар і якую ён для большых студыяў прапануе ўваже чытача. Бібліографія тут — патрэбная, важная й сур'ёзная частка даследавання. Хоць харктар ейны выбарачны й може ўва ўсім удалы, яна даволі багатая. Для зручнейшага карыстання ёю аўтар яе клясыфікаваў. Пад асобнымі тытуламі ў ёй згрупаваныя гісторыя беларускай літаратуры, розныя бібліографічныя даведачнікі, хрестаматы, перакладныя выданні ў заходніх мовы, працы пра сувязь беларускай літаратуры з літаратурамі іншых народаў, працы, у якіх даследуюцца пытаныя мастацкай формы й жанру (асобна для паэзіі, прозы й драмы). Тады бібліографія працаў асобна для кожнага раздзелу кнігі, а таксама пра творчасць шэрагу пісьменьнікаў, якія выдзелены у власных раздзелах.

У кнізе шмат цытатаў із вершаваных і працаічных твораў беларускай літаратуры, узятых із розных перакладаў у ангельскую мову, а найболей з анталёгіі беларускай паэзіі ад 1828 г. да нашых дзён *Like Water, Like Fire* (Лёндан, 1971) В. Рыч.

Кампазыцыя кнігі, падзел яе на раздзелы й артыкулы, адбор і клясыфікацыя матар'ялу, на-

нашую думку, лепшыя ад усіх папярэдніх выданьняў гісторыі беларускай літаратуры. Гэта тыхыцца ў выбару выдатнейшых пісьменьнікаў для асобных раздзелаў, як і разъмяшчэння іхнага ў пляне кнігі: Я. Купала й Я. Колас — не ў савецкім перыядзе, а нашаніўскім, прычым, пасля М. Багдановіча й А. Гаруна, якія поўнасцю сюды належаць, а Я. Купала й Я. Колас — пераважна, працягваючы пісць і ў наступным, савецкім перыядзе; раздзел пра З. Бядулю, наадварот, у савецкім перыядзе, дзеля большай ягонай творчай актыўнасці ў гэтым перыядзе й дзеля напісаных у гэтым часе лепшых сваіх твораў (»Салавей«, »Язэп Крушынскі«, кн. 1).

Наагул праца напісана із салідным веданнем матар'ялу, на высокім літаратураведным узроўні; пры гэтым цяжка сказаць, якія раздзелы ў ёй лепшыя, хоць нам выдаецца, што да такіх, бліскучых раздзелаў яе належаць »Паэзія ад Скарыны да Палацкага«, »Адраджэнне беларускай літаратуры«, »Нашаніўская парада«, »Багдановіч«, »Гарун«, »Купала«.

Аднак гэта не азначае, што з усім у гэтай выдатнай працы можна згадзіцца. У дэталях яе ёсьць некаторыя спречныя месцы, пропускі й недакладнасці. Падрабязны разгляд іхны ляжыць паза рамамі рэцензіі. Таму тут іх можна толькі назваць.

У разглядзе старажытнай беларускай літаратуры, як і ў папярэдніх выданьнях гісторыі беларускай літаратуры, няма раздзелаў пра арыгінальную беларускую літаратуру XV-XVIII ст. ст. у царкоўных мовах — царкоўнаславянскай і лацінскай. Нам здаецца, што насьпела патрэба ўвесці ў гісторыю беларускую літаратуры, калі не асобны раздзел, то прынамся артыкул пра ўжо даволі значную й з сваімі адметнымі рысамі літаратуру эміграцыйную, выясняўшы ейнае месца ў вагульным працэсе раззвіцця беларускай літаратуры. Каротка згадка на 324 бал. колькіх прозвішчаў (дзе не названыя нат. М. Цэлеш, М. Кавыль, А. Акула інш.) сёняня ўжо недастатковая.

Немажліва згадзіцца, што Ф. Скарына пераклаў біблію не ў беларускую мову (як гэта ў славянскай філіяліі ад кан. XVIII ст. і да нашых дзён, разам із такімі аўтарытэтамі, як Я. Карскі, агульнаіронія), а ў царкоўнаславянскую з некаторымі беларусізмамі ў лексыцы й арфаграфіі (бал. 43) (дзе аўтар далучыўся да пагляду некаторых рэдкіх, галоўна расейскіх філіяліяў — А. Сабалеўскага, А. Флароўскага, за якімі зь беларускіх філіяліяў пайшлі Я. Воўк-Левановіч і А. Жураўскі); таксама, што прычына заняпаду беларускай літаратуры ў XVIII ст. — палінізацыя Беларусі (бал. 69); із спречнай харктарыстыкай літаратурных арганізацый »Узвышша« й »Польмія« (бб. 220-225) і творчасці некаторых пісьменьнікаў іхных.

Ёсьць у кнізе колькі дробных недакладнасцяў: М. Грамыка ніколі не належыў да »Маладняка« (бал. 223), арыштаваны быў не за справу, названую на бал. 242, а па тэй самай справе, што й усе іншыя пісьменнікі »Полымя« й »Узвышша«; М. Зарэцкі ня быў сябрам »Узвышша« (б. 221). Відаць, тэхнічная памылка — праца В. Ластоўскага »Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі« ў бібліографіі зъмешчана пад тытулам »Гісторыя літаратуры« (б. 334).

Бальшыні з гэтых упушчэнняў нельга, бязумоўна, прыпісаць аўтару кнігі. Іх трэба прыпісаць у першую чаргу нам самім, аднесці на рахунак узроўню нашае літаратураведы, дзе цэлы шэраг важных зъяваў гісторыі беларускай літаратуры ўсё яшчэ недас্লедаваны ці маладас্লедавны або што ў некаторых пытаньнях у нас німа агульнапрынятага пагляду. Трэба яшчэ дзівіцца, што пры такіх акалічнасцях аўтар — не беларус у сваіх дас্লедаваньнях змог так глыбака пранікнуць у самы дух беларускага літаратурнага працэсу й то не аднаго якогася пэрыйду, а цэлае гісторыі ад ейных пачаткаў да нашых дзён.

Праца праф. А. МакМільліна — вялікі ўклад у беларускую й славянскую літаратураведу. А

будучы напісаная ў ваднэй із заходніх моваў, перад ёю адкрытыя дзъверы ў навуковы съвет Захаду, дзе яна зможа годна пашыраць аб'ектыўную веду пра Беларусь і ейную літаратуру.

А. Калубовіч

АД РЭДАКЦЫІ

Рэцензія А. Калубовіча кнігі праф. А. МакМільліна, хадзя і спозненая, але ёсьць першай у беларускім друку. Рэцензыі або зацемкі пра яе з'явіліся ў наступных англа-моўных часопісах:

- 1) James Dingley, 'Major Minority', *The Times Literary Supplement*, 16 Dec. 1977, № 3951, p. 1468.
- 2) Henry Gilford, *The Journal of Byelorussian Studies* Vol. IV, № 1, 1977, pp. 53-55.
- 3) John Sadoński, *Canadian Slavonic Papers*, June 1978, pp. 275-76.
- 4) *Forum For Modern Studies*, XIV, January 1978, p. 91.
- 5) Shirin Akiner, *Modern Language Review*, Vol. 73, part 3, July 1978, pp. 719-720.
- 6) Anthony Adamovich, *The Slavonic and East European Review*, Vol. 56, № 3, July, pp. 435-436.

РЭЛІГІЙНЫ МАМЭНТ У ТВОРАХ ЦІШКІ ГАРТНОГА

Перадусім уважаем патрэбным адзначыць, што гэта зацемка ня мае за заданыне разгляду ўсіх твораў Ц. Гартнога, а толькі зъяўненыне увагі на тое, чаго здавалася-б зусім немагчыма знайсці ў іх, а што ў запраўднасці ёсьць мала ведамым.

Цішка Гартны (Жылуновіч, 1887-1937) пісьменнік і грамадзкі дзеяч. Праз нейкі час узначальваў савецкі ўрад БССР, а ў 1931 г. быў выкінуты з партыі дзеля »нацыяналістычных памылак«. Пакінуў па сабе значную спадчыну як паэт, празаік, публіцыст. Яго ўважаюць за ярага камуніста, якім зрешты і ён сам сябе лічыў. Варта аднак прыпомніць, што ён, асабліва ў наша-ніўскую пару, хадзя і быў бунтарным ревалюцынерам, аднак ня быў ён тады бязбожнікам.

Тут мы друкуем ведамы верш Цішкі Гартнога »Перад вобразам Хрыста«, які заслугоўывае, каб памясціць яго ў анталогію беларускай рэлігійнай паэзіі. Верш гэты друкаваўся ў »Маладая Беларусь«, сш. 2, Пецярбург 1912, с. 111.

Апрача таго рэлігійны элемэнт знаходзіцца і ў іншых творах Гартнога таго часу. У вершы »Слова і Жыццё« чытаем:

»Бо жыццё, колькі маеш яго,
Нам даецца адзін толькі раз,
І даецца яно ля таго,
Каб яго ты скарысыці ў якраз.

І пад слова я гэты людзей
Рад-бы поўна і буйна пажыць,
Жыць здаволенным ўсім, што ідзе,
Ў Бога шчасціца бязмерна маліць.«

У іншым творы: »Уцёкі Капыльскага князя Сымона« паэт выказаў патрэбу малітвы. У вялікім горы, калі набліжалася навала татару, князь

»Вось падняўся ён на ногі
І пасыпешна захадзіў.
Абярнуўся ўраз да Бога,
Ціха пацер згаварыў
І пачаў сям'ю будзіць...«

Калі аднак той самы князь пападае ў роспач, пачынае спречку з Богам і зъвяртаеца да Яго ў дакорлівым tone:

»Боже, Боже моцны мой,
Што зрабіў Ты з стараной
І з народам маім мільям?
Ты зраўніў мой край з магілай,
Крою ў вымазаў пучі!«

І як звычайна бывае, калі вялікае гора прыцісьне, чалавек »паспрачаўшыся« з Богам, шукае адказу ў сваей душы, у сваіх маральных паступках. Так рабіў і Капыльскі князь, які ў далейшым пытае:

»Што зрабіў ў сваём жыцьці
Я грахоўнае, ліхое,
Што Ты горэ мне такое
Сваім гневам ніспаслаў?
І князь горка прасльязіўся...«

A. Д-ка

Удумлівая моладзь

У В А Г А !

У В А Г А !

ВЫЙШЛА З ДРУКУ 2-ая КНІЖКА ПРАЦЫ:

АЎГЕН КАЛУБОВІЧ. МОВА Ў ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА УВОДЗІНЫ:

ДАСЮЛЕШНІ СТАН ВЫВУЧЭНЬНЯ ПОМНІКАЎ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА X-XVIII СТ. СТ. (Гісторыяграфічны агляд), Клыўленд, 1978.

Кошт кніжкі — 4 даляры.

Хто жадае, яшчэ ёсьць кн. I, кошт — 2 даляры.

Выпісаць можна, звяяр таючыся на адрыс:

EUGEN KACHANOVSKI 27654 HOLLYWOOD DR., CLEVELAND, OHIO 44145.

БЕЛАРУСКАЯ БІБЛІЯТЭКА ІМЯ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ Ў ЛЁНДАНЕ

П А В Е Д А М Л Я Е

АВ ВЫХАДЗЕ З ДРУКУ КНІГІ Ў АНГЕЛЬСКАЙ МОВЕ ПАД НАЗОВАМ:

“THE PONTIFICAL LITURGY OF SAINT JOHN CHRYSOSTOM”

A manuscript of the 17th Century in the Slavonic
text and Latin translation.

У КНІЗЕ ЁСЬЦЬ:

1) Тэкст рукапісу Літургii Св. Яна Залатавуснага з XVII-га стагодзьдзя. Рукапіс зьяўляеца сяньня ўласнасцю ББiМ у Лёндане.

2) Жыцьцяпіс Біскупа Тодара Скуміновіча, Архідыяканана і Суфрагана Віленскага для Беларусі, аўтара рукапісу.

3) Багатая бібліографія і выясняненыні літургічных тэкстаў рукапісу.

Аўтарам кнігі зьяўляеца Біскуп Ч. Сіповіч, Апостальскі Візытатар Беларусаў. Кніга адзначаецца дастойным эстэтычным выглядам. Выдана ў абмежанай колькасці 400 згэмпляраў.

Кошт кнігі без перасылкі £ 15.00

Зацікаўленыя няхай звяяртаюцца:

The Byelorussian Library, 37 Holden Rd., London, N. 12 8HS.

З Ъ М Е С Т

1. ПРЫМІЦЕ ВЯЛІКУЮ ПРАЎДУ	1
2. ТРЫ ПАПЫ:	
Павал VI (1897-1978)	3
Ян Павал I (26. VIII — 28. IX — 1978)	5
Ян Павал II	6
3. Айцец Т. Падзява, КАТЭХЭЗЫ:	
21-я. Закон Запавету. Адносіны чалавека да Бога	8
22-я Закон Запавету. Адносіны чалавека да бліжніх	3
23-я. Бог заўсёды са сваім народам	10
24-я. Бог Валадаром і Бацькам свайго народу	11
4. А. Д-ка, АЙЦЕЦ ЯНКА ТАРАСЭВІЧ (1892-1978)	12
5. Біскун Ч. Сіповіч, ПРАЛАТ ПЁТР ТАТАРЫНОВІЧ (1896-1978)	16
6. Біскун Ч. Сіповіч, СЬВЯТОЙ ПАМЯЦІ АЙЦЕЦ ЯЗЭП ГЭРМАНОВІЧ (1890-1978)	25
7. Аўгэн Калубовіч, АРЫШТЫ, АРЫШТЫ	33
8. В. К., ДЗІЦЯ Ў ПРАБІРЦЫ	37
9. Д., V-ты ЗЬЕЗД БЕЛАРУСКИХ КАТАЛІЦКИХ СЬВЯТАРОЎ У РЫМЕ (14-21 кастрычніка 1977 г.)	37
10. Ч. С., VI-ты ЗЬЕЗД Б. К. СЬВ. Рым, 15-20 студзеня 1970	39
11. З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ:	
Малітвы за прасьледаваныя Цэрквы	43
Тыдзень малітваў за еднасьць Цэрквай	43
Публікацыі пра рэлігійнае паложаныне ў БССР	43
Айцец Александар Надсон — Мітрафорны Протоерэй	44
Душпастырства ў Францыі	44
Біскун Ч. Сіповіч — сябрам Камісіі для Кодэфікацыі	44
Права і сябрам Кангрэгацыі для ўсходніх Цэрквай	44
Угодкі сужэнстваў	44
12. ТЫЯ ШТО АД НАС АДЫЙШЛІ:	
Чэслаў Кукель	45
Альберт Кадняк (Алесь Салавей)	45
Праф. Іван Любачка	45
Уладзімір Шыманец	45
Аўгень Трусаў	46
Максім Рудзь	46
Тамаш Скалец	46
Артур Фэнлён	47
Праф. Робэрт Оці (AUTУ)	47
13. Нэла Тулупава, МАЛІТВА (верш)	47
14. Цішка Гартны, ПЕРАД ВОБРАЗАМ ХРЫСТА (верш)	47
15. Алег Салтук, ВЕРШЫ:	
Хлеб з бачонкам абышоўся крута	47
Бацькоўская мова	47
16. Аброзок Поразаўскай БОЖАЙ МАЦІ	48
17. НА КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ: Рэцэнзія	49
18. А. Д-ка, РЭЛІГІЙНЫ МАМЭНТ У ТВОРАХ ЦШКІ ГАРTHOGA	51